

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

Statens
offentliga
utredningar

1970: 58

Utbildnings-
departementet

Ref

Yrkesutbildning och arbetsliv

Samverkan och ansvarsfördelning
YB VIII

SOU

Betänkande avgivet av
Yrkesutbildningsberedningen
Stockholm 1970

Statens offentliga utredningar 1970

Kronologisk förteckning

1. Barns utemiljö. Tryckeribolaget. C.
2. Om stat och kyrka. Beckman. U.
3. Balanserad regional utveckling. Esselte. In.
4. Reformerad lärarutbildning. Svenska Reproduktions AB. U.
5. Statligt stöd till fiskehamnar. Esselte. Jo.
6. Ny livsmedelsstadga m.m. Del I. Förslag och motiv. Tryckeribolaget. S.
7. Ny livsmedelsstadga m.m. Del II. Bilagor. Tryckeribolaget. S.
8. Yrkesteknisk högskoleutbildning. Svenska Reproduktions AB. U.
9. Snöskotern-fordonet och föraren. Esselte. K.
10. Fria läromedel. Beckman. U.
11. Folkvandvårdens utbyggande och reglering. Beckman. S.
12. Värnpliktstjänstgöringens civila meritvärde. Esselte. Fö.
13. Sveriges energiförsörjning. Energilpolitik och organisation. Svenska Reproduktions AB. I.
14. Urbaniseringen i Sverige. Bilagedel I till Balanserad regional utveckling. Esselte. In.
15. Regionalekonomisk utveckling. Bilagedel II till Balanserad regional utveckling. Esselte. In.
16. Riksdagsgrupperna • Regeringsbildningen. Norstedt & Söner. Ju.
17. Ersättare för riksdagsledamöterna. Esselte. Ju.
18. Upphandling av byggnader. Del 2. Administrationen. Beckman. Fi.
19. Svensk FN-lag. Esselte. Ju.
20. Behörighet • Meritvärdering • Studieprognos. Specialundersökningar av kompetensfrågor. Esselte. U.
21. Vågar till högre utbildning. Del 1. Behörighet och urval. Esselte. U.
22. Pedagogisk utbildning och forskning. Berlingska Boktryckeriet, Lund. U.
23. Understödsföreningar. Svenska Reproduktions AB. Fi.
24. Rationell bensinhandel. Esselte. H.
25. Aspirationer, möjligheter och skattemoral. Göteborgs Offsettryckeri AB, Surte. Fi.
26. Körkort och körkortsregistrering. Norstedt & Söner. K.
27. Allmänna val på våren? Norstedt & Söner. Ju.
28. Tjänstgöringsbetyg. Norstedt & Söner. Fi.
29. Decentralisering av statlig verksamhet. Esselte. Fi.
30. Stordriftsfördelar inom industriproduktionen. Esselte. Fi.
31. Militära straff och disciplinmedel. Esselte. Ju.
32. Polisen i samhället. Esselte. Ju.
33. Medel för styrning av byggnadsverksamheten. Norstedt & Söner. In.
34. Svenska folkets inkomster. Esselte. In.
35. Hemförsäljning. Göteborgs Offsettryckeri AB, Surte. Ju.
36. Kilometerbeskattning. Berlingska Boktryckeriet, Lund. Fi.
37. Översyn av vissa punktskatter. Esselte. Fi.
38. Förtrolig företagsinformation och börshandel. Esselte. Fi.
39. Sexualkunskapen på grundskolans låg- och mellanstadier. Esselte. U.
40. Revision av vattenlagen. Norstedt & Söner. Ju.
41. Företag och Samhälle. Del 1. Esselte. I.
42. Företag och Samhälle. Del 2. Esselte. I.
43. Ungdom — Bostad. Esselte. In.
44. Språkundersökningen bland finländska barn och ungdomar i Sverige. Esselte. U.
45. Gruvrättslig speciallagstiftning. Svenska Reproduktions AB. Ju.
46. Den äldre arbetskraften inom byggnadsindustrin. Esselte. In.
47. Skydd mot avlyssning. Norstedt & Söner. Ju.
48. Svensk författningssamling. Norstedt & Söner. Ju.
49. Yrkesskadeförsäkringens finansiering. Esselte. S.
50. Viss medicinsk och farmaceutisk yrkesutbildning. Svenska Reproduktions AB. U.
51. Mellansvensk gruvindustri. Almqvist & Wiksell, Uppsala. I.
52. Om lotterier. Norstedt & Söner. H.
53. Distriktsveterinärernas tjänstgöringsförhållanden, m.m. Svenska Reproduktions AB. Jo.
54. Forskning för försvarssektorn. Norstedt & Söner. Fö.
55. Vågar till högre utbildning. Del 2. Organisation och information. Esselte. U.
56. Ersättning vid vissa sjukvårdande åtgärder och sjukresor. Esselte. S.
57. Narkotikamissbruk hos inskrivningsskyldiga 1968/1969. Tryckeribolaget. S.
58. Yrkesutbildning och arbetsliv. Svenska Reproduktions AB. U.

Statens offentliga utredningar

1970: 58

Utbildningsdepartementet

Yrkesutbildning och arbetsliv

Samverkan och ansvarsfördelning

YB VIII

Betänkande avgivet av Yrkesutbildningsberedningen

Stockholm 1970

Upplysningar om

Upplysningar om

Yrketsutbildning

och arbete

Upplysningar om

78/78

Till Statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet

I sitt första betänkande (SOU 1966: 3), som var ett genomgripande principförslag till reformering av den svenska yrkesutbildningen, främst på gymnasial nivå, hade Yrkesutbildningsberedningen anledning att i olika sammanhang påpeka och diskutera näringslivets/arbetslivets insatser och medverkan i yrkesutbildningen. Denna medverkan har varit och är mycket mångsidig. Den innebär en samverkan mellan samhällets skolväsen och näringslivet, som måste bedömas vara av allra största betydelse.

En dylik samverkan är av behovet i fråga om t ex utformningen av yrkesutbildningens innehåll och läroplaner, i fråga om planeringen för yrkesutbildningen och beräkningen av dess dimensionering, i fråga om anordnandet av utbildning i vissa fall, i fråga om fastställandet av erforderliga läromedel och yrkesredskap, i fråga om lärarutbildningen och i fråga om arbetet att ständigt hålla yrkesutbildningen aktuell.

I principbetänkandet aviserade YB, att beredningen avsåg att efter ytterligare utredning återkomma i ett senare sammanhang till vissa frågeställningar som rörde samverkan mellan skola och arbetsliv.

Vid arbetet härmed befanns det lämpligt att söka få en samlad bild och ett samlat grepp på de olika frågor som rörde denna samverkan. YB tillsatte en särskild arbetsgrupp härför. På grundval av dess förslag framlägger YB härmed ett betänkande angående samverkan mellan skola och arbetsliv. Beträffande *grundprinciperna* för detta betänkande vill YB redan här anföra följande:

I medvetande om att det för närvarande finns samverkan i en rad olika avseenden, har YB först försökt att få en samlad bild över nuvarande samverkansformer. Det har blivit en splittrad bild — men det måste den vara enligt YB:s mening när det gäller en så mångfacetterad utbildning som den svenska yrkesutbildningen. Splittringen i och för sig är därför ej något fel. Men ställd i relation till den helhetssyn på hela det gymnasiala skolväsendet, som YB starkt hävdade och vunnit gehör för, kan den splittrade samverkan bilden rymma brister som bör täckas.

YB:s förslag i förevarande betänkande har ansetts påkallade av intresset att bevaka hur yrkesutbildningen gestaltar sig i dels den nya helintegrerade gymnasieskolan, dels yrkes teknisk högskoleutbildning och intresset av att alla yrkesutbildningens intressenter kommer att medverka aktivt vid genomförande av det beslutade reformprogrammet.

Den arbetsgrupp, som gjort de utredningar och utarbetat de förslag till YB, som ligger till grund för detta betänkande, har bestått av YB:s ordförande, beredningens ledamöter Haldén, Isling, Karlson och Stefanson samt YB:s experter ombudsmannen Einar I. Karlsson och verkställande direktören Matts Bergom Larsson.

YB har haft samma sammansättning som vid utarbetandet av tidigare betänkanden.

Förslagen är enhälliga.

YB får härmed vördsamt överlämna sitt åttonde betänkande, »Yrkesutbildning och arbetsliv: samverkan och ansvarsfördelning».

Samtidigt härmed får YB meddela, att beredningen i och med detta betänkande anser sig ha fullgjort de utredningsuppdrag av många olika slag som givits YB. Beredningen anser alltså sitt arbete avslutat.

Stockholm den 1 oktober 1970

Birger Öhman

<i>Birger Gårdstedt</i>	<i>Folke Haldén</i>
<i>Oscar Hallbeck</i>	<i>Ake Isling</i>
<i>Tore Karlson</i>	<i>Nils Kellgren</i>
<i>Jan-Ivan Nilsson</i>	<i>Bengt Olsson</i>
<i>Stig Stefanson</i>	<i>Erik Stålnacke</i>

Karin Wetterström

/Ake Dahl

Innehåll

Kapitel 1 <i>Utredningsarbetets utgångspunkter</i>	7	Kapitel 4 <i>Bedömning av nuläget</i>	42
1.1 YB:s direktiv	7	4.1 Synpunkter på nuvarande sam-	42
1.2 YB:s betänkanden	9	arbete	42
1.3 Remissyttranden över YB 1	13	4.1.1 Skolöverstyrelsen	43
Kapitel 2 <i>Exempel från andra länder</i>	23	4.1.2 YB:s undersökningar av oli-	44
Kapitel 3 <i>Nuvarande samverkan</i>	28	ka kontaktorgan	44
3.1 Inom statliga organ	28	4.2 Bedömning av speciella områden	45
3.1.1 Skolöverstyrelsen	28	för samverkan	45
Länsskolnämnderna	30	4.2.1 Yrkesanalytiskt arbete	45
3.1.2 Arbetsmarknadsstyrelsen	30	4.2.2 Läromedel	45
Länsarbetsnämnderna	31	4.2.3 Diagnostiska prov	46
3.1.3 Samarbetsdelegationen	31	4.2.4 Pedagogisk-metodisk träning	47
(SAMS)	31	4.2.5 Praktisk yrkesorientering	47
3.1.4 Universitetskanslersämbetet	32	4.2.6 Studiebesök	47
3.1.5 Statens personalutbildnings-	32	4.2.7 Lärares fortbildning	47
nämnd	32	Kapitel 5 <i>Förslag till framtida samver-</i>	49
3.2 Kommunala organ	33	<i>kan</i>	49
3.2.1 Landstingskommuner	33	5.1 Övergripande synpunkter på sam-	49
3.2.2 Primärkommuner	33	arbetsorganen	49
3.3 Företag och organisationer	34	5.1.1 Lokal samverkan	51
3.3.1 Arbetsmarknadens yrkesråd	34	Arbetsmarknadens lokala yr-	52
(AY)	34	kesråd	52
3.3.2 Centrala yrkesnämnder	35	Arbetsuppgifter	52
3.3.3 Lokala yrkesnämnder och	36	Ikraftträdande	54
yrkeskommittéer	36	Nuvarande yrkesråd	55
3.3.4 Rådet för tjänstemannaut-	37	Övriga nuvarande lokala	55
bildning inom industrin	37	samverkansorgan	55
3.3.5 Exempel på andra parts-	37	5.1.2 Regional samverkan	55
organ för utbildningsfrågor	37	Regionala intressenter	56
3.4 Kommunala yrkesskolor	38	Arbetsmarknadens regionala	57
3.5 Företagsskolor	40	yrkesråd	57
3.6 Lärlingsutbildning	40	Arbetsuppgifter	58
3.7 Övrig yrkesutbildning	41	Ikraftträdande	59
3.8 Instruktörsutbildning	41	Nuvarande tekniska råd	59
3.9 Övrig pedagogisk-metodisk utbild-	41	Övriga nuvarande regionala	59
ning	41	samverkansorgan	59
		5.1.3 Central samverkan	59
		Centrala intressenter	59
		Arbetsmarknadens centrala	60
		yrkesråd	60
		Arbetsuppgifter	60

5.2 Några områden för samverkan	61	Kapitel 8 <i>Samverkan i kostnader: YB:s förslag</i>	89
5.2.1 Definitioner med kommentarer	61	8.1 Övergripande synpunkter	89
Skolmässig undervisning	61	8.2 Arbetsmarknadens lokala yrkesråd (ALY)	90
Inbyggd undervisning	61	8.3 Arbetsmarknadens regionala yrkesråd (ARY)	90
Grundutbildning	62	8.4 Arbetsmarknadens centrala yrkesråd (ACY)	91
Färdigutbildning	63	8.5 Bidrag till yrkesteknisk utbildning på gymnasial nivå	91
Inskolning	64	8.5.1 Växelutbildning	91
Fortbildning	64	8.5.2 Inbyggd undervisning och skolmässig utbildning i företagsskola	92
5.2.2 Framtida inbyggd undervisning	64	8.5.3 Elevinternat	93
Grundutbildning på gymnasial nivå	65	8.5.4 Särskilda synpunkter	94
Utbildning på eftergymnasial nivå	65	8.6 Bidrag till yrkesteknisk utbildning på eftergymnasial nivå	94
Organisation	66	8.7 Bidrag till branschkonsulenter	94
Ansvarsfrågor	66	8.8 Kostnader för fackinspektion	95
5.2.3 Yrkes- och studievägledning i samverkan	67	8.9 Instruktörsutbildning	95
5.2.4 Branschkonsulenter	67	8.10 Kostnader för ALU-rådet (kapitel 6)	96
5.2.5 Fackinspektion	68	8.11 Sammanfattning av förslag om samverkan i kostnader	96
Kapitel 6 <i>Framtida samverkan arbetsliv—lärarsskola</i>	70	 	
6.1 Instruktörsutbildning	71	Kapitel 9 <i>Sammanfattning</i>	98
6.2 Fortbildning	73		
6.2.1 Yrkesstudier	73		
6.2.2 Studiedagar	74		
6.2.3 Annan fortbildning	75		
6.3 Vidareutbildning	75		
6.4 Utbildning av lärarutbildare	75		
6.5 Pedagogiskt-metodiskt utvecklingsarbete	76		
6.6 Samverkan i yrkesanalytiskt arbete	77		
6.7 Utformning av läromedel	78		
6.8 Diagnostiska prov	79		
6.9 Dokumentation av yrkestekniska kunskaper	79		
6.10 Samrådsgrupp för arbetslivsinriktad lärarutbildning — ALU-rådet	80		
Kapitel 7 <i>Samverkan i kostnader: Utgångsläge för YB:s överväganden</i>	83		
7.1 YB:s principbetänkande	83		
7.1.1 Remissbehandling av YB 1	86		
7.1.2 Kungl. Maj:ts proposition 1968: 140	87		
7.2 Skolöverstyrelsens översyn av enskilda yrkesskolor	87		

1.1 YB:s direktiv

I direktivens punkt 2 uttalar departementschefen

»att ett väl utbyggt utbildningsväsen är ett sammanhängande system, vars olika delar är mer eller mindre beroende av varandra och där ingen del kan bedömas helt fristående från andra delar. Om ett utbildningsväsen bör också gälla att dess olika delar, möjligen med undantag för elementarundervisningen, ytterst har en inriktning mot produktionslivet och följaktligen till sin uppbyggnad på lämpligt sätt bör vara anpassade till dettas struktur. Vid en översyn av yrkesutbildningsväsendet är det nödvändigt att ha dessa synpunkter aktuella. Ätminstone den förstnämnda förbises lätt. Jag vill därför understryka betydelsen av att yrkesutbildningsväsendet betraktas i sitt utbildningspolitiska sammanhang och inte som en företeelse skild från annan utbildning. Jag har inledningsvis angivit behovet av anpassning till andra delar av utbildningsväsendet som en av huvudanledningarna till att nu ifrågavarande översyn bör komma till stånd. Den omständighet som härvidlag först påkallar uppmärksamhet är givetvis det år 1962 fattade beslutet om grundskolan».

I samband med sin behandling av vissa ändrade förutsättningar för yrkesskolans arbete uttalar departementschefen såsom önskvärt, att egentliga yrkesutbildningsmöjligheter erbjuds ungdomen under hela den normala utbildningsåldern med skilda etappanknytningar parallellt med det övriga gymnasiala utbildningssystemet ovanför grundskolan.

Beträffande målsättningen uttalar departementschefen, att målsättningen

»för all yrkesutbildning är given: att bibringa eleverna sådana färdigheter och kunskaper att de på bästa sätt kan fullgöra sina yrkesuppgifter och att ge eleverna en tillfredsställande grund för framtida fortbildning och eventuellt behövlig omskolning. Denna målsättning ändras inte därav att vi i det svenska yrkesutbildningsväsendet strävat efter att också tillgodose behovet av allmänt och medborgerligt bildande moment i utbildningen».

I direktiven berörs också yrkesutbildningsväsendets organisation varvid följande säges.

»Beträffande yrkesutbildningsväsendets organisation bör de etablerade utbildningsformerna inte gå fria från omprövning och erforderliga förändringar, även om de är av förhållandevis ungt datum. Varje skola löper risken att till sin natur bli konservativ vilket skarpere accentueras ju snabbare förändringarna sker utanför skolans väggar. Konkurrenten på den internationella marknaden medför också att vi måste söka oss fram till allt bättre och effektivare utbildningsformer, anpassningsbara till skiftande förhållanden. I andra länder är det i regel i arbetslivet en sådan utveckling sker. För vårt lands vidkommande synes yrkesskoleväsendet bära vidareutvecklas vid i princip bibehållna former för huvudmannaskap och ansvarsfördelning mellan stat, kommun och näringsliv. Om utredningen emellertid skulle finna, att en tillräckligt effektiv utbildning inte kan skapas på den nuvarande organisatoriska grunden bör den ha fria händer att föreslå ändringar också i denna».

Näringslivets roll utvecklas ytterligare under punkten 4 i direktiven.

»Beträffande näringslivets roll synes utgångspunkterna för en bedömning av den framtida utvecklingen vara följande. Det kan antagas att en fortsatt utbyggnad av yrkesskolväsendet av typ verkstadsskola till önskvärd omfattning kommer att ställa större anspråk på resurserna i fråga om investeringar och personal i skolorna än som är möjliga att tillgodose. Å andra sidan kan anföras skäl som med viss styrka talar mot att lämna över ökade yrkesutbildningsuppgifter åt näringslivet. Främst det att det enskilda företags insatser långtifrån alltid kan fås att sammanfalla med de intressen näringslivet som helhet och samhället har av en mera mångsidig och inte för specialiserad utbildning. Emellertid kan behovet av ett starkt specialiserat yrkeskunnande inte åsidosättas. Den allmänna slutsatsen synes bli, att vi nu som tidigare måste söka lösningen i en samverkan mellan samhälle och näringsliv. Dock torde det vara klart att en rationell hushållning med tillgångarna måste innebära att näringslivets resurser tas i anspråk i större utsträckning än hittills».

Beträffande utbildningstidens längd nämnes följande.

»Det förefaller som om tiden för den grundläggande utbildningen för åtskilliga yrkesområden numera får anses vara för lång. Utredningen bör överväga vilka möjligheter som finns att nedbringa utbildningstiden i första hand då tiden som tillbringas i yrkesskola. I en skola med systematiskt ordnad utbildningsgång kan tillskottet i elevernas kunskaper per tidsenhet antas vara betydande vid utbildningens begynnelse, då eleverna börjar med små eller inga förkunskaper inom yrkesområdet. Alltefter som eleverna kan mera torde skolan, som inte står i daglig kontakt med utvecklingen inom yrkesområdet, få allt svårare att berika eleverna. Det kan således antas att tillskottet i elevernas kunskaper per tidsenhet blir mindre ju längre den skolmässiga utbildningen pågår. För en utbildning förlagd till arbetslivet kan förhållandet antas vara det motsatta. Utredningen bör försöka klarlägga hur lång den skolmässiga yrkesutbildningen i olika fall bör vara innan den efterföljes av utbildning i produktionen.

För närvarande meddelas i yrkesskolorna ofta en flerårig utbildning för olika yrken. I samband med överväganden av utbildningstidens längd bör de sakkunniga undersöka, om man inte rent principiellt bör eftersträva att i skolmässiga former bibringa eleverna en tämligen ospecialiserad på breda yrkesområden inriktad utbildning, som får följas av en in-

skolning i yrkes inom det företag eller i institutioner där eleven senare anställs. Visar sig åtgärder i denna riktning möjliga torde det kunna medföra att de för närvarande mer än femtio olika slagen av yrkesavdelningar vid de centrala och lokala yrkesskolorna kan reduceras.

Om det skulle visa sig lämpligt att mera allmänt övergå till ett system med en bredare grundutbildning i samhällets yrkesskolor och en fortsatt utbildning inom arbetslivet blir det en viktig uppgift för utredningen att pröva hur denna senare utbildning skall organiseras.

För närvarande medverkar näringslivet när det gäller den av samhället stödda yrkesutbildningen i två former, genom utbildning i företagsskolor och i sk inbyggda skolor. Jag har i det föregående förutsatt, att det sannolikt blir nödvändigt att i större utsträckning än hittills ta näringslivets resurser i anspråk för yrkesutbildningen. Det är därför viktigt att företagsskolorna och de inbyggda skolorna inte bara blir betraktade som komplement till samhällets yrkesskolor utan som med dessa sanordnade och likvärdiga utbildningsvägar. Det bör följaktligen prövas vilka åtgärder som ytterligare fordras för att stimulera tillkomsten av dylika skolor.

Det lämpliga organisatoriska sambandet mellan inbyggda skolor och företagsskolor samt kommunala yrkesskolor bör utredas och möjligheterna att mera regelmässigt låta utbildningen vid de förra bygga på en grundutbildning i de senare klarläggas. När det gäller de inbyggda skolorna bör utredningen också undersöka om skäl finnes att alljämt begränsa anordnandet av dylika till vissa bestämda yrkesområden. Undersökas bör även i vilken mån behov föreligger av att kunna komplettera en praktisk yrkesutbildning i näringslivet genom kurser i yrkesskolorna.

För vissa yrkesgrupper med begränsat rekryteringsbehov men med krav på en kvalificerad och dyrbar utbildning kan det vara nödvändigt att överväga nya organisationsformer, exempelvis upprättande av riksskolor.

I direktiven beröres också behovet av pedagogisk service. Departementschefen anför härom följande.

»Införandet av en mera fixerad anspråknivå kan antas medföra en ökad efterfrågan på pedagogisk service från yrkesskolornas sida. Utredningen bör ingående undersöka förutsättningarna för ökad tillgång till pedagogisk service och tillsyn. Dylik verksamhet kräver bl a personal med inte bara ingående kännedom om respektive yrkesområde utan även med naturliga förutsättningar att hålla kontakt med utvecklingen inom dessa områden. Utredningen bör överväga huruvida man kan

tillgodose åtminstone en del av det nödvändiga behovet genom att ekonomiskt stödja näringslivets och arbetsmarknadsparternas egna utbildningsorgan».

Avslutningsvis anföres i direktiven följande av intresse för detta betänkande.

»Ett ständigt aktuellt problem inom yrkesutbildningen och en av de mest angelägna organisatoriska uppgifterna är att få till stånd och vidmakthålla tillräckligt intima kontakter mellan arbetslivet och den skolmässiga yrkesutbildningen. Utredningen bör därför ingående överväga hur arbetslivets företrädare skall beredas tillfälle att påverka utbildningens utformning och inriktning. En intim samverkan av detta slag är också av betydelse för yrkesutbildningens inriktning i stort, d v s för en förnuftig planering. Ju mer omfattande och differentierad yrkesutbildningen blir, desto mera komplicerad blir anpassningen till arbetskraftsbehovet och desto angelägnare en översiktlig planering för rikets behov. Utan medverkan från arbetsmarknadens sida — och goda resurser för prognosverksamhet — torde en tillfredsställande planering inte kunna komma till stånd. Behoven i dessa hänseenden bör nog observeras av utredningen».

1.2 YB:s betänkanden

YB I

I sitt principbetänkande har YB inte genomfört någon mera djuplodande inventering av de problem som sammanhänger med samarbetet arbetsliv — skola utan endast här och var, ofta i anslutning till andra frågeställningar, berört sådana problem. Den följande sammanställningen av delar ur principbetänkandet ger sålunda inte någon samlad bild av YB:s synpunkter på samarbetet arbetsliv — skola.

På sidan 117 säger YB, att utbildningsgången till snart sagt varje yrkesutövning schematiskt kan uppdelas i tre etapper, nämligen medborgerlig allmänutbildning, områdesinriktad basutbildning och specifik färdigutbildning. Etappernas innehåll och omfattning varierar med slutmålen och gränserna mellan de skilda etapperna är flytande. Den för alltfler arbetstagare nödvändiga specialiseringen inträffar ofta först efter

några års yrkesverksamhet och är sålunda hänförlig till vuxenutbildning.

YB uttalar också på sidan 119, att samhället bör påtaga sig ansvaret för och bereda alla ungdomar möjlighet till en frivillig ungdomsutbildning omfattande intill två år efter grundskolan.

Beträffande färdigutbildningen säger YB på sidan 122 följande.

»En grundläggande i regel tvåårig utbildning såsom den nyss skisserats ger bred orientering och för en viss yrkessektor generellt användbara baskunskaper. Den ger däremot i regel inte utrymme för den specialisering eller den arbetsrutin som en viss yrkesutövning kräver. Denna för en bestämd funktion avslutande utbildningsetapp, här benämnd färdigutbildning, blir ofta också företagsanpassad. Från denna synpunkt torde det oftast vara lämpligt att färdigutbildningen meddelas i samarbete mellan skola och företag. En konsekvent tillämpning av en dylik regel skulle emellertid kunna leda till att ungdomar på orter med svagt differentierat näringsliv skulle avhändas tillgången till nägorlunda frihet i valet av yrkesutbildning. Särskilt besvärande vore detta i bygder med vikande befolkningsunderlag. Man bör därför räkna med att även den avslutande färdigutbildningen i viss utsträckning måste ges i yrkesskola».

Med avseende på inskolning uttalar YB på sidan 122 följande.

»Även om färdigutbildningen som nyss nämnts ofta kommer att förläggas till företag, och därmed i viss mån blir företagsanpassad skall denna utbildningsetapp ge för en viss yrkessektor generellt användbara kunskaper. I de fall utbildningen eller del därav är företagsspecifik och de meddelade kunskaperna sålunda i huvudsak avsedda för anställning i visst företag eller företagsgrupp benämnas utbildningen inskolning. Denna inskolning i företaget avser att meddela inte endast vissa speciella yrkesfärdigheter utan även erforderlig information om företaget, dess organisation, olika anordningar för arbetskraftens trivsel m m. Inskolning i en eller annan form ges numera regelmässigt varje nyanställd».

YB behandlar också begreppet uppskolning på sidan 123 och säger följande.

»Uppskolningen kräver mestadels utbildningsresurser av en storleksordning som endast de största företagen förfogar över. Om det stora flertalet företag inte helt skall avhändas möjligheten att få personal uppskolad

är det uppenbarligen nödvändigt för det allmänna att träda till. Utbildning med detta syfte kan då organiseras antingen inom det reguljära yrkesskolväsendet eller inom arbetsmarknadsutbildningen. I regel torde det finnas möjligheter att i någorlunda god tid förutse behovet av uppskolningskurser. Detta är också angeläget emedan utbildningen måste planeras med stor omsorg».

Om färdigutbildningen i skola och arbetsliv säger YB följande.

»De enskilda gymnasieområdena uppvisar mycket stora variationer ifråga om näringslivets struktur och omfattning. För att ungdomar från olika gymnasieområden skall kunna erhålla en någorlunda likartad yrkesutbildning oberoende av nämnda olikheter, måste den gymnasiala yrkesutbildningen utformas med hänsyn härtill. Färdigutbildning för specifika yrkesuppgifter efter en tvåårig grundutbildning kan ske inom näringslivet, men kan också organiseras som påbyggnadsutbildning i samhällets yrkesskolor. Färdigutbildning kan även som tidigare nämnts ges som inbyggd undervisning och i företagsskolor».

I kapitel 13, sidan 194, behandlar YB bl. a. de enskilda yrkesskolorna och uttalar att dessa yrkesskolor i den mån de önskar erhålla statens stöd till sin verksamhet även i fortsättningen bör ha att följa kursplaner som fastställs av skolöverstyrelsen. Med hänsyn till att de nya läroplanerna skall rymma mera undervisning i allmänna ämnen och att de är uppbyggda efter en blockutbildningsprincip, som ger undervisning även utanför ett visst yrkes gränser, måste man dock vara beredd på att vissa enskilda yrkesskolor kan få betydande svårigheter att följa de nya allmänna läroplanerna.

YB behandlar också arbetslivets insatser inom den gymnasiala yrkesutbildningen och nämner då främst inbyggda skolor och företagsskolor. YB anser det självklart, att dessa skolformer bör bestå.

På sidan 195 talas om lärlingsutbildning hos hantverksmästare och YB säger härom följande.

»Enligt YB:s mening är det mycket viktigt, att även lärlingarna hos hantverksmästare får del av den utbildning i teoretiska ämnen — allmänna ämnen och yrkesteorier — som man anser normalt skall ingå i yrkesutbildningen. Man bör därför på allt sätt sträva efter att

de kan få den fullständiga yrkesutbildningen, som ju också innefattar dessa ämnen. YB är emellertid medveten om att stora svårigheter måste råda i detta hänseende, när det gäller en helt individuell utbildningsform som dessutom avser så många, sinsemellan olika yrken. Det bästa sättet att lösa frågan synes vara, om man kan samla ett antal lärlingar från olika mästars till en grupp eller avdelning för teoriundervisning och på så sätt bilda en »inbyggd skola» eller »inbyggd avdelning» av dessa elever. De skulle då bli regelmässiga elever i den kommunala yrkesskolan, få teoretisk undervisning i normal omfattning — men kanske koncentrerad till vissa tider — i skolan och sedan på det för den inbyggda skolan utmärkande sättet få den praktiska delen av sin utbildning i företaget, d.v.s. hos hantverksmästaren. Eftersom eleverna skulle komma från olika yrken måste undervisningen i fackteori bli mycket individuell och lämpligen styras av korrespondenskurser eller centralt utarbetade kompendier».

I sin behandling av frågor i samband med studie- och yrkesorientering på sidan 345 uttalar YB en förhoppning att arbetsmarknadsstyrelsen såsom hittills skall vilja åtaga sig det mycket stora arbetet med att framställa, aktuellthålla och distribuera det grundläggande yrkesorienterande materialet. YB betonar här också värdet av arbetslivets bidrag genom bl. a. bransch- eller yrkesmonografier.

På sidan 349 uttalar YB slutligen att de till skolorna knutna yrkesråden bör erhålla en instruktion som inspirerar dem att ge effektivare stöd än vad som nu vanligen sker åt skolans yrkes- och arbetsmarknadsorienterande verksamhet.

YB III

I YB III utvecklas synpunkter bl. a. på frågan om en speciell fackinspektion för yrkesutbildningen (avsnitt 1.4.6) och YB anför i samband därmed, att beredningen egentligen skulle vara beredd att föreslå ett tillskapan- de av en fackinspektion även för de yrkesutbildande linjerna i gymnasieskolan. YB framhåller emellertid att frågan om inrättande av en sådan fackinspektion på ett alldeles särskilt sätt sammanhänger med de

avnämarnas insatser för yrkesutbildningens innehåll och genomförande, som YB för närvarande behandlar i en särskild arbetsgrupp. YB anser därför att frågan som hänger ihop med bl. a. den uppföljning av utbildningen som en inspektion av här angivet slag innebär rimligen bör infogas i de övriga överväganden och förslag rörande samarbetet mellan avnämarna och skolan, som YB avser att redovisa i annat sammanhang senare.

I YB III förekommer också ett avsnitt (1.4.7) som behandlar samarbetet mellan skolan och avnämarna och i vilket YB bl. a. framhåller att beredningen under sitt läroplansarbete gång efter annan kommit i kontakt med problem som härrör sig från frågor i samband med samarbetet mellan skolan och avnämarna. YB nämner här bl. a. behovet av yrkesanalyser, definitioner på anspråksnivåer i utbildningen, o. s. v. Dessutom framhålls frågor som sammanhänger med anskaffande av externa arbetsobjekt, exempelvis utbildningsbyggen.

»YB har funnit att alla de frågor och problem som föreligger avseende samarbetet mellan skola och avnämare är av sådan omfattning och vikt, att de bör göras till föremål för en särskild och noggrann undersökning. YB har därför inom sig tillsatt en särskild arbetsgrupp med uppgift bl. a. att framlägga förslag till hur nyssnämnda samarbete skall organiseras liksom även till hur kostnaderna för yrkesutbildningen rimligen bör fördelas mellan stat, kommun och avnämare».

YB V

YB framhåller att medverkan i undervisningen av specialister från arbetslivet utanför skolan i framtiden kommer att spela en väsentligt större roll än för närvarande. Detta gäller inte enbart gymnasieskolan, utan får en om möjligt än större betydelse för den yrkestekniska högskoleutbildningen (YTH). Om denna senare säger YB att aktualiteten i undervisningen inom yrkestekniska ämnesområden knappast kan säkerställas utan sådan medverkan från arbetslivets specialister.

I sitt betänkande rörande reformerad lärarutbildning framhåller YB det angelägna i att resurser snarast ställes till arbetslivets förfogande för utförande av yrkesanalyser och för fortlöpande information från arbetslivet avseende förändringar inom yrkestekniken. Härigenom förbättras de blivande lärarnas möjligheter att få en korrekt utformad ämnesutbildning, samtidigt som utbildningen för dem som redan är lärare kan byggas upp på ständigt aktuella förutsättningar.

YB framhåller med stor skärpa betydelsen av att också den pedagogiska grundutbildningen förankras i arbetslivet. YB använder uttrycket arbetslivsinriktad lärarutbildning för att manifestera detta. YB anför i beskrivning av målsättningen för lärarutbildningen bland annat följande:

»Arbetslivets och yrkesutbildningens struktur och egenart bestämmer vilka kunskaper och färdigheter samt vilken art av arbetslivsfostran, som skall ingå i den arbetslivsinriktade utbildningen. Innehållet bestämmer i sin tur i stor utsträckning formerna för utbildning. Det är svårt att tala om arbetslivsinriktad utbildning, om inte dess gruppering av stoff, aktivitetsformer o. s. v. motsvarar arbetslivets. Utbildningsmiljön måste också i stor utsträckning utgöra en kopia av arbetsplatsen. En blivande sjukgymnast, svetsare, kontorist eller läkare — likaväl som hans eller hennes arbetsgivare — har rätt att ställa krav på att utbildningen på så sätt leder fram till ett riktigt yrkesbeteende.

Vad YB här vill beskriva utgör sålunda ett system i vilket arbetslivet kopplas samman med den yrkestekniska utbildningen — utvecklingen av ett yrkesbeteende — och den arbetslivsinriktade lärarutbildningen — utvecklingen av lärarbeteende.

Härav följer

att utvecklingen av lärarbeteendet får direkta konsekvenser för utvecklingen av yrkesbeteendet,

att utvecklingen av yrkesbeteendet har avgörande betydelse för den enskildes möjligheter att fungera i arbetslivet,

att det för varje enskild yrkesuppgift lämpliga arbetsbeteendet röner kontinuerligt inflytande från utvecklingen inom olika områden inklusive förändringar inom arbetsmarknaden samt

att hela systemet för att fungera måste för ses med tillräckliga informationskanaler.

Den blivande läraren i yrkesteknik — liksom också hans blivande arbetsgivare och avnämarna till de av honom utbildade eleverna — har rätt att begära, att han utbildas så att läraruppgiften kan lösas. Lärarens gärning är påverkad av arbetslivets krav och hans egen grundläggande lärarutbildning måste därför ha en klar inriktning mot detta arbetsliv.»

YB framhåller att lärarskolorna inte enbart skall se som sin uppgift att utbilda lärare i yrkesteknik för gymnasial och eftergymnasial yrkesutbildning. De skall också kunna svara för utbildning av instruktörer, chefsinstruktörer och utbildningsledare för arbetslivets behov. På så sätt befästes lärarskolornas roll som pedagogiskt-metodiskt centrum för all arbetslivsinriktad utbildning oavsett om denna äger rum i samhällets skolor eller inom företag och institutioner. I denna roll inkluderas också uppgiften att mottaga information från arbetslivet liksom också att till detta arbetsliv förmedla information från det pedagogisk-metodiska området.

Arbetslivets insatser i vad avser lärarnas fortbildning understrykes. Det gäller yrkesstudier, där lärarna under viss tid skall fungera i arbetslivet och där företagets och institutionernas medverkan blir av största betydelse vid såväl planering som genomförande. Också i övrig fortbildning är det angeläget att arbetslivet utövar påverkan. Detta kan bland annat ske genom att branschkonsulenter (motsv.) deltar i planering av fortbildning och också medverkar i densamma.

YB har i sitt arbete med betänkande rörande såväl reformerad lärarutbildning som yrkesteknisk högskoleutbildning kunnat konstatera hur viktigt det är att blivande elever vid YTH kan dokumentera sin yrkestekniska skicklighet uppnådd genom anställning i arbetslivet. Nuvarande system för betygsgivning fyller inte alltid de krav man från nyssnämnd synpunkt bör kunna ställa.

YB VI

Den yrkestekniska högskoleutbildningen utgör ett system av eftergymnasiala studier

inom det yrkestekniska området. YB har därför undvikit att tala om yrkesteknikhögskola, då en sådan benämning kan leda tanken till fasta institutioner inrymda i stora högskoleenheter. Den immateriella konstruktion som YTH därigenom får, utesluter dock inte att i en framtid vissa linjer får en sådan frekvens och/eller sådant behov av komplicerade läromedel och yrkesredskap, att det kan bedömas vara ekonomiskt riktigt att koncentrera dessa linjer till en och samma plats.

YTH bygger på följande grundläggande förutsättningar:

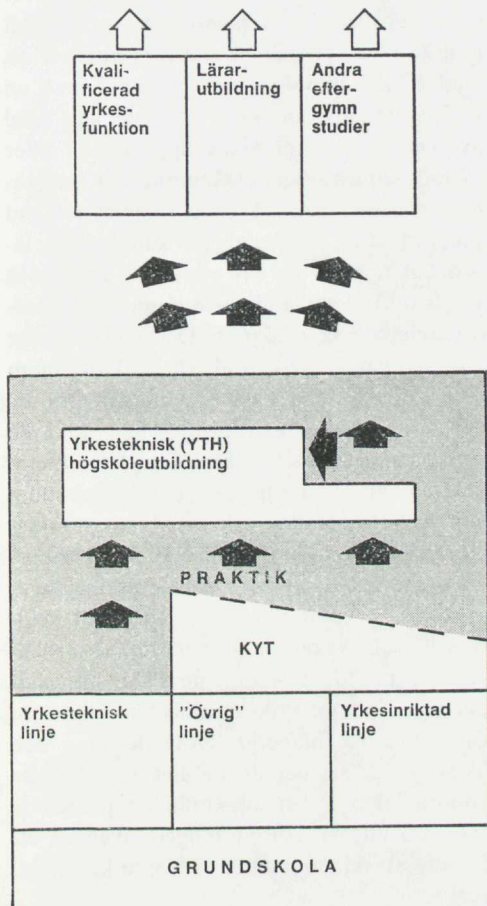
1. YTH är baserad på grundläggande yrkesutbildning och fortsatt utbildning i arbetslivet.
2. Den skolmässiga yrkesutbildningen inhämtas i yrkesteknisk linje vid gymnasieskolan, genom koncentrerad yrkesteknisk utbildning (KYT) eller på annat jämförbart sätt.
3. Det föreligger en skolorganisatorisk likhet mellan YTH och utbildning vid universitet och högskolor, vilkas utbildning baseras på andra linjer i gymnasieskolan än de yrkestekniska.
4. De yrkestekniska linjer i gymnasieskolan, varifrån YTH rekryterar sina elever har — till skillnad från övriga linjer i gymnasieskolan inklusive de yrkesinriktade — ämnet yrkesteknik som huvudämne.

Av figur 1 framgår att vägen till YTH alltid går via praktik, dvs. utbildning i arbetslivet. Längden av denna praktik kan dock variera starkt — från ett halvt år upp till fem år — och denna variation är i huvudsak beroende av följande två faktorer:

1. Möjligheten att erhålla skolmässig utbildning respektive svårigheten att få lämplig utbildning genom anställning i arbetslivet. Inom den naturvetenskapligt-tekniska sektorn är det i allmänhet lättare att få meningsfull praktik varför YTH kan göras i motsvarande grad kortare — ned till ett år — medan förhållandena inom den humanistisk-sociala

sektorn vanligen är de omvända med YTH av upp till fyra års längd.

2. Graden av komplexitet i de olika yrkesfunktionerna och/eller utvecklingstakten inom motsvarande yrkestekniska område.

Figur 1. Den yrkestekniska högskoleutbildningens plats i skolsystemet

Elever från »yrkesinriktad linje» kan i de fall YTH omfattar två år eller mera, erbjudas tillträde direkt till årskurs 2. Dock måste alla elever inhämta vissa kunskaper i arbetslivsorientering, metodutveckling, arbetsstudier etc. Dessa kunskaper kan dock i stor utsträckning inhämtas jämsides med praktiken. Den yrkestekniska högskoleutbildningen kan förekomma på alla nivåer inom det eftergymnasiala området.

1.3 Remissyttranden över YB 1

Statens vattenfallsverk framhåller i samband med sin behandling av YB:s principbetänkande att relationerna mellan det näringsliv som väsentligen står som avnämare av de utbildade yrkeskoleeleverna och skolorna är av mycket stor betydelse. Man vill därför föreslå att frågan om ett organiserat fast samarbete mellan skolmyndighet och näringsliv närmare klarlägges och anser det vara rimligt att näringslivet, både det enskilda och den offentliga delen, beredes tillfälle att framföra synpunkter på och påverka kursplaner, ämnesinnehåll m. m. i den nya skolan.

Statistiska centralbyrån har inte berört förhållandet mellan näringsliv och skola på annat sätt än att man understryker vikten av att få fram bättre underlag för framtida arbetskraftsprognoser. I detta arbete synes näringslivets medverkan vara helt ofrånkomlig.

Arbetsmarknadsstyrelsen framhåller det angelägna i att det såväl centralt som regionalt uppgöres planer för yrkesutbildningens utbyggnad på längre sikt, varvid hänsyn bör tagas till såväl riksbehov som till den regionala arbetsmarknadens behov, samt förutsätter att styrelsen därvid får medverka i denna planeringsverksamhet tillsammans med skolmyndigheterna.

Svenska kommunförbundet ger vid flera tillfällen sin principiella anslutning till tanken att ansvaret för de ungas utbildning i framtiden delas mellan skolan och näringslivet. På näringslivet bör då i första hand komma att ge den rent yrkesspecifika utbildningen. Styrelsen beklagar, att YB inte mera än som skett utvecklats sina tankar i detta stycke. Man anser det vara utomordentligt viktigt att klarhet skapas i en rad punkter innan principbeslut fattas om den nya utbildningen. Man torde inte utan vidare kunna utgå ifrån att — därest YB:s förslag realiserats — nu gällande villkor för de inbyggda skolorna till alla delar kan tillämpas i det

nya skolsystemet. För att exemplifiera oklarheten antyder kommunförbundet några frågor, vars lösning i det nya skolsystemet YB inte berört:

- Vilken status skall eleven ha under detta utbildningsskede — elev eller anställd?
- Vilka avtalsmässiga konsekvenser får anordningen på arbetsmarknaden?
- I vilken omfattning skall den skolmässiga utbildningen och den företagsanpassade utbildningen anordnas och hur?
- Skall yrkeslärare/instruktörer i näringslivet handleda eleverna enligt någon viss plan?
- Kan det lilla företaget organisera yrkesspecifik utbildning eller avses någon centraliserad verksamhet?
- På vilket sätt skall utbildningen i företaget finansieras?

Kronobergs läns landsting framhåller i sitt yttrande rörande enskilda skolor, inbyggda skolor, företagsskolor m. m. att med hänsyn till att eleverna bör erhålla en allsidig gymnasial yrkesutbildning torde i varje fall i län med ett näringsliv bestående av små och medelstora företag utbildning inom företag komma till stånd endast i begränsad omfattning.

I sådana län synes såväl den grundläggande yrkesutbildningen som färdigutbildningen och i vissa fall inskolningen komma att ske vid samhällets yrkesskolor. Landstinget tillstyrker dock, att företag, som har en sådan karaktär, att frågan om handledare och lärare kan lösas på ett tillfredsställande sätt genom väl avvägda statsbidrag, stimuleras att ordna utbildning vid inbyggda skolor.

Förbättrade statsbidrag till inbyggda skolor får enligt landstingets åsikt ej medföra att alltför små företag får inrätta inbyggda skolor med dåligt utbildningsresultat som följd.

Gävleborgs läns landsting delar inte helt YB:s mening att företagsutbildningen är praktiskt och lämpligt konstruerad utan

framhåller att de inbyggda skolorna visar sig erfarenhetsmässigt vara förenade med en del osäkerhetsmoment. Kvaliteten på handledare och därmed utbildningsresultaten växlar från företag till företag och de inbyggda skolorna är i hög grad konjunkturkänsliga, säger man. Vid försämrade konjunkturer och minskad efterfrågan på arbetskraft minskar hastigt många företags intresse att medverka i utbildningen och avtal med en skolhuvudman om inbyggd skola kan med mycket kort varsel sägas upp. Men i tider av minskande arbetstillgång minskar inte vare sig efterfrågan på eller behovet av god yrkesutbildning. Svårigheter kan i dessa lägen lätt uppstå för det allmänna att snabbt skapa tillfredsställande ersättning för de nedlagda inbyggda skolorna. Dessa skolformer blir härigenom en osäkerhetsfaktor inom den gymnasiala yrkesutbildningen. Om de utbyggs i större utsträckning kan de i en krissituation allvarligt försvåra det allmännas möjligheter att planera och bereda ungdomarna utlovade yrkesutbildningsmöjligheter. Landstinget anser därför att näringslivet i första hand bör stimuleras att engagera sig i yrkesutbildningen genom att medverka i s. k. växelutbildning. De företagsanpassade utbildningsmomenten kan då meddelas i en rätt och riktig miljö samtidigt som det allmänna planerat skolverkstäder och liknande så att det är möjligt upprätthålla kontinuiteten i den av samhället planerade och utlovade yrkesutbildningen, även då ett företag av skilda orsaker ej längre kan medverka.

YB anser att bästa sättet att lösa frågan om det teoretiska kunskapsmeddelandet i lärlingsutbildningar hos hantverksmästare är, om man kan samla ett antal lärlingar från olika mästare till en grupp eller avdelning för teoriundervisningen och på så sätt bilda en inbyggd skola eller inbyggd avdelning av dessa elever. Det torde emellertid möta stora svårigheter att genomföra då antalet lärlingar inom en gymnasierregion ofta är otillräckligt för att bilda en egen teori-grupp. För att samla tillräckligt antal lärlingar för teorigrupper blir det nödvändigt att som upptagningsområde ha minst ett län.

För vissa yrkesområden torde även ett län vara otillräckligt. Dessutom förutsätter detta arrangemang att tillgång till elevinternat finnes, varför det blir mycket få gymnasieorter som tillfredsställande kan lösa denna uppgift, framhåller landstinget.

Landstinget är inte övertygat om YB:s argumentering för en kraftig utbyggnad av de inbyggda skolorna. Visserligen kan därigenom i varje fall temporärt det offentliga kostnader för investeringar begränsas. Detta innebär emellertid inte enligt landstinget med säkerhet att de samlade samhälleliga kostnaderna kan nedbringas om man åsytar att åstadkomma bästa möjliga undervisningsresultat. En inbyggd skola förutsätter att erforderliga arbetsplatser med lämpliga maskiner ställs till förfogande för elever under utbildning. Antingen måste dessa arbetsplatser speciellt anskaffas för eleverna eller eljest motsvarande antal arbetsplatser tas ur den ordinarie produktionskedjan. Det senare förfarandet medför ett produktionsbortfall, därest företaget eljest kunnat bemanna arbetsplatserna med fullt kompetent personal, anför landstinget avslutningsvis.

Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund som beretts tillfälle yttra sig över YB:s principbetänkande framhåller bl. a., att företagsskolorna på många håll har uppenbara svårigheter att rekrytera elever och att detta utgör inom flertalet industribranscher ett motiv för nya diskussioner om yrkesutbildningen. För att finna de former under vilka näringslivets behov av välutbildad arbetskraft även i fortsättningen kan tillgodoses såväl kvantitativt som kvalitativt, krävs gemensamma insatser från näringslivet och skolmyndigheterna.

Organisationerna betonar att arbetslivet i dag kännetecknas av snabba förändringar och rörlighet i flera dimensioner, inte minst geografiskt och yrkesmässigt. Utbildningen har stor betydelse för möjligheterna att uppnå samhälls- och företagsekonomiska överföringsvinster genom denna rörlighet. Frågan berör inte bara arbetsmarknadspolitikens utformning vad gäller arbetsmarknadsutbildningen och dylikt utan också i viss ut-

sträckning uppbyggnaden av det reguljära skolväsendet. I synnerhet inför en reform av yrkesutbildningen bör detta förhållande beaktas. Såväl härvidlag som för arbetskraftsförsörjningen i sin helhet spelar dimensionerings- och styrningsmekanismerna inom yrkesutbildningen en avgörande roll.

Vad beträffar kostnadsberäkningarna har organisationerna anledning att särskilt granska statsbidragsbestämmelserna till utbildning i företagen. Dessa bestämmelser blir enligt organisationerna av utomordentligt stor vikt för utformningen av den framtida yrkesutbildningen liksom också mera direkt för organisationernas medlemsföretag. Härom anföres följande:

»YB:s förslag om enhetliga bestämmelser för statsbidrag till lärarlöner innebär att företag jämföres med kommuner i detta avseende. Genom att erbjuda 100-procentig kostnads-täckning upp till motsvarande lärarlöner vid kommunala skolor åstadkommes en förbättring som kunde stimulera företagen till ökade insatser för yrkesutbildning. Organisationerna vill dock påtala att denna förbättring och stimulans i många fall kan bli fiktiv på grund av samtidigt föreslagna ändringar i beräkningsgrunderna.

Höjningen av delningstalet för fullt bidrag från 8 till 15 elever skulle drabba bl. a. många företagsskolor som efter en allmän grundutbildning det första året under det andra året differentierar utbildningen i mindre elevgrupper. Det bör särskilt betonas att bl. a. maskinell utrustning och arbetsprocesser kan göra det omöjligt att inom en del företag och branscher samtidigt meddela undervisning åt så stora grupper som YB förutsätter. Härav följer att kostnaderna för lärare och utrustning blir högre per utbildad elev. Organisationerna vill därför föreslå att den myndighet som skall godkänna statsbidrag för lärarlöner skall äga rätt att medge lägre delningstal än 15 när detta är motiverat av pedagogiska skäl eller då en klasstorlek på 15 skulle förutsätta maskinella investeringar av en storleksordning som inte är försvarbar.

Organisationerna vill också ifrågasätta om inte företagen bör kunna erhålla driftsbidrag per avdelning på ett sätt som i viss mån skulle motsvara statsbidragen till kommunala skolor, varvid dock beräkningen finge utgå från att företagen äger utrustning och lokaler. Argumentet att företaget får en viss ekonomisk kompensation av elevernas arbete minskar i betydelse i och med att yrkestekniken i den nya gymnasieskolan blir kraftigt avkortad.

Eleverna hinner inte heller uppnå en sådan yrkesskicklighet att denna kan ge ekonomiskt utbyte av någon betydelse».

I anslutning härtill framhålles också vikten av att också de allmänna skolorna för ses med en teknisk utrustning som står i paritet med den som utnyttjas inom industrin. Skolorna måste i detta hänseende följa med i den tekniska utvecklingen.

Sveriges mekanförbund konstaterar att YB:s betänkande endast behandlar vissa principfrågor, varför det är svårt att ta definitiv ställning till sådana frågor vars fullständiga bedömande erfordrar full insikt i alla tänkbara konsekvenser.

Förslagen angående statsbidragen tillstyrks i huvudsak av förbundet. Bidragen bör dock baseras på verkliga kostnader, där hänsyn tas även till kostnader för administration, lokaler, maskiner, utrustning m. m. Delningstalet 15 för fullt bidrag anses olämpligt med hänsyn bl. a. till att en differentiering i mindre elevgrupper ofta är nödvändig. I princip bör företagsskolor och inbyggda skolor jämföras med samhällets skolor i statsbidragshänseende, anser förbundet.

LO erinrar i sitt remissvar om de branschundersökningar som gjorts i samband med utarbetandet av den rapport om den tekniska utvecklingens konsekvenser för arbetskraften, som visade att några enhetliga tendenser inte kunde spåras när det gäller yrkesstrukturens och arbetskravens förändring i samband med tekniska omläggningar i företagen. Vissa branscher och företag behöver fortfarande personal med lång erfarenhet och gedigna yrkeskunskaper, medan på andra områden kvalifikationsbegreppet blir mera mångtydigt och där en bred allmän grund- och yrkesbildning bättre motsvarar arbetskraven.

LO är införstådd med de svårigheter som YB ställts inför vid försöken att beräkna fördelningen av yrkesutbildningen mellan olika branscher. LO betonar att dessa svårigheter kommer att öka i samband med den fortgående strukturella omvandlingen av vårt näringsliv.

Beträffande färdigutbildningen och övrig

utbildning, där företagen ensam svarar för detta, är det enligt LO nödvändigt att samhället kan utöva en tillfredsställande kontroll över utbildningens uppläggning och genomförande. Detta bör ske fortlöpande för att undvika att en eventuell försämring skall drabba eleverna.

När det gäller lärlingsutbildningen hos hantverksmästare synes den kvalitetsmässigt ojämn, anser LO. Några skäl synes tala för att en tid bibehålla utbildningsformen i några yrken. Samtidigt finns det dock en rad negativa faktorer som talar mot lärlingsutbildningen. De skäl som nämnts för att bibehålla lärlingsutbildningen är främst att lärlingarna anpassas till det praktiska arbetslivet redan under utbildningen och att utbildningen kan anpassas till orter som saknar skolmässig yrkesutbildning. Mot lärlingsutbildningen har bl. a. anförts att det finns risk för att motivet från hantverkaren är att genom lärlingar få billig arbetskraft. Lärlingsutbildningen är vidare för snävt inriktad, har ojämn kvalitet och är svår att kontrollera.

LO instämmer i förslaget att starta inbyggda skolor eller avdelningar för teoriundervisningen av lärlingar. Man borde enligt LO också överväga att så långt det är möjligt överföra även den praktiska utbildningen till skolmässiga former.

LO ställer sig avvisande till den höjning av statsbidraget som YB föreslår skall utgå till hantverksmästarna. Enligt detta förslag skall statsbidraget höjas med 1 000 kr per år och elev och totalt uppgå till 2 650 kr. Kostnaderna för en elev i den inbyggda skolan är ca 1 650 kr per år enligt YB:s beräkningar. LO anser att med den nu föreslagna höjningen av statsbidraget finns uppenbara risker att detta motverkar inrättandet av de s. k. inbyggda skolorna, då en företagare kan finna det fördelaktigt att hellre låta eleven få lärlingsutbildning än utbildning i inbyggd skola. LO föreslår därför att statsbidragsnormerna till lärlingsutbildningen överarbetas på nytt.

Svenska Frisörarbetarförbundet delar inte YB:s uppfattning att man vid utbildning

inom hantverksyrkena skall söka att i största utsträckning använda sig av inbyggda skolor. Enligt förbundets förmenande är vissa hantverksyrken av sådan struktur att det ej är möjligt att begagna sig av detta skol-system. Exempelvis i frisörfacket är ca 50 % av företagen s. k. en-mans-företag. Tillämpades här den inbyggda skolformen innebure det hela att man därmed gjorde den största delen av ägarna till frisörföretagen inom landet till yrkeslärare. Förbundet delar heller inte YB:s uppfattning i fråga om antalet bidragsrum. Enligt dess uppfattning bör en begränsning av antalet ske samt en viss kvotering göras varigenom tillses att vissa fack inte erhåller alltför stor del av bidragsrummen. Enligt förbundets uppfattning kan det vidare näppeligen vara ett samhällsintresse att genom frikostiga bidrag till redan, ur utbildningssynpunkt, attraktiva yrken medverka till att en stor del av de knappa ungdomskullarna ägnar sig åt arbetsområden som har ringa eller ingen betydelse för landets sammanlagda produktion.

Svenska målareförbundet framhåller bl.a. att den traditionella lärlingsutbildningen bör minska till förmån för ökad skolutbildning och därpå följande färdigutbildning i företagen.

TCO understryker i sitt yttrande, att ett system av det slag YB skisserat och som *TCO* i princip ansluter sig till — en utbildningsgång, där slutfasen ofta blir en företagsanpassad färdigutbildning — kräver en intim och fortlöpande kontakt mellan skola och näringsliv med ömsesidig insyn och samverkan vid planering samt utformning av det pedagogiska och metodiska samspillet.

Kooperativa förbundet anser den inriktning mot arbetslivets huvudsektorer som YB föreslagit vara rimlig och riktig, speciellt med hänsyn till svårigheterna att förutse utvecklingstendenserna inom näringslivet. Näringslivets strukturförändringar innebär att man icke nu kan bilda sig en uppfattning

om den arbetsmarknad som dagens ungdomar kommer att arbeta inom, och icke heller det framtida behovet av olika yrkeskategorier. Från dessa utgångspunkter ansluter sig förbundet till YB:s förslag.

Förbundet tillstyrker YB:s statsbidragsförslag och påpekar att ökat statsbidrag till företagsskolor för grundläggande intern företagsutbildning är angeläget också från den utgångspunkten att företagens betydelsefulla vidareutbildning av personal i kvalificerade arbetsledare- och chefsställning blir allt mer konstnadskrävande.

Sveriges grossistförbund finner det värdefullt, att YB i sin målsättning för yrkesutbildningens framtida utveckling så starkt betonar vikten av anpassning. Det svenska näringslivet — och därvid inte minst handeln — präglas av starka förändringar bland annat i strukturellt hänseende. Denna process befinner sig endast i sin början och det är i dag knappast möjligt att skönja några slutmål. Mot bakgrunden härav anser förbundet det angeläget att samarbetet mellan skolan och näringslivet väsentligt utbygges. Det förefaller förbundet uppenbart att de kontaktlinjer, som i dag existerar inte är tillräckliga. Nya uppslag måste därför prövas och man hemställer, att dessa viktiga frågor närmare utreds, så att förslag till lämpliga samarbetsformer kan framläggas. Förbundet understryker att behov föreligger av kontakt såväl centralt — mellan SÖ och olika centrala organisationer inom näringslivet — som på det regionala och lokala planet. I detta sammanhang betonas också att det inte minst för att en så rikt differentierad yrkesutbildning som möjligt skall åstadkommas är angeläget, att man bevarar och ytterligare stimulerar den yrkesutbildning, som i form av företagsskolor och inbyggda skolor ligger utanför skolväsendet. Bl. a. för att intressera näringslivet för ökade insatser på detta område bör statens bidrag till sådana skolor ökas.

Beträffande det ökade inslaget av teoretiska ämnen i yrkesutbildningen anser förbundet att man inte kan bortse från att de yrkesutbildande momenten i utbildningen

härigenom försvagas vilket i sin tur kan kräva antingen en påbyggnadsutbildning inom yrkesskolornas ram eller också en kompletterande utbildning ute i företagen, som i vissa situationer torde kunna bli rätt så omfattande.

SHIO framhåller att det är angeläget att skolan i samarbete med respektive branschorganisationer analyserar de olika yrkenas arbets- och utbildningskrav och söker nå fram till effektiva undervisningsmetoder. Även bör branscher som har behov därav få tillgång till särskilda s. k. yrkes- eller branschkonsulenter. Särskilt de mindre branscherna har behov av en eller flera pedagogiskt skolade konsulenter, vilka skulle ha till uppgift att arbeta med branschernas utbildningsfrågor, utarbeta metodiska anvisningar och instruera de företag, som har lärlingar eller inbyggda skolor, och därigenom ha tillsyn över och medverka till en förbättring av utbildningen ute i företagen. För att företagsutbildningen skall bli så effektiv som möjligt är det även önskvärt med en fortgående pedagogisk skolning av de personer, som i företagen har ansvar för elevernas utbildning. Dessa yrkes- eller branschkonsulenter kan givetvis vara tjänsteplacerade vid SÖ, men om de skall kunna arbeta med direkt rådgivande arbetsuppgifter och ha möjlighet att fortlöpande följa utvecklingen inom yrkesområdet synes det vara till fördel, om de i första hand kunde vara knutna till vederbörande branschförbund eller exempelvis till Statens institut för hantverk och industri. Denna fråga bör enligt SHIO:s mening utredas under YB:s fortsatta arbete.

SHIO delar helt YB:s uppfattning om att även andra instanser än kommuner och landsting skall kunna vara huvudmän för de gymnasiala och postgymnasiala skolorna. Inom organisationens intressesfär arbetar flera skolor, startade och drivna av anslutna branschförbund. Som exempel nämnes guldsmedskolan i Strålnäs, Mjölby, urmakar- och optikerskolan i Borensberg och optikerskolan i Hässelby, Stockholm.

Enligt SHIO:s uppfattning är inbyggda

skolor en utbildningsform som i första hand lämpar sig för mindre och medelstora företag, vilka inte har elevunderlag till en företagsskola. SHIO anför härom vidare:

»Formen inbyggd skola kan även användas av flera mindre företag, varvid företagen ger utbildning i arbetsteknik och teoriundervisningen sker gemensamt i yrkesskolan. SHIO delar YB:s rekommendation om att denna utbildningsform skall komma till användning inom flera yrken. Den av YB i statsbidragskapitlet föreslagna metoden för beräkning av bidragen till inbyggda skolor främjar emellertid inte denna utveckling. Organisationen motsätter sig bestämt de föreslagna bidragsreglerna, eftersom de skulle komma att medföra både absolut och relativt sett försämrade bidragsvillkor för företag, som inte kan hålla klasser om 15 elever. Delningstalet 15 skulle komma att diskriminera gruppen mindre och medelstora företag. Bidragsregeln skulle också komma att motverka en med hänsyn till arbetsspecialisering och utbildningsmål behövlig differentiering av utbildningen i mindre grupper under t ex 2:a utbildningsåret.

Som exempel kan nämnas att från motorbranschens sida har anförts att ett genomförande av förslaget med delningstalet 15 avsevärt skulle försvåra den inbyggda undervisningen inom flertalet bilverkstäder. Från ett annat yrkesområde kan anföras YB:s eget exempel, att det inom byggnadssektorn har blivit praxis att på elevbyggen organisera elevgrupper om högst 12 elever per lärare. Det anses att denna utbildning inte kan bedrivas effektivt, om elevantalet i gruppen överstiger 12. Enligt SHIO:s mening torde det i många fall vara motiverat att arbeta med avdelningar i arbetsteknik, som omfattar 8—12 elever. Statsbidraget bör därför konstrueras så att det främjar undervisningen i elevgrupper av denna storlek. Statsbidraget till den inbyggda undervisningen bör baseras på företagens verkliga kostnader, varvid hänsyn bör tagas till kostnader för administration, lokaler, maskiner, utrustning m m.

SHIO vill understryka att statsbidragen till enskilda yrkesskolor bör utgå enligt samma regler som vid undervisning i kommunala yrkesskolor. Organisationen vill här hänvisa till att Sveriges urmakare- och optikerförbund befarar att den av YB föreslagna begränsningen av statsbidraget för förbundets skola skulle kunna leda till att föga mer än 50 % av kostnaderna skulle täckas av statsbidrag, något som kan få till följd att den fortsatta driften av skolan kan möta stora svårigheter. Förbundet hemställer därför att dess yrkesskola jämställs med en kommunal yrkesskola. Synpunkten är generellt giltig för denna

typ av skolor och delas av SHIO.

SHIO noterar med tillfredsställelse YB:s förslag om en uppräknig av bidraget till lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. fl. YB:s förslag i detta hänseende tillmötesgår önskemål, som länge framförts från organisationens sida. Förslagets genomförande kommer att leda till en rättvisare bidragsgivning än den som för närvarande tillämpas. På grund av sin ringa storlek kompenserar statsbidraget nu inte företagets kostnader för utbildning av lärlingar.

Sammanfattningsvis vill organisationen i statsbidragsfrågan framhålla, att det ligger i samhällets intresse att stimulera och stödja utbildningen i enskilda skolor och ute i företagen, bl. a. under motivering att dessa utbildningsformer avlastar det ordinarie skolväsendet och ger eleverna möjligheter till utbildning i nära kontakt med produktionslivet. Beredningens förslag om en höjning av bidraget till lärlingsutbildning är på denna punkt konsekvent, medan förslaget om ändrade bidragsregler vid formen inbyggd undervisning strider mot detta utbildningsintresse.

YB:s förslag om att viss del av yrkesutbildningen, den s. k. färdigutbildningen, i princip bör ske inom näringslivet, upptages både positivt och negativt bland organisationens delägare. Vissa förbund anmäler att förslaget möjliggör för företagen att ge ungdomarna den intrimning i arbetsuppgifter och den rutin och arbetsfärdighet, som de behöver för att klara sina arbetsuppgifter. På andra håll vänder man sig mot förslaget under motivering att de mindre företagen inte har de personella och utbildningsmässiga resurser, som krävs för att ge ungdomarna en adekvat utbildning.

Enligt organisationens mening bör YB under sitt fortsatta arbete närmare utreda formerna för skolans ansvar för färdigutbildningen. Det kan ifrågasättas huruvida inte skolan bör följa ungdomarna under en övergångstid för att kunna ha tillsyn över företagsutbildningens effektivitet».

Hermods-NKI framhåller svårigheten för enskilda företag att på egen hand organisera vidareutbildning och omskolning. Speciellt utarbetade korrespondenskurser kan enligt *Hermods-NKI* effektivisera utbildningen i önskvärd grad. Dylika korrespondenskurser skulle inte behöva utarbetas för ett speciellt företag utan för exempelvis en hel bransch. Detta skrivna material kan sedan utgöra stommen i ett utbildningspaket som kan avpassas till det enskilda företaget och som efter behov kan kompletteras med muntlig

undervisning, programmerad undervisning och bild- och ljudband.

Svenska yrkesskolföreningen gör i sitt yttrande följande uttalanden om de enskilda yrkesskolorna:

»De enskilda skolorna inom yrkesutbildningen har ofta gått i spetsen, medan de kommunala och statliga åtgärderna varit av senare datum. Det är dock nu en naturlig utveckling, att de enskilda skolorna minskar i betydelse. Vad som däremot torde vara angeläget är att dessa skolor får göra insatser på områden, som ännu icke är fullt utredda och föremål för myndigheternas intresse. Beträffande den postgymnasiala utbildningen ovanför gymnasium, fackskola och yrkesskola torde dessa skolor för den närmaste framtiden ha en mycket stor roll att spela. Svenska Yrkesskolföreningen vill föreslå ett ökat stöd åt de enskilda yrkesskolor, som önskar göra en insats utöver den egentliga gymnasieskolan i form av speciella utbildningskurser, t. ex. ovanför fackskolebetonade linjer för inskolning av ingenjörer på vissa speciella yrkesuppgifter, eller ovanför yrkesskolebetonade linjer för vissa grenar inom det svenska näringslivet. Svenska Yrkesskolföreningen har i annat sammanhang hävdad att sådana vidareutbildningskurser bör kunna få även formen av universitetsförberedande verksamhet. Däremot vill Svenska Yrkesskolföreningen hävda, att det för framtiden icke torde vara så angeläget att ge stöd åt enskilda yrkesskolor, som blott ersätter vissa grenar av den kommunala gymnasieskolan. Likaväl som statsbidrag icke synes numera vara berättigat för privatskolor, som ersätter grundskolan, kan statsbidrag icke försvaras för sådan enskild skolverksamhet».

SÖ har intet att erinra mot YB:s förslag att inbyggda skolor och företagskolor skall finnas kvar med oförändrad konstruktion. Dock måste en sådan anordning i regel innebära en redan från början specialiserad utbildning vid ifrågavarande skolor. Med hänsyn härtill bör denna utbildning inte vara det enda alternativet på en ort, anser *SÖ*.

SÖ ansluter sig till YB:s synpunkt att det är önskvärt att de enskilda skolorna finns kvar även i fortsättningen. Dessa kan emellertid, som YB anför, inte förutsättas bli integrerade skolor med utbildning över hela det gymnasiala fältet. *SÖ* framhåller som lämpligt att de enskilda skolor, som anord-

nar grundutbildning, ansluter sig till tim- och kursplaner, gällande vid de kommunala skolorna. Med hänsyn till strävandena att åstadkomma en integrerad skola torde dock viss restriktivitet iakttas vid inrättande av grundutbildning vid enskilda skolor. De enskilda skolorna bör i första hand ge specialiserad utbildning, antingen som sista ledet i en 2-årig utbildning eller som påbyggnad ovanpå den 2-åriga utbildningen.

För lärlingsutbildning hos hantverksmästare föreslår YB att de statliga bidragen skall ökas. SÖ anför härom följande:

»Lärlingsutbildningen är fortfarande aktuell, men har kommit att betyda mindre nu när den skolmässiga yrkesutbildningen kraftigt byggs ut. Svårigheterna att ge undervisning i teoretiska ämnen vid lärlingsutbildning hos hantverksmästare är en svaghet hos denna utbildningsform. YB föreslår som lösning att bilda en »inbyggd skola», där lärlingar från olika mästare samlas till en grupp och gemensamt får teoretisk undervisning. SÖ instämmer häri och förordar därjämte att även den praktiska lärlingsutbildningen så långt möjligt överförs till yrkesskola, i första hand i form av inbyggd skola.

Övergång till inbyggd skola kommer att ta tid. YB föreslår en höjning av bidragen till mästarerna under en övergångstid. Den av YB föreslagna bidragshöjningen är dock så kraftig, att bidraget till hantverksmästare blir större än det belopp, som skulle ha utgått vid inbyggd skola. Inom SÖ har gjorts jämförelser mellan nu gällande och av YB föreslagna statsbidrag per år räknat till lärlingsutbildning och till inbyggd skola (se diagram, bil. 13: 1 och 13: 2). Därav framgår, att statsbidraget för en elev i klass om högst åtta för utbildning i praktiskt yrkesarbete enligt YB:s förslag blir ca 1 625 kr. till inbyggd skola, d. v. s. vid förslagstillfället ungefär samma som nuvarande bidrag (YB:s förslag följer lönenivån). Förslaget innebär att bidraget blir direkt proportionellt mot elevantalet och inte som nu trappstegsvis per enhet om 16 elever. Motsvarande förslag till bidrag till mästare för lärlingsutbildning är i genomsnitt 2 650 kr. per lärling och år. Nuvarande bidrag är ca 1 000 kr. Detta resulterar i en ökning på 1 650 kr. per lärling och år för denna utbildningsform. Om YB:s förslag går igenom, blir bidraget per elev som lärlingsutbildas alltså betydligt högre än bidraget per elev i inbyggd skola. Eftersom det är YB:s eget förslag att lärlingsutbildningen skall avvecklas och i stället ersättas av inbyggd skola, förefaller den föreslagna utformningen av lärlingsbidraget inte lämplig. En konsekvens

skulle ju bli att företagsledarna skulle finna det vara ekonomiskt fördelaktigare att låta sina elever få lärlingsutbildning än utbildning i inbyggd skola och därför skulle inrikta sig på att begära statsunderstöd för lärlingsutbildning. SÖ anser att nuvarande organisation av lärlingsutbildning inte medger tillräcklig kontroll från samhällets sida och att utbildningar med högst varierande kvalitet skulle kunna komma att uppstå.

Ett annat skäl att avstyrka YB:s förslag till höjning av lärlingsbidragen är, att den hjälp man räknat med att få av näringslivet, då det gäller uppbyggnadet av vissa utbildningsblock, kan utebli genom att företagen i stället väljer att helt gå över till lärlingsutbildning. Detta problem kan möta t. ex. inom bilbranschen, där den tänkta blockutbildningen kan omöjliggöras. Man kan också fråga sig om man, ifall lärlingsutbildningen helt får övertaget över yrkesskolan, inte riskerar leda in en stor del av eleverna på en lång och i många fall mindre effektiv utbildning. Undantagna är här vissa udda yrken, där förutsättningarna möjliggjort en välordnad lärlingsutbildning.

Det administrativa förfarandet då det gäller lärlingsutbildningen är synnerligen tungrott och arbetskrävande. Enbart den nuvarande lärlingsutbildningens administration sysselsätter inom SÖ ett tiotal personer för dagens ca 5 000 bidragsberättigade lärlingar.

På grund av det anförda anser SÖ att bidraget till hantverksmästare ej bör utgå med högre belopp per elev än det som skulle ha utgått, om undervisningen bedrivs i inbyggd skola. SÖ föreslår att den bidragskonstruktion, som SÖ gjort för inbyggd skola, också skall gälla beträffande bidraget till hantverksmästare, varvid bör eftersträvas dels värdebeständighet hos bidraget, dels så långt som möjligt fullständig kostnadstäckning.

YB säger sig ha för avsikt att i det fortsatta arbetet ta upp vissa speciella frågor rörande lärlingsutbildningen. SÖ vill emellertid redan nu föreslå en organisation och ett administrativt förfarande för lärlingsutbildningen, som ansluter sig till vad som gäller för inbyggda skolor.

Sålunda bör enligt SÖ:s förmenande de för olika yrken utsedda lärlingsombuden avskaffas och den omedelbara tillsynen av utbildningen i stället överflyttas till respektive skolstyrelser. Fördelningen av bidragsrum föreslås ske på liknande sätt som vid medgivande till inrättande av övriga heltidskurser samt beslut om och utanordnande av statsbidrag på motsvarande sätt som för inbyggda skolor.

Tiden för lärlingsutbildningen är, som redan nämnts, ofta längre än tiden för motsvarande utbildning i yrkesskola; oftast tre till fyra år mot yrkesskolans två à tre år.

SÖ anser att även lärlingsutbildningen i framtiden skall ske enligt av SÖ utfärdade läroplaner och med kurslängder, som inte överstiger vad som gäller för närmast jämförbara yrkesutbildningsformer. Övergångsvis innan läroplaner hunnit utfärdas torde dock utbildningstiden få fixeras av SÖ vid fördelningen av bidragsrummen. För beräkning av statsbidrag skall arbetsveckans respektive läsårets längd anses motsvara tjänstgöringsskyldigheten för lärare inom motsvarande kurs i gymnasieskolan.

SÖ:s förslag till statsbidragsbestämmelser, organisation och administrativ handläggning av lärlingsutbildningen förutsätter ett successivt genomförande under en tid av tre till fyra år, under vilken redan påbörjad utbildning skall kunna slutföras enligt nuvarande bestämmelser».

Rörande lärlingsutbildning inom byggnadsindustrin, som YB inte närmare behandlat, föreslår SÖ att lärlingsbidrag utgår efter samma grunder, som SÖ föreslagit för lärlingsutbildning till hantverksmästare med motsvarande organisation och administrativa handläggning.

Beträffande det särskilda bidraget till undervisning i företag vid inbyggda skolor kan SÖ inte ansluta sig till förslaget, att bidragsunderlaget skulle utgöras av de faktiska kostnaderna för lärarlöner, dock högst vad som skulle ha utgått till lärarna om de varit anställda i kommunala skolor. SÖ föreslår en förenkling av bidragskonstruktionen enligt schabloniserade grunder, varvid bör eftersträvas dels värdebeständighet, dels så långt möjligt fullständig kostnadstäckning.

SÖ föreslår från denna utgångspunkt, att det årliga statsbidraget utgår med ett belopp motsvarande produkten av undervisningsvolymen, uttryckt i antalet elevtimmar per år vid företaget enligt vederbörande läroplan, och ett timarvode. Timarvodet föreslås utgöra en femtondel av arvodet för undervisningstimme (lektionsarvodet) i högsta löneklassen, som gäller för motsvarande ordinarie lärartjänst vid gymnasieskolor. Det årliga statsbidraget beräknas enligt formeln

$B =$

$\frac{\text{elevantalet} \times \text{lektionsantalet} \times \text{lektionsarvodet}}{15}$

15

SÖ fortsätter:

»I de fall motsvarande ordinarie lärartjänst ej förekommer vid gymnasieskolor eller motsvarande lärarkategori inte omfattas av statligt löneavtal, bör SÖ ha bemyndigande att fastställa den löneklass, efter vilken statsbidrag skall utgå.

Det av SÖ föreslagna statsbidragssystemet, vilket möjliggör en tillfredsställande differentiering och anpassning av statsbidraget med hänsyn till yrkesutbildningens skiftande karaktär, ger enligt SÖ:s bedömning en nöjaktig garanti för en kostnadstäckning för denna undervisning.

Beträffande YB:s förslag att statsbidrag för inbyggd skola skall utgå även till statliga institutioner vill SÖ erinra om att en sådan anordning strider mot principen att samtliga kostnader för statliga myndigheter, vilkas verksamhet bestrids från anslag på riksstaten, bör budgeteras under berörda anslag. SÖ kan dock tillstyrka YB:s förslag, särskilt som det kan stimulera tillkomsten av inbyggda skolor också i den statliga affärs- och industriverksamheten.

Beträffande bidraget till *lärlingsutbildning* har SÖ tillstyrkt YB:s förslag om omläggning av denna utbildningsform till inbyggd skola. YB, som förutsätter att lärlingsbidraget övergångsvis alltså måste utgå, föreslår i anslutning här till en sådan ändring av nu utgående grundbidrag till hantverksmästare, att detta bestäms till 2 000 kr. för år och lärling. På grunder, som SÖ berör under kap. 13, kan SÖ inte tillstyrka den föreslagna ändringen av grundbidraget. SÖ, som anser att bidraget till lärlingsutbildning i princip inte bör utgå med högre belopp än som skulle ha utgått vid inbyggd skola, föreslår att den bidragskonstruktion, som SÖ förordat för inbyggd skola, också skall gälla beträffande bidraget till hantverksmästare.

YB har uttalat sig för en förenkling av den nuvarande administrativa handläggningen inom SÖ av bidragen till hantverksmästare. SÖ delar denna uppfattning, överväger åtgärder för en successiv överföring av denna ärendegrupp till skolstyrelserna för handläggning i likhet med vad som gäller för inbyggda skolor, under förutsättning att den av SÖ föreslagna bidragskonstruktionen accepteras.

Bidraget till *lärlingsutbildning inom byggnadsindustrin* har YB inte närmare behandlat. SÖ föreslår, att detta lärlingsbidrag utgår efter samma grunder, som SÖ föreslagit för lärlingsutbildning hos hantverksmästare.

Om SÖ:s förslag under kap. 13 att slopa lärlingsombuden bifalls, kan anslaget till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. successivt under en tid av tre till fyra år minskas med det belopp som avsatts för

ombudens verksamhet, d. v. s. totalt ca 650 000 kr.

För bidraget till *enskilda yrkesskolor* inkl *företagsskolor* bör gälla samma bidragssystem, som SÖ ovan föreslagit för inbyggda skolor. Detta bör enligt SÖ:s mening även gälla företagsskolor inom handel och kontor, vilka inte nu kan få bidrag».

Yrkesutbildningen i Sverige har under de senaste decenniernas utveckling kommit att bli allt mera skolmässigt upplagd. Internationellt sett är vårt land därigenom företrädare för ett av de mera renodlade systemen i detta avseende. I motsats till denna uppläggnings uppvisar åtskilliga andra länder ett utbildningssystem som kan sägas stå lärlingsutbildningen nära. Detta innebär att företagen initierar och i stor utsträckning driver den erforderliga utbildningen. I vissa fall är den också i Sverige ofta tillämplig växelundervisningen mycket utbredd.

Det kan antas att problemet hur yrkesutbildningen skall anpassas till arbetslivets behov är generellt, eftersom yrkesutbildningen enligt definitionen är målinriktad. Detta gäller dels utbildningens innehåll som alltså måste överensstämma med de kunskapskrav arbetslivet uppställer, dels dimensioneringen eftersom det överallt strävas efter en tillfredsställande överensstämmelse mellan efterfrågan på viss typ av kunskaper och den utbildningsmässiga tillgången. I Västeuropa gör sig denna senare synpunkt starkt gällande genom den knappa tillgången på arbetskraft som gör att en överdimensionering på ett håll kan leda till besvärande brist i utbudet på andra. Denna nära kontakt mellan arbetslivet och utbildningen har fått en speciell betoning på grund av de snabba förändringarna i olika avseenden som karakteriserar alla högindustrialiserade länder och som därför kan sägas vara ett

genomgående drag i Europa. Såväl innehållet som den antalsmässiga fördelningen måste följa denna utveckling och yrkesutbildningen måste av den anledningen vara beredd på en kontinuerlig förändring i olika avseenden. Denna omständighet har också uppmärksamats av internationella organisationer som ILO och OECD som har ägnat en del studier och konferenser åt just dessa förhållanden.

Det kan vara rimligt att anta att en i huvudsak skolbaserad yrkesutbildning kan ha vissa problem då det gäller att smidigt anpassa sig till arbetslivets krav. Det kan uppstå ett avstånd mellan skolans verksamhet och arbetslivet som kräver speciella anordningar. Å andra sidan kan det antas att en huvudsakligen företagsbaserad yrkesutbildning innebär en viss snävhet i perspektivet för dem som undergår utbildningen och att de mera övergripande utvecklingstendenserna i samhället, exempelvis näringslivets strukturförändringar, inte lika lätt observeras. Av denna anledning har i ett flertal länder i Europa system byggts upp som avser att från mera generella utgångspunkter påverka såväl innehållet i utbildningen som fördelningen mellan olika yrkesområden.

I *Sovjetunionen* ingår förberedelse för praktisk yrkesverksamhet som ett genomgående led i hela skolgången i överensstämmelse med den rådande ideologin. Här ut-

vecklas ett växelspel mellan företag och skola genom att yrkesskolorna har ett antal företag att samverka med, dit eleverna sålunda beger sig för att få sin praktiska utbildning. Denna typ av växelutbildning baseras på möjligheten att planera enhetligt och att bestämma över företagens dispositioner också i detta avseende. Den starka centrala styrningen av näringslivet gör det möjligt att koordinera styrningen av yrkesutbildningen i de avseenden som här berörs. Detta innebär också att instruktörerna i företagen har en nära kontakt med skolorna och att också en pedagogisk samordning kan ske.

Den mest uppmärksammade anordningen i den debatt som förts under senare hälften av 60-talet är *det engelska systemet*. Bakgrunden till the Industrial Training Act, som tillkom genom ett parlamentsbeslut år 1964, är en allmän bedömning att yrkesutbildningen i England icke fyllde de aktuella kraven från arbetslivet. Det ansågs av alla bedömare vara brister såväl antalsmässigt som innehållsmässigt i detta utbildningssystem och motiveringen för 1964 års lag kan sägas ha varit nationalekonomisk och bedömd med utgångspunkt från vilka åtgärder som vore erforderliga för att förbättra landets ekonomi. Alltjämt är yrkesutbildningen i allt väsentligt en lärlingsutbildning, ehuru antalet yrkesskolor i egentlig mening har börjat öka, i synnerhet sådana som har med arbetsmarknadspolitiken att göra, alltså huvudsakligen för vuxna. Den engelska attityden är alltjämt att den praktiska träningen bäst sker på arbetsplatsen, varigenom lärlingen får en nära och naturlig kontakt såväl med arbetsmiljön som med de aktuella kraven inom yrket.

Genom den återopade lagen har treparatiska branschorgan inrättats som innebär att en viss grad av central styrning kan erhållas såväl då det gäller utbildningens inriktning och innehåll som då det gäller dimensioneringen olika branscher emellan. Dessa Training Boards har två huvuduppgifter för sin verksamhet. Den ena — och den som kanske varit verksamast då det gäller att stimulera till en ökad volym på utbildning-

en — är bidragssystemet. Varje styrelse har rätt enligt lagen att uppbära en avgift från företagen inom branschen och denna avgift fördelas på de utbildningsaktiviteter som företagen bedriver. Effekten av detta blir då, att även företag som icke bedriver någon utbildning måste betala sin avgift. De som bedriver utbildning får i princip återbäring på denna avgift. Enligt aktuella bedömningar har detta system haft åsyftad effekt. Den andra uppgiften innebär att varje styrelse har möjlighet att anställa ett antal konsulenter som centralt, regionalt och lokalt kan dels ge råd beträffande utbildningen till företagen, dels övervaka att bestämmelser följs och att utbildningen får en inriktning som har bedömts vara i överensstämmelse med aktuella behov. Genom denna verksamhet åstadkoms också en jämnhet i utbildningen olika företag och regioner emellan så att en elev kan återropa sin utbildning för anställning också då han behöver byta bostadsort.

De centrala styrelserna kommer att fungera som parternas diskussionsföra för utbildningsangelägenheter. Härigenom erhålls sålunda en fortlöpande partskontakt på det centrala planet mellan arbetsgivare och arbetstagare men också pedagoger och ämbetsmän från central förvaltning deltar i styrelsens arbete, varför deras i sammanhanget betydelsefulla synpunkter och erfarenheter kan tas tillvara inom systemets ram. I många fall anordnar styrelserna själva utbildningen. Detta torde vara fallet huvudsakligen då det gäller utbildningsledare och instruktörer men det finns också exempel på till styrelserna knutna skolor och kursverksamhet som sålunda får en annan karaktär än den strikta lärlingsutbildningens. Det förtjänar kanske att framhållas att gränserna för vilken typ av utbildning dessa styrelser kan ägna sig åt i skilda former är vida och att också s. k. management-utbildning kan förekomma.

Systemet kan sägas vara under uppbyggnad alltjämt och verksamheten är icke helt stabiliserad på alla områden. Emellertid synes i allt väsentligt positiva omdömen fällas om verksamheten och dess resultat.

I *Västtyskland* har problemet att åstadkomma en enhetlig yrkesutbildning fått sin lösning genom handelskamrarnas verksamhet. Alla företaget skall höra till en kammare, antingen en Industrie- und Handelskammer eller en Handwerkskammer, beroende på verksamhetens art. Dessa kamrar har som en av sina uppgifter att utforma s. k. Berufsbilder. Det är närmast frågan om läroplaner som mer eller mindre detaljerat bestämmer innehåll och inriktning på lärlingsutbildningen, utbildningstidens längd osv. Kamrarna har genom sin nära kontakt med företagen en möjlighet att revidera läroplanerna till överensstämmelse med aktuella yrkeskrav. Emellertid har kritik uppstått bl. a. på det sättet att dessa läroplaner bedöms som alltför stela och konserverande. En annan punkt där kritik har yppats är att de anställda och deras organisationer har haft alltför begränsat inflytande över utbildningen i denna form.

Det som framför allt synes påkalla en ny organisation av den västtyska yrkesutbildningen är emellertid den pågående omdaning av hela utbildningssystemet. Utbildningen har efter kriget varit en delstatlig angelägenhet, vilket sammanhänger med den märkbara rädslan för en alltför hård centralisering av administrationen. Härigenom har emellertid olikheter uppstått mellan de olika staterna vilket inte längre anses vara lämpligt bl. a. med hänsyn till ungdomens möjligheter att förflytta sig. Det är möjligt att också den gemensamma marknaden, som i viss utsträckning uppmärksammat utbildningsfrågorna, också här har påverkat diskussionen. En förlängning av den allmänna skolutbildningen pågår i *Västtyskland* och likaså märks en tydlig trend i riktning mot en ökad frekvens av högre teoretiska studier, dvs. en utveckling som Sverige redan har genomgått. Problemet att få ett erforderligt antal ungdomar till yrkesutbildning av mera praktisk innebörd börjar göra sig märkbart och detta i sin tur aktualiserar reformer på yrkesutbildningens område.

År 1969 fattade den västtyska riksdagen en del beslut som i viss utsträckning för-

ändrar yrkesutbildningen. Denna lagstiftning har givetvis ännu icke kunnat sättas i verket och lämna några erfarenheter. Då det gäller samverkan mellan parterna och en kontakt mellan arbetslivet och utbildningen föreskrivs exempelvis trepartiska kommittéer med arbetsgivare, arbetstagare och yrkeslärare, de senare med rådgivande funktion, för yrkesutbildningen på federal nivå, delstatsnivå och distriktsnivå. Det som allttjämt karakteriserar den tyska yrkesutbildningen är proven, som är ett instrument för att dels säkerställa att lärlingarna uppnått det fastställda utbildningsmålet, dels kontrollera att utbildningen är så upplagd att den kan leda till det uppsatta målet. Vidare är det allttjämt frågan om kontraktbundna lärlingar, där skriftliga avtal upprättas mellan lärlingen och företaget. Enligt kontraktet åligger det företaget att se till att lärlingen får tillfälle att förvärva den yrkeskunskap och den praktiska färdighet som erfordras för att dels genomföra utbildningen i dess helhet, dels kunna fylla arbetslivets krav efter avslutad utbildning. Det föreskrivs också en skolmässig utbildning i yrkesteoriska ämnen och angränsande ämnen. Företag och företagare auktoriseras sålunda att anställa lärlingar. Om vederbörande icke fyller vissa krav kan lärlingskontrakt icke upprättas.

Genom denna nya lag har ett närmare samarbete stadgats mellan arbetsmarknadens parter i avsikt att säkerställa kontakterna mellan utbildningen och arbetslivet. Bestämmelserna avser också yrkesmässig fortbildning och omskolning.

Överhuvudtaget karakteriseras det västtyska utbildningsväsendet inklusive yrkesutbildningen av en viss splittring som sammanhänger med pågående diskussioner och en genom den nämnda lagstiftningen igångsatt förändring. De stora företagen har en egen skolmässig utbildning som påminner väsentligt mycket mera om våra yrkesskolor än om en lärlingsutbildning.

Frankrike är av tradition ett land med starkt centraliserad administration. Då det gäller utbildningsväsendet innebär detta bl. a. en styrning genom prov och certifikat. Här-

igenom kan vissa krav formuleras och utgöra riktlinjer för utbildningens bedrivande. Även i Frankrike är utbildningen i stor utsträckning lärlingsbunden men med en central styrning. Det mest uppmärksammade inslaget i den aktuella utbildningen torde vara det ekonomiska stödsystemet som i själva verket i princip ligger till grund för det tidigare refererade engelska systemet. En skatt tas upp av företagen och baseras på lönesumman, f. n. 0,6 %. Detta belopp kan av företagen levereras i vanlig ordning som skatt, överlämnas till någon skola vars kvitto då gäller som skattekvitto, eller utnyttjas för intern utbildning i företaget. Denna skatt är emellertid endast en tredjedel av det belopp som anses böra destinerats till yrkesutbildningen, vilket sålunda innebär en viss överensstämmelse mellan den totala andelen av lönesumman i Frankrike och den genomsnittliga avgift som de engelska Training Boards utkräver. Den högsta avgiften i England är 2,5 % av lönesumman och den franska blir sålunda sammanlagt upp mot 2 %. Detta är den bedömda erforderliga insatsen i genomsnitt.

Även det franska utbildningssystemet är under omläggning och utveckling. En intressant nyhet utgör den överenskommelse som träffades mellan arbetsgivarna och de fackliga organisationerna i juli 1970, huvudsakligen avseende vuxenutbildning. Överenskommelsen kan sägas innebära en förnyelse av diskussionen kring yrkesutbildningen överhuvudtaget. Den omfattar också ungdomsutbildningen och fastställer förutom löner o. dyl. att ansvaret för utbildningens utformning och genomförande åvilar företagen, exempelvis företagsnämnderna. Företagsnämnderna har kompetens beträffande de allmänna villkoren för lärlingsrekrytering, de allmänna förhållandena beträffande den praktiska utbildningens organisation, val av utbildningskurser och de problem som i övrigt kan uppstå genom att lärlingar anställs. I förening med det nyss nämnda systemet med prov och certifikat kan förhållandevis lätt fastställas huruvida företagen anordnar utbildningen på ett sådant sätt att de tillmötesgår de uppställda kraven. I

de fall då underlåtelse registreras kan detta få ekonomiska återverkningar via bidragssystemet. Vederbörande nödgas inbetala sin avgift och får heller icke del av de på annat sätt utgående bidragen. Det franska systemet medger alltså en styrning av yrkesutbildningen via prov och via bidragsnormer och innebär vidare en bestämmelse beträffande samverkan mellan parterna, bl. a. då det gäller att kontrollera att kraven uppfylls. Det synes emellertid vara en uppgift för den centrala administrationen att utarbeta kraven och fastställa dem för den grundläggande utbildningen. Det refererade avtalet från juli 1970 kan komma att innebära att en smidigare anpassning till föränderligheten kan ske genom ett vuxenutbildningssystem som kan komma att utvecklas på grundval av den träffade överenskommelsen.

Också i *Holland* präglas yrkesutbildningen av centralt utfärdade prov. Här fungerar emellertid branschorganisationer, sammansatta av arbetsgivare och arbetstagare, som för sin verksamhet har ett antal konsulter till förfogande för vilka statsbidrag utgår. Dessa konsulter har till uppgift att kontrollera lärlingsutbildningens kvalitet, övervaka proven som dels är slutprov, dels mellanprov, ge praktiska råd till företagen och medverka till en enhetlig utbildning inom branschen och till en standard som motsvarar den fastställda. Staten har ingen möjlighet att påverka dessa branschorganisationers beslut. De kontrasignerar lärlingskontrakten, fastslår den färdighetsnivå som skall gälla i olika yrken, ger råd till företagen beträffande utbildningstekniska aspekter med hjälp av de nämnda konsulterna, övervakar kontraktens uppfyllande och arrangerar proven.

Här har endast anförts ett begränsat antal exempel på hur vissa problem som sammanhänger med yrkesutbildningen angrips i vissa andra länder. Det huvudintryck som erhålls vid en översikt är, att yrkesutbildningen fått ökad uppmärksamhet i de mer avancerade industriländerna, dels som ett led i de nationalekonomiska utvecklingssträvandena, dels som en av flera utbildningsvägar för den ungdom som vill förlänga sin utbildning

utöver den obligatoriska skolan. Samtidigt kan märkas en trend att fästa allt större uppmärksamhet vid vuxenutbildning och därvid underlätta för personer som befinner sig inom arbetslivet att komplettera sin utbildning både vad det gäller yrkeskunskaper och allmänna kunskaper. Det franska exemplet är det mest framträdande på just detta område. Vidare sökes vägar att fastställa över hela landet giltiga krav på yrkeskunskap, varvid i åtskilliga fall riksomfattande prov utfärdas och genomförs. Genom ett nära samarbete mellan arbetsgivare och arbetstagare sökes också lösningen på problemet att hålla yrkesutbildningen à jour med arbetslivets förändringar då det gäller yrkeskraven. En omfattande konsulentverksamhet är därvid en av lösningarna, här speciellt omnämnd i de engelska och de holländska exemplen. Den sovjetryska uppläggningsmetoden med moderföretag anknutna till yrkesskolorna kan i det där rådande ekonomiska systemet erbjuda en lösning på båda dessa problem. I de anförda exemplen har också kostnadsfördelningen antytts. En mera generell fördelning av utbildningskostnaderna över exempelvis en bransch kan ha en stimulerande effekt på företagets utbildningsinsatser. Det kan vidare utjämnas de som orättvis upplevda skillnaderna och medge att en viss utbildning överdimensioneras i förhållande till det egna behovet utan att ekonomiska problem behöver röna alltför stor uppmärksamhet. Genom det kontinuerliga samarbetet parterna emellan nödgas också partsorganisationerna utrusta sig med på yrkesutbildningen särskilt inriktade tjänstemän som sålunda utökar kretsen av experter som i ständiga kontakter med varandra och med arbetslivet kan bidra till utbildningens aktualitet och vitalitet.

Pedagogikens plats synes mindre väl definierad. I det engelska systemet har pedagogerna plats i the Training Boards och en viss anknytning har pedagogerna också i andra system. En intressant nyhet är härvid upprättandet av ett särskilt yrkesutbildningsinstitut i Tyskland med uppgift att driva forsknings- och utvecklingsverksamhet inom detta område. De problem som den svenska

utvecklingen erbjuder är sålunda väl kända också i andra länder och har börjat få försök till lösningar, vilkas framgång dock ännu icke kan bedömas.

Källanvisningar:

Roger Grégoire: Vocational education, OECD Paris 1967.

Manpower policy in the United Kingdom, OECD Paris 1970.

Document from International Conference on Continuing Training and Education during Working Life, OECD Köpenhamn 1970.

I detta kapitel lämnar YB en relativt komprimerad redovisning av dels förekommande samarbetsorgan (avsnitten 3.1—3.3), dels befintliga former för samverkan i själva utförandet av yrkesteknisk utbildning (avsnitten 3.4—3.10). YB:s synpunkter på motsvarande förhållanden ges i kapitel 4 i anslutning till förslagen till den framtida utformningen av samverkan mellan arbetsliv och skola.

3.1 Inom statliga organ

I sin redovisning av nuläget inom de statliga organen inleder YB med de myndigheter etc. som i huvudsak svarar för av samhället bedrivna utbildning i skolor. Därefter följer en redogörelse för övriga statliga myndigheter, inom vilka bedrivs en ofta omfattande inomverksutbildning av egen personal, men där engagemanget i av samhället bedrivna skolmässig utbildning är mindre uttalat och ofta helt obefintligt.

3.1.1 Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsens uppgifter anges i Kungl. Maj:ts instruktion för överstyrelsen (SFS 1965: 737 med ändringar 1969: 65).

De arbetsuppgifter som skolöverstyrelsen enligt instruktionen har att fullgöra kan sammanfattas under beteckningarna utveckling, planering och samordning, rationalisering samt rådgivning och service. Verksamheten bedrivs på fem avdelningar, en undervisningsavdelning för allmänna skolfrågor, en undervisningsavdelning för yrkesutbildningsfrågor, en avdelning för lärarutbildning och pedagogiskt utvecklingsarbete, en avdelning för planering samt en avdelning för administrativa frågor. Enligt uppgifter lämnade i skolöverstyrelsens *petita* för budgetåret 1971/72 kommer bland annat integrationen av de gymnasiala skolformerna till en gymnasieskola, att på sikt medföra en ändring av nyssnämnda organisation.

Av speciellt intresse är skolöverstyrelsens konsulenter. Dessa förordnas på viss tid och såsom framgår av 24 § i instruktionen för skolöverstyrelsen kan sådant förordnande inte fortsätta mer än högst nio år. Antalet skolkonsulenttjänster var budgetåret 1964/65 62 vartill kom fyra särskilda folkbildningskonsulenter. Innevarande budgetår har antalet ökat till 74 vartill alltså skall läggas de fyra tjänsterna inom folkbildningens område. Av de 74 tjänsterna är vid utgången av augusti 1970 66 tillsatta och åtta vakanta. De fungerande skolkonsulenterna har hämtats från följande yrkesområden:

Lärare	53
Konsulenter i andra verk	8
Skolsköterska	1
Central yrkesnämnd	1
Föreståndare för läromedels- central vid universitet	1
Studierektor vid arméstaben	1
Tjänsteman vid Sveriges Radio	1
	<hr/> 66

Av lärarna torde endast ett mindre antal ha arbetslivserfarenhet och då i första hand de skolkonsulenter som tjänstgör vid UY och L.

För att belysa dels de krav som ställs på dessa konsulenter, dels deras arbetsuppgifter, återges här instruktionen för skolkonsulenterna på avdelningen för yrkesutbildningsfrågor (UY).

»Bland de i arbetsordningen upptagna allmänna och för SÖ gemensamma arbetsuppgifterna ligger för skolkonsulenterna på UY tills vidare tyngdpunkten på att verka för *utarbetande av arbetsanalyser, utarbetande av läroplaner samt metodiska anvisningar för lärare* ävensom *utvecklingsarbete*. Av konsulenten måste krävas, att han har (eller skaffar sig) god insikt om skolans (samtliga skolformers) mål och allmänna uppgifter och om den debatt som förts och förs härom samt att han uppmärksam följer organisatoriska förändringar i skolan».

För att kunna fullgöra sitt arbete åvilar det skolkonsulenten

»att inom sitt yrkes- eller ämnesområde skaffa sig ingående förtrogenhet med och överblick över utveckling och behov inom samhälls- och näringsliv, läroplaner och metodiska anvisningar, metodiklitteratur, studieplaner, läroböcker och övriga hjälpmedel, rapporter beträffande försöksverksamhet, pedagogisk forskning och dylikt, redogörelser från kurser, symposier etc., den vetenskapliga utvecklingen, undervisningen i utlandet (speciellt de nordiska grannländerna), angränsande ämnen och stadier som förutsättning för att han skall se sitt ämnesområde som en del av skolans helhet och främja samspelet över stadier och ämnesgränser,

att vid resor och besök följa undervisningen inom sitt eget område i och för kontakt och överblick i erforderlig utsträckning också inom andra ämnen och stadier, delta i ämneskonferenser för information om lärarnas problem och erfarenheter, hålla kontakt med olika former av lärarutbildning och lärarfortbildning främst inom det egna ämnesområdet, upp-

märksamt följa tillgången på och behovet av alla slags utrustningar och hjälpmedel,

att inom verket till berörda chefer och konsulenter inom SÖ delge sådana erfarenheter på fältet som bedöms vara av särskilt intresse eller vara av den karaktär att vissa åtgärder eller initiativ är erforderliga (det är särskilt angeläget att konsulenterna håller kontakt med personal inom UA och L), ta de kontakter och göra de framställningar som han mot bakgrunden av sina erfarenheter och synpunkter så snabbt och effektivt som möjligt når ut på fältet bl. a. genom att anvisningar, lärarhandledningar och hjälpmedel av olika slag framställs.»

Skolkonsulenten har även till uppgift att ge rådgivning och service t. ex. under resor och besök i skolor, vid kontakt med länskolnämnderna och regionala konsulenter. I rimlig omfattning bör skolkonsulenten, då så önskas, medverka vid exempelvis studiedagar. Speciell uppmärksamhet bör ägnas nya skol- och arbetsformer, där erfarenheter på det regionala planet måste bedömas vara begränsade. Elevvården, studieorienteringen, samarbetet hem-skola, förenings- och fritidsverksamheten inom skolan bör alltid ägnas uppmärksamhet vid besök vid skolorna.

Skolöverstyrelsens samverkan med arbetslivet rörande planering, dimensionering av utbildningen liksom också samverkan rörande dess innehåll sker på olika sätt. Så t. ex. ingår i skolöverstyrelsens styrelse representanter för detta arbetsliv. Instruktionen för överstyrelsen (5 §) föreskriver att av de nio ledamöter som Kungl. Maj:t särskilt utser skall

en äga god förtrogenhet med arbetsmarknadsfrågor,

en utses bland företrädare för universitets- och högskoleväsendets avnämningarintressen,

en utses bland företrädare för arbetsgivar- och avnämningarintressena inom industri och hantverk,

en utses bland företrädare för arbetsgivar- och avnämningarintressena inom handel och kontorsverksamhet,

en utses bland företrädare för arbetsgivar- och avnämningarintressena inom vårdområdet, tre utses bland företrädare för arbetstagarintressena,

en utses bland företrädare för primärkommunerna.

I övrigt sker kontakter mellan överstyrelsen och arbetslivet i huvudsak direkt med avdelningar, byråer och enskilda tjänstemän, varvid den kontaktverksamhet som skolkonsulenterna utövar är betydelsefull. För den samverkan som har speciell anknytning till den arbetsmarknadsutbildning, som skolöverstyrelsens byrå P 3 handhar, finns ett särskilt samarbetsorgan mellan överstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Skolöverstyrelsens kontakt med arbetslivet rörande samverkan i planerings- och dimensioneringsfrågor samt i vad gäller utbildningens innehåll kanaliseras i viss utsträckning över länskolnämnderna och de tekniska råd som enligt författningen är knutna till nämnderna.

Länskolnämnderna fungerar som regionala tillsynsmyndigheter för i stort sett samma områden som faller inom skolöverstyrelsens verksamhetsområde.

Till varje nämnd skall knytas ett tekniskt råd »med uppgift att följa ingenjörutbildningen och den tekniska utbildningen i övrigt samt till nämnden avge de förslag var till rådet finner anledning.»

De tekniska råden har sitt verksamhetsområde begränsat till det tekniska ämnesområdet med tyngdpunkten lagd vid ingenjör- och annan teknisk utbildning. Någon instruktion för de tekniska rådets verksamhet finns inte, men man har tydligen på vissa håll försökt att specificera rådets uppgifter och därvid också strävat efter att utvidga deras arbetsområde. Sålunda har man vid länskolnämnden i Älvsborgs län tillagt tekniska rådet uppgifterna

att medverka i länskolnämndens remissarbete,

att förmedla kontakter mellan länskolnämnden och representanter för länets industri och näringsliv,

att ge råd vid planeringen och utformningen av länets gymnasiala skolsystem,

att medverka vid ackvisitionen av lärare i tekniska ämnen,

att förmedla kontakter mellan lärare i ämnet teknologi och den lokala industrin för anskaffande av åskådningsmaterial i ämnet,

att presentera och ordna diskussioner om pedagogiska metoder, som utarbetats av utbildningsledare inom industrins egen yrkesutbildning för skolledare och lärare i berörda ämnen,

att planera och ordna — eventuellt leda — studiebesök vid företag för lärare i tekniska ämnen,

att initiera till debatt om praktikverksamheten för elever i teknisk utbildning bland företagen i länet och dra upp riktlinjer för praktikprogrammen,

att medverka vid utformandet av den praktiska yrkesorienteringen i grundskolan,

att medverka vid utarbetandet av program för yrkeslärares fortbildning i industri och andra företag inom näringslivet,

att i länskolnämnden väcka frågor, som syftar till att stärka kontakterna mellan skolan och näringslivet.

Några andra institutionella möjligheter till kontakt med arbetslivet än den som tekniska rådet öppnar finns inte. Däremot förekommer det inom olika länskolnämnders verksamhetsområden ett varierande antal informella kontakter, vilka ibland organiserats till permanenta samarbetsorgan. Sådana samarbetsorgan avser exempelvis samråd mellan länskolnämnd och länsarbetsnämnd eller länskolnämnd och landsting. Det förekommer också kontakter mellan länskolnämnd och kursstyrelsen för arbetsmarknadsutbildningen och i något fall har till YB redovisats samarbetsorgan som tillsatts för att möjliggöra samråd mellan länskolnämnd och länsarbetsnämnd och landsting.

3.1.2 Arbetsmarknadsstyrelsen

Arbetsmarknadsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för allmänna arbetsmarknadsfrågor och chefsmyndighet för länsarbetsnämnderna.

Styrelsen arbetar med nio byråer, arbetsförmedlingsbyrån, arbetsvårdsbyrån, yrkesvägledningsbyrån, försäkringsbyrån, lokaliseringsbyrån, utredningsbyrån, tekniska byrån, kanslibyrån och kameralbyrån.

De organ som arbetsmarknadsstyrelsen har till sitt förfogande för samverkan med arbetslivet är i stort sett uppbyggda på samma sätt som tidigare beskrivits för skol-

överstyrelsen. Så t. ex. är arbetslivet väl representerat i arbetsmarknadsstyrelsens styrelse. Denna består av, utöver styrelsens generaldirektör och överdirektör, elva andra ledamöter som Kungl. Maj:t utser särskilt. Samtliga dessa senare representerar på olika sätt arbetslivet. För nio av dem anges detta så att tre skall utses efter förslag av Svenska arbetsgivarföreningen, tre efter förslag av Landsorganisationen i Sverige, två efter förslag av Tjänstemännens centralorganisation och en efter förslag av Sveriges akademikers centralorganisation. De båda andra ledamöterna representerar av hävd dels kvinnoföreningarna, dels lantbrukets område.

Länsarbetsnämnderna är länsmyndigheter för allmänna marknadsfrågor och deras arbetsuppgifter beskrivs i 29 § i instruktionen för arbetsmarknadsstyrelsen på följande sätt.

29 §. Det åligger länsarbetsnämnd särskilt att inom sitt område

följa utvecklingen på arbetsmarknaden samt planlägga och vidtaga åtgärder som betingas av utvecklingen, leda den offentliga arbetsförmedlingsverksamheten, i samarbete med skolor och myndigheter planlägga och ha tillsyn över den offentliga yrkesvägledningen, handha arbetsvården, efter styrelsens bestämmande ha tillsyn över hjälpverksamheten i samband med arbetslöshet, samarbeta med enskilda organisationer på de områden som berörs av nämndens verksamhet, enligt styrelsens föreskrifter och anvisningar planlägga utnyttjandet av den arbetskraft som under krig och därmed jämförliga förhållanden kan beräknas stå till förfogande.

Nämnd skall göra de framställningar och förslag hos styrelsen, till vilka läget på arbetsmarknaden ger anledning. Ärende som rör fråga av principiell betydelse eller större vikt skall överlämnas till styrelsens avgörande.

På det regionala planet sker kontakter mellan länsarbetsnämnd och arbetsliv i första hand genom nämnden, som enligt instruktionen för Arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnderna skall bestå av ordförande och sju andra ledamöter. I författningen fö-

reskrives inte att ledamot i länsarbetsnämnd skall representera viss del av arbetslivet, men enligt vad YB inhämtat förekommer representation från arbetslivet i samtliga länsarbetsnämnder.

På det regionala planet finns dessutom viss kontaktmöjlighet med arbetslivet i den kursstyrelse som inom varje länsarbetsnämnds verksamhetsområde har utsetts för den inom länet bedrivna arbetsmarknadsutbildningen. Dessa kursstyrelser består av fyra personer, av vilka en utgöres av länsarbetsdirektören, en av representant för länskolnämnden, en med erfarenhet av yrkesutbildning (vanligen skolledare från yrkesskola) samt en ledamot från länsarbetsnämnden. Det blir då i huvudsak den sistnämnde som får sägas representera arbetslivet utanför den mera institutionella utbildningsverksamheten.

Till arbetsmarknadsutbildningen i länet hör även särskilda kursnämnder. Till skillnad mot yrkesråden för de kommunala yrkesskolorna är kursnämnderna regionala och utses för flertalet av de utbildningsområden inom vilka arbetsmarknadsutbildningen bedrivs. Här är partsrepresentationen helt genomförd och i varje nämnd finns sålunda representanter för såväl arbetstagare som arbetsgivare. Dessutom ingår vanligen en tjänsteman från länsarbetsnämnden eller i vissa fall ledamot av denna nämnd.

Någon lokal organiserad samverkan förekommer sålunda inte, men alldeles självfallet förekommer ofta informella kontakter med näringsliv och fackliga organisationer etc. på utbildningsorten.

3.1.3 Samarbetsdelegationen för omskolningskurser

I november månad 1960 tillsattes ett speciellt samarbetsorgan som sedermera har antagit namnet samarbetsdelegationen för omskolningskurser m. m. (SAMS). Beträffande sina uppgifter har delegationen själv uttalat

att delegationen skall vara ett rådgivande organ för arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen,

att delegationen skall ha att ge råd beträffande omskolningsverksamhetens planläggning och sammanlagda omfattning samt beträffande kursverksamhetens inriktning i fråga om yrkesområden och geografiska fördelning inom landet samt beträffande kursernas längd och innehåll,

att delegationen skall självständigt ta alla de initiativ till främjande av omskolningsverksamheten, vartill den finner anledning,

att delegationen skall ha att yttra sig i alla de frågor som arbetsmarknadsstyrelsen eller skolöverstyrelsen hänskjuter till den samt

att delegationen skall med särskilt intresse följa yrkesutbildningen inom näringslivet och framför allt vuxenutbildningen.

I denna samarbetsdelegation (SAMS) ingår förutom företrädare för arbetsmarknadsstyrelse och skolöverstyrelse, även representanter för Landsorganisationen, Svenska arbetsgivarföreningen och Tjänstemännens centralorganisation.

Delegationen har såsom framgått av vad ovan angivits till uppgift att svara för samverkan i frågor som gäller planering, dimensionering, utbildningsinnehåll etc. I denna egenskap medverkar SAMS i det av arbetsmarknadsstyrelsen bedrivna ramplanarbetet, som numera genomföres en gång per år mot tidigare en gång varje halvår.

3.1.4 Universitetskanslersämbetet

Universitetskanslersämbetet är central förvaltningsmyndighet för universiteten, Karolinska Medico-kirurgiska institutet, de tekniska högskolorna, handelshögskolan i Göteborg och Farmaceutiska institutet. Ämbetet är dessutom central förvaltningsmyndighet för de övriga institutioner som Kungl. Maj:t bestämmer.

§ 5 i instruktionen för ämbetet anger att ämbetets styrelse förutom av universitetskanslern skall bestå av de olika fakultetsberedningarnas ordförande och dessutom tre andra ledamöter som Kungl. Maj:t särskilt utser.

Vidare föreskriver instruktionen i § 8 att det inom ämbetet skall finnas fem fakultetsberedningar, en för humaniora och teologi, en för rätts- och samhällsvetenskaperna, en

för medicin, odontologi och farmaci, en för matematik och naturvetenskap samt för de tekniska vetenskaperna. Dessa beredningars uppgift är att inom sina olika områden följa forskningens och utbildningens utveckling, villkor och behov samt samhällslivets krav på utbildningens innehåll och organisation. Beredningarna skall hos styrelsen föreslå de åtgärder som är påkallade eller i övrigt lämpliga. Varje sådan fakultetsberedning består av en ordförande och åtta andra ledamöter, vilka samtliga utses av Kungl. Maj:t.

Till universitetskanslersämbetet är dessutom knutna utbildningsråd, vilka fungerar som rådgivande organ för olika slag av utbildning vid universiteten, med uppgift att verka för att utbildningen till innehåll och organisation utformas på ett från arbetsmarknadens, särskilt näringslivet och den allmänna förvaltningen, synpunkter ändamålsenligt sätt samt att för prövning inom ämbetet eller till fakulteter och sektioner vid universiteten avge de förslag om utbildningen som är påkallade eller i övrigt lämpliga. Varje utbildningsråd består av en ordförande samt minst fyra och högst åtta andra ledamöter, vilka samtliga utses av Kungl. Maj:t.

Inom ämbetet finns tre byråer, planeringsbyrån, utbildningsbyrån och administrativa byrån, samt en arbetsgrupp för rationaliseringsverksamhet.

I vad gäller de universitetskanslersämbetet underställda universiteten, högskolor m. m. synes möjligheterna till arbetslivsrepresentation vara betydligt mindre. I styrelserna för universiteten — konsistorierna — ingår nämligen endast rektor, prorektor, dekanerna, förvaltningschefen om han är universitetsråd samt vid universitet som omfattar medicinsk fakultet, vid handelshögskolan i Göteborg och vid farmaceutiska institutet ytterligare en ledamot utsedd genom val av vederbörande fakultet bland dess ledamöter.

3.1.5 Statens personalutbildningsnämnd

Statens personalutbildningsnämnd är av tämligen färskt datum och dess verksamhet

började den 1 juli 1967. Redan tidigare hade emellertid statsförvaltningen gjort vissa försök till samordning av utbildningsaktiviteterna. I början av 1961 inrättades sålunda inom civildepartementet nämnden för utbildning av kanslisters vid centrala verk. Den nämnden kan sägas vara det första centrala utbildningsorganet för statsförvaltningen och det fick också ganska snart vidgade arbetsuppgifter. Personalutbildningsberedningen som tillkom 1961 bl. a. för att göra en översyn av den av staten bedrivna personalutbildningen, tog också initiativ till ett flertal olika kurser för statstjänstemän. Dessa kurser kom också att administreras av nämnden för utbildning av kanslisters vid centrala verk, som därvid fick ett utvidgat verksamhetsområde. Den omvandlades också rätt snart till personalutbildningsnämnden. Sedan upphörde den 1 juli 1967 såväl personalutbildningsberedningen som personalutbildningsnämnden genom tillkomsten av statens personalutbildningsnämnd. Denna sistnämnda nämnd utgör ett under Kungl. Maj:ts lydande centralt utbildningsorgan för statsförvaltningen.

I nämndens styrelse skall enligt instruktionen ingå högst fyra företrädare för de olika personalorganisationerna, medan det inte finns några motsvarande bestämmelser för de övriga högst fyra styrelseledamöterna som tillsammans med nämndens utbildningschef bildar dess styrelse. Någon författningsskyldighet att i styrelsen låta ingå representanter för skolmyndigheterna finns alltså inte, men YB har inhämtat att skolöverstyrelsen för närvarande är representerad.

3.2 Kommunala organ

Under denna rubrik beskriver YB nuvarande samverkansfunktioner rörande utbildningens planering, dimensionering och innehåll inom såväl landstingskommuner som primärkommuner. Till en början vill YB peka på de centrala utbildningsavdelningar som finns inom dels Svenska landstingsför-

bundet, dels Svenska kommunförbundet, vilka bedriver en omfattande planeringsverksamhet för sina respektive uppdragsgivares räkning. Likaså förekommer inom dessa utbildningsavdelningar pedagogiskt utvecklingsarbete, utformning av nya läroplaner liksom även revision av äldre sådana. Avdelningarna är rådgivande gentemot landstingskommun respektive primärkommun.

3.2.1 Landstingskommuner

Inom varje landsting finns ett speciellt organ för behandling av vissa utbildningsfrågor. Beroende på landstingens storlek har dessa organ varierande omfattning och med hänsyn till delvis något olika funktioner också varierande benämningar. Flertalet landsting har dessutom till denna utbildningsavdelning knutit en landstingets skolchef med kansli. Samverkansfunktionerna inom landstingskommunerna är för närvarande av olika slag. Vid de centrala yrkeskolorna förekommer enligt bestämmelserna i skollagen särskilda yrkesråd, i vilka ingår representanter för såväl arbetsgivare som arbetstagare inom det yrke eller inom den bransch som rådets verksamhet omfattar. Dessutom finns i flertalet landsting en samarbetsfunktion i vilken ingår representanter jämväl från länsskolnämnd och länsarbetsnämnd. Samverkansfunktionerna inom den vårdutbildning som drives direkt i landstingskommunernas regi är för närvarande under uppbyggnad. Enligt vad YB inhämtat avser man att där tillskapa en motsvarighet till nuvarande yrkesråd vid yrkesskolorna. Eftersom landstingen är huvudmän för vården kan den utbildning av vårdpersonal som bedrivs i deras egen regi rent tekniskt betecknas som inomverksutbildning.

3.2.2 Primärkommuner

Enligt skollagens § 3 skall i varje kommun finnas en skolstyrelse och med vissa undantag också en skolchef.

Om kommunen gör framställning därom kan Kungl. Maj:t besluta att skolstyrelsen utgör styrelse även för annan skola än grundskola, yrkesskola, fackskola och gymnasium. Skolstyrelsen utgör ett politiskt sammansatt organ och det finns inte några föreskrifter om att ledamöterna speciellt skall representera arbetslivet. Enligt skollagens § 17 skall skolstyrelsen i de fall den svarar för undervisning i yrkesbetonade ämnen inrätta ett eller flera yrkesråd med uppgift att biträda styrelsen i frågor som rör nämnda undervisning. Se avsnitt 3.4.

3.3 Företag och organisationer

Yrkesutbildningen är en fråga av utomordentlig betydelse för hela vårt arbetsliv. Behovet av en viss systematisering i handläggningen av problem som rör utbildning, såväl samverkan i planering och dimensionering som samverkan rörande dess innehåll, har medfört att en mera så att säga institutionell insats på dessa områden hänförs till de olika partsorganisationerna på arbetsmarknaden. Vad YB i det följande anför rörande nuvarande förhållanden inom företag och organisationer är sålunda i huvudsak en redogörelse för den samverkan som där sker i yrkesutbildningsfrågor. Trots denna begränsning har det dock visat sig svårt att lämna en systematisk redovisning av de olika samverkansfunktionerna. En och samma arbetsgivareorganisation tillhörande exempelvis Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) kan sålunda ingå i samverkansfunktion i utbildningsfrågor med flera löntagarorganisationer tillhörande exempelvis Landsorganisationen (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO) eller Sveriges akademikers centralorganisation (SACO). Å andra sidan kan en och samma löntagarorganisation, framför allt inom tjänstemannagrupperna, ingå i samverkansfunktion i utbildningsfrågor med flera olika arbetsgivareorganisationer. Allt detta skapar ett tämligen stort antal kontaktytor inom näringslivet. Bl. a. det förhållandet att utbildningsfrågor ofta rymmer åt-

skilligt som är gemensamt även över organisationsgränserna torde ha bidragit till att man tillskapat centrala samverkansorgan. Dessa beskrives närmare i det följande. Dessutom har man inom respektive centralorganisation särskilda utbildningsavdelningar och man bedriver en tämligen omfattande utbildningsverksamhet för sina medlemmar. Så t. ex. genomför Svenska arbetsgivareföreningen åtskilliga kurser inom områdena företagsledning, personaladministration, arbetsledning, organisation och administration med personalledning och produktionsteknik, byggrationalisering och administrativ rationalisering.

Utöver dessa utbildningsavdelningar knutna till centralorganisationerna finns också centrala yrkesnämnder på förbunds nivå. Dessa har tillskapat av arbetsmarknadens parter inom ett och samma avtalsområde. Nämndernas personella resurser varierar, några av dem har fullt utbyggt kansli med heltidsanställda konsulenter. Vidare finns inom praktiskt taget alla såväl arbetsgivaresom löntagarorganisationer särskilda kontaktmän för utbildningsfrågor med uppgift att bevaka utbildningsproblem och deras handläggning. I denna inledningsvisa uppräknade kontaktfunktionerna inom organisationsvärlden bör kanske också erinras om vad YB redan anför rörande förekomsten av representation i olika styrelser liksom också i yrkesråden.

3.3.1 Arbetsmarknadens yrkesråd (AY)

Arbetsmarknadens yrkesråd är samarbetsorgan för yrkesutbildningsfrågor mellan Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen i Sverige.

Dess uppgift är

att utreda och följa utbildningsbehovet inom huvudorganisationernas gemensamma verksamhetsområden,

att genom åtgärder av olika slag verka för en ökad och effektivare yrkesutbildning inom dessa områden,

att övervaka och samordna yrkesnämndernas verksamhet,

att upptaga frågor av allmän eller principiell

betydelse på yrkesutbildningens område samt att hålla kontakt med såväl myndigheternas som organisationernas arbete på yrkesutbildningens område.

AY, som bildades 1944, räknar sitt ursprung från SAF/LO-kommittén (arbetsmarknadsorganisationernas yrkesutbildningskommitté) som började sin verksamhet hösten 1939. Den kommittén hade framför allt två frågor att ta ställning till, nämligen dels den principiella ordningen för lärlingsutbildningen, dels formerna för hur yrkesutbildningen skulle drivas. Beträffande lärlingsutbildningen framförde kommittén den uppfattningen att denna form av yrkesutbildning borde bygga på frivilliga överenskommelser i kollektivavtalens form, upprätthållna och genomförda under organisationernas ansvar. Kommitténs uppfattning rörande formerna för yrkesutbildningens bedrivande kan belysas med följande citat ur kommitténs handlingar.

»Det är kommitténs uppfattning, att det ovan angivna målet för yrkesutbildningen bäst och billigast realiserar genom utbildning på arbetsplatsen kompletterad med teoretisk undervisning i enskilda eller kommunala skolor. Genom att utbildningen förläggs till företagen vinnes den omedelbara kontakten med de industriella arbetsmetoderna och en automatisk anpassning efter de krav som ändrade metoder och nya tillverkningar ställa på arbetskraften. Ungdomen blir från början förtrogen med den industriella arbetstakten. Det är en gammal erfarenhet att arbetare som enbart erhållit en skolmässig utbildning, har svårare att anpassa sig efter det produktiva arbetets rytm än den, som redan under läroåren »andats verkstadsluft».

Kommittén föreslog dessutom 1942 att en särskild överstyrelse för yrkesutbildning borde inrättas.

Sedan kommittén ombildats till Arbetsmarknadens yrkesråd (AY) har detta råd tagit mycket aktiv del i utformningen och utvecklingen av vårt svenska yrkesskolväsen. Även i det samarbete som föregick införandet av vår nioåriga grundskola deltog AY som kontaktorgan mellan skolverket och industrins organisationer. Särskilt gällde detta den praktiska yrkesorienteringen.

Arbetsmarknadens yrkesråd har under

sin verksamhetstid utfört ett förtjänstfullt pionjärarbete i vad avser framtagande av yrkesanalyser, vilka sedan skolverket kunnat lägga till grund för sin utformning av en modern yrkesutbildning. Likaså har rådet genomfört ett antal behovsanalyser, som bildat underlag till dimensioneringen av yrkesskolväsendet.

Delvis i egen regi, delvis i samarbete med skolöverstyrelsen bedriver yrkesrådet viss utbildning av instruktörer. Under 1969 omfattade denna verksamhet två kurser med vardera 28 deltagare. Dessutom medverkar personal vid yrkesrådet vid studiedagar, konferenser o. dyl.

Rådets skriftverksamhet är omfattande. Här kan nämnas tidskriften »Yrke och utbildning» som för närvarande går ut i cirka 22 000 exemplar. Likaså bulletinen »Aktuellt om yrkesutbildning» som från och med 1970 distribueras i 9 000 exemplar. Yrkesrådet utger också skrifter i aktuella utbildningsfrågor.

Arbetsmarknadens yrkesråd medverkar också som kontaktorgan mellan myndigheter och organisationer i vad avser ramplaneringen av arbetsmarknadsutbildningen och tar vid behov initiativ till konferenser kring denna utbildningsform.

Nämnas bör också yrkesrådets ökande intresse för radio- och TV-utbildning liksom också för vuxenutbildningen i vårt land.

Yrkesrådet upprätthåller dessutom en livlig internationell kontaktverksamhet, varigenom information om utvecklingen i vårt land lämnas till andra länder samtidigt som rådet och dess intressenter tillförsäkras förlöpande upplysning om utvecklingen i utlandet.

3.3.2 Centrala yrkesnämnder

Dessa yrkesnämnder utgör samarbetsorgan på branschplanet mellan förbund som regel tillhörande SAF och LO. Också annan partsammansättning är förekommande, t. ex. i Handels yrkesnämnd, där parterna utgöres av Handels arbetsgivareorganisation, Kooperationens förhandlingsorganisation, Han-

delsanställdas förbund och Handelstjänstemannaförbundet. De centrala yrkesnämnderna fyller samma uppgifter som de tidigare lärlingsnämnderna med den skillnaden, att verksamhetsområdet breddats. De centrala yrkesnämnderna ägnar sig nämligen inte endast åt den egentliga lärlingsutbildningen utan åt all yrkesutbildning inom parternas gemensamma område. I de normalavtal rörande yrkesnämnderna som träffades 1957 mellan SAF och LO ger § 1 följande besked om nämndens arbetsuppgifter.

§ 1

Yrkesnämnd

Mom. 1. För behandling av frågor rörande yrkesutbildningen inom facket tillsätta organisationerna en särskild yrkesnämnd. Nämnden, som utses för en tid av tre år, skall — såvida ej annat överenskommits — bestå av tre representanter från arbetsgivaresidan och tre från arbetaresidan. För samma tid utses lika antal suppleanter. Nämnden utser inom sig ordförande och vice ordförande.

På begäran av yrkesnämnden utser Arbetsmarknadens Yrkesråd särskild opartisk ordförande att vid behandling av visst ärende tjänstgöra i nämnden i enlighet med vad här nedan stadgas.

Mom. 2. Det ankommer särskilt på yrkesnämnden

att öva tillsyn över och främja utvecklingen av yrkesutbildningen inom facket;

att utarbета riktlinjer för yrkesutbildningens bedrivande;

att upprätthålla kontakt med befintliga skolor för yrkesutbildning inom facket;

att årligen till yrkesrådet avgiva rapport över sin verksamhet; samt

att i övrigt handlägga de frågor som finnas angivna i denna överenskommelse eller som parterna gemensamt hänskjuta till nämnden.

Mom. 3. Yrkesnämnden bör vid behandlingen av frågor av större principiell betydelse inhämta yttrande av Arbetsmarknadens Yrkesråd.

En del av dessa uppgifter avsågs höra naturligt hemma i ett samarbetsorgan medan andra åter fördrade personella insatser av en sådan omfattning, att nämnderna knappast själva kunde svara för dessa. Fördelningen av detta ekonomiska ansvar fick bli en fråga mellan förbunden inom respektive bransch. En anvisning lämnades i Arbetsmarknadens yrkesråds riktlinjer för yrkes-

nämndernas verksamhet, där det heter att »yrkesutbildningen kan till stora delar betraktas som en rationaliseringsåtgärd. Sådana åvilar det normalt arbetsgivaren att svara för, medan formerna för och konsekvenserna av dessa åtgärder bör bli föremål för samråd mellan parterna». Härur har under hand utvecklats den praxis att yrkesnämnden tar ställning i principiella frågor och givetvis i sådana sammanhang där avtalen berörs medan arbetsgivarförbundets utbildningspersonal utför det pedagogiska och tekniska arbetet.

3.3.3 Lokala yrkesnämnder och yrkeskommittéer

De samverkansorgan som ovan beskrivits fungerar i huvudsak på det centrala planet. I flertalet fall saknas regionala och lokala samarbetsorgan för yrkesutbildningen inom SAF/LO-området. Undantagen är i huvudsak tre, nämligen *byggnadsindustrin*, som har ett hundratal lokala yrkeskommittéer, *rörledningsfacket* med 26 lokala lärlingsnämnder och *elektrikerbranschen* med ett åttiotal lokala nämnder. Dessa senare kommer enligt vad YB inhämtat att inom den närmaste framtiden minska i antal ner till något över trettio. De branscher som håller sig med regionala och lokala samarbetsorgan är uppenbarligen sådana, där lärlingsutbildningen i traditionell mening fortfarande har stor betydelse och där färdigutbildningen efter grundläggande yrkesutbildning sker i registrerade former. Uppgifterna för dessa samarbetsorgan (lokal yrkesnämnd/lokal yrkeskommitté) kan exemplifieras genom de bestämmelser rörande lokala yrkeskommittéer som är införda i gällande byggnadsavtal.

»*Mom. 2* Lokal yrkeskommitté har till uppgift att planera, organisera och övervaka den lokala yrkesutbildningen, avseende såväl ny- som vidareutbildningen.

Den har därvid

att utreda och analysera det lokala utbildningsbehovet;

att med beaktande av lokala behov och förutsättningar ta initiativ till yrkesutbildning vid

enskilda företag och yrkesskolor;

att vara företagare och skolor behjälpliga vid utbildningens uppläggning och genomförande;

att biträda med råd och anvisningar vid anskaffande av erforderliga lokaler, lämplig utrustning och undervisningsmateriel;

att för utbildning vid yrkesskola eller för vidareutbildning i god tid planera och anskaffa för utbildningen erforderliga och lämpliga arbetsobjekt;

att vara yrkesskola eller annan institution behjälplig vid utseende av lärare och instruktörer samt underlätta för dessa att utnyttja den lärar- och instruktörsutbildning, som branschen och andra organ anordnar;

att lämna sin medverkan vid urval av lämpliga elever till utbildningen;

att medverka vid utplacering av elever på arbetsplatser efter avslutad skolutbildning även vid omplacering av lärlingar;

att fortlöpande registrera inom respektive yrke antagna elever och lärlingar samt årligen lämna yrkesnämnden uppgift därom;

att på lämpligt sätt göra sig underrättad om elevernas och lärlingarnas framsteg inom yrket ifråga;

att hålla fortlöpande kontakt med berörda lokala myndigheter och arbetsmarknadsorgan».

Trots att de lokala yrkesnämnderna och de lokala yrkeskommittéerna inte är föreskrivna i skollag och skolstadga är det dock uppenbart att de i allt väsentligt har uppgifter påminnande om dem som åvilar de lokala yrkesråden.

3.3.4 Rådet för tjänstemannautbildning inom industrin

Rådet för tjänstemannautbildning inom industrin (RTI) är ett samarbetsorgan för yrkesutbildningsfrågor mellan Svenska arbetsgivareföreningen och Svenska industritjänstemannaförbundet, som tillhör huvudorganisationen TCO. Genom att båda organisationerna representerar ett stort antal branscher blir RTI som samarbetsorgan mera likt Arbetsmarknadens yrkesråd än t. ex. de centrala yrkesnämnderna.

I sin verksamhet har RTI bl. a.

att låta utreda och följa utbildningsbehovet för tjänstemän inom organisationernas gemensamma verksamhetsområde,

att följa den utbildningsverksamhet för tjänstemän som bedrivs av statliga och kommunala organ, industriföretag samt utomstående organisationer och institutioner,

att genom konferenser, skrifter och i andra lämpliga former bereda företagen och deras utbildningsledare möjlighet till samråd och erfarenhetsutbyte i utbildningsfrågor,

att i de fall och i den utsträckning rådet så finner lämpligt söka kontakt och samråd med statliga och kommunala myndigheter inom skolväsendet och med institutioner och organisationer, som är verksamma inom utbildningsområdet.

RTI består av 12 ledamöter från vardera SAF och SIF. Rådet bedriver sin verksamhet dels genom rådssammanträden och dels genom ett arbetsutskott och genom arbetsgrupper för speciella frågor. Verkställande av rådets beslut är SAF:s och SIF:s utbildningsavdelningar.

RTI ordnar konferenser för bl. a. företagens utbildningsledare. RTI ger vidare utskriftserien »Aktuellt om utbildning» samt en årlig katalog över kurser på tjänstemannaområdet, »Tjänstemännens kursmarknad».

RTI har särskilt ägnat intresse åt de äldre tjänstemännens utbildning. Just för dessa finns ett stort behov av utbildning, eftersom de har att konkurrera med dagens välutbildade yngre arbetskraft.

Rådet har vidare ägnat intresse åt grundskolans praktiska yrkesorientering inom tjänstemannaområdet samt initierat kursverksamhet, bl. a. för arbetsledare på kontor.

3.3.5 Exempel på andra partsorgan för utbildningsfrågor

Inom bank- och försäkringsområdet finns olika samrådsorgan för utbildningsfrågor, där arbetstagare och arbetsgivare är representerade, nämligen Studierådet vid affärsbankerna, Sparbanksföreningens studieråd och Jordbrukskasserörelsens studieråd samt Svenska försäkringsföreningens utbildningsnämnd. De nämnda rådsorganen sysslar främst med den inom bank- och försäk-

ringsbranscherna bedrivna internutbildningen.

På handelns område sker samverkan även för tjänstemannagrupper inom en del av de yrkesnämnder som arbetar i nära kontakt med Arbetsmarknadens yrkesråd (3.3.1). Handelstjänstemannaförbundet ingår vidare tillsammans med respektive arbetsgivarpart i Svenska lastbilsägareförbundets utbildningskommitté och i Billärrådet.

För anställda inom sjöfarten ordnas numera utbildningen av SÖ. Vid förändringar i utbildningen har bildats tillfälliga arbetsgrupper med representanter för SÖ samt för de berörda personalgrupperna och arbetsgivarparten.

Inom jordbruket och skogsbruket finns också partsorgan för utbildningsfrågorna, nämligen Jordbrukets yrkesnämnd och Skogsbrukets yrkesnämnd. I dessa nämnder ingår representanter för arbetsgivarparten samt för de anställda inom såväl LO- som TCO-förbund.

Arbetsgivare och anställda inom pressen samverkar genom Pressinstitutet, där styrelsen respektive arbetsutskottet fungerar som samrådsorgan för yrkesutbildningsfrågorna.

Inom underhållningssektorn samverkar arbetsgivare och anställda bl. a. via Svenska musikerns och artisternas intresseorganisation, SAMI, ett samarbetsorgan för Musikerförbundet inom LO och Teaterförbundet inom TCO. Inom sektorn finns vidare Teaterns utbildningsråd, vari Teaterns riksförbund samt Teaterförbundet och Musikerförbundet är representerade.

För personalen inom den statliga förvaltningen sker partssamverkan i utbildningsfrågorna främst inom Statens personalutbildningsnämnd (jämför avsnitt 3.1.5). Inom de olika affärsdrivande verken drivs en omfattande intern yrkesutbildning vid olika specialskolor. De anställdas organisationer ingår tillsammans med arbetsgivarparten i samrådsorgan för främst denna internutbildning. På motsvarande sätt finns partsnämnder för internutbildningen inom försvaret, polis och tull.

Inom den kommunala sektorn finns olika samrådsorgan mellan de anställdas organisationer å ena sidan och Svenska kommunförbundet eller Landstingsförbundet å andra sidan. Detta gäller såväl beträffande utbildning för den administrativa personalen som för personalen inom sjuk-, hälso- och socialvården.

Lärarnas och skolledarnas organisationer är inom SÖ representerade i samrådsorgan, som behandlar deras fort- och vidareutbildning.

Inom Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO) finns inrättad en central yrkesnämnd som bl. a. har till uppgift att utarbeta läroplaner och gesällprovsbestämmelser för de olika hantverksyrkena. Denna centrala nämnd samarbetar i dessa avseenden intimt med såväl de lokala som de regionala lärlingsnämnderna och lärlingsråden. Centrala yrkesnämnder av den konstruktion som tidigare beskrivits under avsnitt 3.3.2 förekommer också inom hantverksorganisationen.

3.4 Kommunala yrkesskolor

De kommunala yrkesskolorna i vårt land, till vilka också räknas exempelvis landstingets yrkesskolor m. fl., ombesörjer den helt övervägande delen av den grundläggande yrkesutbildningen som vårt arbetsliv tillgodogör sig. Den samverkan som därvid äger rum mellan skola och arbetsliv kan beskrivas på följande sätt.

Inom åtskilliga av de grundläggande yrkesutbildningar som sker i våra kommunala yrkesskolor ingår ett varierande mått av s. k. *växelutbildning*. Härmed menas ett system där vissa delar av undervisningen i yrkesarbete förlägges till företag, institution och dylikt, varvid eleverna får tillfälle att dels tillämpa vad man tidigare lärt sig i skolan, dels under ledning av annan personal i företaget, institutionen etc. får lära sig en del nya yrkesarbetstekniska moment. Växelutbildningen står under tillsyn av skolan,

men det är däremot inte alltid möjligt att låta eleverna få handledning av särskilda instruktörer i företaget, institutionen etc. Detta kan delvis kompenseras genom att eleverna i sin växelutbildning får följa vissa i förväg uppgjorda arbetsuppgifter, följa viss planerad praktikgång inom företaget, institutionen etc., eller eventuellt i efterskott genom redovisning av sina intryck från växelutbildningen därunder tvingas att iakttä en viss systematik i sin inläring.

För den medverkan arbetslivet i samband med växelutbildningen lämnar utgår för närvarande ingen ekonomisk ersättning.

På det lokala planet har skolmyndigheterna kontakt med arbetslivet via de yrkesråd som enligt skollagens 17 § skall utses vid skolor där man bedriver undervisning i yrkesbetonade ämnen. Paragrafen har följande lydelse: »Ansvarar skolstyrelsen för undervisning i yrkesbetonade ämnen, skall styrelsen utse ett eller flera yrkesråd med uppgift att biträda styrelsen i frågor rörande dylik undervisning. Yrkesråd skall bestå av minst tre ledamöter. I yrkesråd skola företagare och anställda vara företrädare.» I skolstadgans 23 kapitel 9 § har man dessutom ålagt rektor att »åstadkomma de kontakter med näringslivet i orten som behövas för utbildningen». Denna sistnämnda bestämmelse lämnar vägen öppen för praktiskt taget vilken ändamålsenlig kontakt som helst. Här återfinns t. ex. kontakterna med de lokala yrkeskommittéerna, lärlingsombuden, köpmanna- och hantverksföreningar, husmodersföreningar o. s. v.

Samverkan inom de samhällsdrivna yrkeskolornas ram sker också genom att arbetslivet ställer specialister till förfogande som timlärare i den skolmässigt bedrivna utbildningen. De snabba förändringarna i yrkeskraven för olika yrken och det nära nog omöjliga i att låta skolans lärare genom fortbildning i alla avseenden hålla sina kunskaper up to date, har gjort denna medverkan från arbetslivets sida ytterst värdefull. De som anlitas såsom timlärare får arvode enligt gällande författningar. Arbetslivet har i många fall lämnat ett indirekt ekonomiskt bidrag till denna form av

samverkan genom att de anställda fått behålla sin lön under den tid de varit timlärare (ofta enstaka timmar i veckan) eller att de i stället för löneavdrag fått möjligheter att arbeta in tiden i sitt företag, institution etc. I andra fall åter har timläraren fått avstå sin lön och i stället då erhållit enbart arvudet från skolan.

Ett annat exempel på samarbete mellan arbetsliv och skola utgör den inbyggda skolan. Därmed förstås enligt skolstadgan en organisationsform där utbildningen i yrkesarbete bedrivs vid arbetsställe utanför skolan, men där teoriundervisningen sker i skolan eller i varje fall med hjälp av skolans egna lärare. Den inbyggda skolan förutsätter ett avtalsförhållande mellan skolan och företaget, institutionen etc., varvid det senare garanterar lokaler och utrustning avpassade för den utbildning i yrkesarbete som skall bedrivas. Vidare är undervisningen vid företaget, institutionen etc. mycket starkt bunden till en läroplan, som på sedvanligt sätt fastställs av skolöverstyrelsen. Skolans möjligheter till direkt insyn är mycket goda, bl. a. därigenom att på flera platser teoriundervisningen också bedrivs inom företaget, institutionen etc. i särskilda teori-lokaler, under medverkan av skolans lärare som nyss sagts. I avtalet mellan skola och företag, institutionen etc. ingår också bestämmelser om att företaget skall hålla instruktörer som närmast svarar för den yrkesarbetstekniska undervisningen. Dessa instruktörer får genom samhällets försorg särskild pedagogisk-metodisk utbildning. Företaget medverkar i mycket stor utsträckning till att den tillverkande avdelning som den inbyggda skolan på sitt sätt kan sägas utgöra, erhåller arbetsobjekt avpassade för undervisningen. Den produktion som därvid kommer till stånd kan i inte oväsentlig grad tillgodoräknas företaget. Eleven är anställd vid företaget med lön enligt avtal.

Ett område inom de samhällsdrivna skolornas utbildningsverksamhet där samverkan från arbetslivets sida varit av utomordentlig betydelse, utgör de grundläggande yrkesutbildningar, för vilka erfordras speciella externa arbetsobjekt. YB vill särskilt här

peka på behovet av utbildningsbyggen för grundläggande yrkesutbildning av byggnadsarbetare. Här har framför allt de lokala byggmästarföreningarna visat stor beredvillighet att medverka till att sådana utbildningsbyggen skaffas fram, liksom även de fackliga organisationerna och de lokala yrkeskommittéerna m. fl. Samverkan rörande externa objekt är dock inte enbart att finna inom grundläggande byggnadsarbetarutbildning. Också inom andra utbildningsområden har de samhällsdrivna yrkesskolorna i stor utsträckning kunnat förlita sig på arbetslivets medverkan.

3.5 Företagsskolor

Med företagsskolor avses enligt skolstadgans kap. 20 § 5 yrkesskola som anordnas av företag och där undervisningen i såväl yrkesarbete som yrkesteori meddelas inom företaget. Det finns för närvarande ett drygt hundratal sådana företagsskolor av varierande storlek och inriktning på utbildningen. Utbildning, för vilken statsbidrag utgår, följer av skolmyndigheter fastställd läroplan. Eleven är anställd vid företaget med lön enligt avtal.

Företagsskolan är sålunda intimt knuten till företaget. Utbildningens förankring i arbetslivet är därför stark och möjligheterna att snabbt anpassa det distribuerade stoffet till utvecklingen inom det aktuella området synnerligen goda.

Frågan om i vilken mån den kommunala skolan samarbetar med arbetslivet i vad avser verksamheten vid företagsskolorna är svår att besvara, eftersom det saknas formella samarbetsformer i stil med vad som förekom inom verksamheten vid kommunala eller samhällsdrivna yrkesskolor. Enligt vad YB inhämtat synes det dock föreligga informella kontaktvägar mellan lärare och ledning för företagsskolorna och lärare och ledning vid närbelägna samhällsdrivna yrkesutbildande skolor, liksom också i rätt många fall med länskolnämnden och skolöverstyrelsen.

3.6 Läringsutbildning

Läringsutbildning innebär att enskild elev träffar avtal med företagare (motsv.) om utbildning efter vissa normer, ibland fastlagda i avtal, ibland i läroplan och mycket ofta enbart i praxis. Den företagare som mottager lärling kan erhålla statsbidrag för detta och därvid ställs vissa bestämda krav på utbildningen och på företagarens insats i densamma. Statsbidragsbestämmelserna (Kungl. brev 28.5.1959 med ändringar) anför i sin punkt 6 under rubriken Gemensamma bestämmelser följande.

»6. Företagare, som erhåller statsbidrag för lärlingsutbildning, åligger

a) att så undervisa lärling, att denne erhåller tillfredsställande kunskap och färdighet i yrket. Inom yrke, där gesällprov förekommer, skall utbildningen syfta till att bibringa lärlingen de för sådant prov nödvändiga kunskaperna och färdigheterna;

b) att ställa sig till efterrättelse de anvisningar och föreskrifter rörande utbildningen, som meddelas av överstyrelsen;

c) att föra dagbok för lärling enligt av överstyrelsen fastställt eller godkänt formulär;

d) att lämna lärlingen erforderlig ledighet för att delta i med bidrag av allmänna medel vid yrkesskola anordnad deltidskurs i det yrke, vari lärlingen utbildas;

e) att lämna representant för överstyrelsen ävensom av överstyrelsen utsedda lärlingsombud tillträde till lärlings arbetsställe och lämna dem erforderliga upplysningar rörande lärlings utbildning;

f) att, om lärlings anställning upphör innan utbildningstiden är slut, omedelbart underrätta överstyrelsen härom samt ange tidpunkten då anställningen upphörde och orsaken härtill.»

Det finns inga hinder för företagare eller lärling att avtala om lärlingsutbildning utan att statsbidrag begäres. I sådana fall blir utformningen av lärlingsutbildningen beroende av i vilken utsträckning hantverksorganisationerna själva utarbetat program för utbildningen liksom också tillskapat möjligheter till kontroll av att detta program efterlevs.

Samverkan skola—arbetsliv med avseende på lärlingsutbildning är i huvudsak begränsad till att skolan ger de lärlingar som så önskar en viss läroplansbaserad teoretisk ut-

bildning, som i görligaste mån skall komplettera den arbetstekniska utbildning, som lärlingen erhåller hos företagaren. Företagare som medger lärling att genomgå sådan teoriutbildning, kan erhålla särskilt bidrag härför.

3.7 Övrig yrkesutbildning

Utöver de former för yrkesutbildning som ovan beskrivits kan sådan också ske i skolor som utan att vara samhällsägda ändock i viss utsträckning bedrivs med statsbidrag. Dessa skolor har ofta karaktären av riksskola, d. v. s. skolan är för sin rekrytering hänvisad till hela landet som elevområde eller i varje fall stora delar därav. Dessa skolor kan också vara branschskolor med utbildningen koncentrerad till en vanligen grundläggande yrkesutbildning för en viss bransch, yrkesområde etc. Exempel på sådana branschskolor, som samtidigt har karaktären av riksskola, utgör Sveriges urmakare- och optikerförbunds yrkesskola i Borensberg (E-län) och gjutaruskolan i Jönköping. De skolor som här avses är till övervägande grad arbetslivets egna skolor. De är som nyss nämnts ofta specialiserade till begränsade områden, branscher och dylikt.

3.8 Instruktörsutbildning

Sedan flera år tillbaka bedrivs i samverkan mellan skolöverstyrelsen och arbetslivet en omfattande utbildning av instruktörer. Termen instruktör täcker här ett stort antal befattningshavare/yrkesmän med varierande grad av utbildningsfunktion inom sina respektive företag/institutioner. Också längd och innehåll i instruktörsutbildningen varierar. Så t. ex. omfattar utbildningen inom hotell- och restaurangområdet vanligen endast 2—3 dagar, samtidigt som det före-

kommer utbildningsprogram för personalutbildare omfattande upp till åtta veckor med uppdelning på tre perioder med mellanliggande självstudier. Vanligen utgör kurs-tiden cirka tio läsdagar eller de facto två kursveckor. Utbildningen bekostas av statsmedel liksom också deltagarnas resor till och från kursorten. Visst traktamente utgår likaså av statliga medel. Företagen/institutionerna betalar deltagarnas lön under kurs-tiden.

Sedan några år räknar skolöverstyrelsen medel för grundläggande instruktörsutbildning i en omfattning som svarar mot cirka 600 kursdeltagare per budgetår. Några svårigheter att fylla kurserna har inte förelagat, tvärtom har i regel önskemål från arbetslivet om instruktörskurser gått längre än vad skolöverstyrelsen inom sitt anslag kunnat genomföra.

Arbetslivets medverkan består inte endast i att betala lönen för sina anställda under kurstiden. Dessutom svarar arbetslivet för betydande delar av själva kursprogrammet. Detta är naturligt eftersom instruktörsutbildningen till vissa delar måste vara väl anpassad till branschen/yrkesområdet. För de mera pedagogiskt—metodiska inslagen — vilka i princip kan vara gemensamma för all instruktörsutbildning — svarar i allmänhet experter från lärarskolor, ibland också särskilda metodexperter från arbetslivet.

3.9 Övrig pedagogisk—metodisk utbildning

Mer organiserad samverkan mellan arbetsliv och lärarskolor förekommer knappast för närvarande. Detta gäller även om området begränsas till lärarskolor med arbetslivsinriktad lärarutbildning. Mera sporadisk samverkan kan förekomma genom att arbetslivsrepresentanter medverkar i lärarutbildning med exempelvis föreläsningar i arbetsmarknadsfrågor. Därjämte medverkar experter från arbetslivet — t. ex. läkare — som lärare i sina specialämnen vid sådan lärarutbildning som också inkluderar ämnesutbildning.

YB har i kapitel 3 beskrivit nuvarande samarbetsformer mellan arbetsliv och skola. Av praktiska skäl har därvid utelämnats formerna för ekonomisk samverkan. Till denna återkommer YB i kapitel 7 och kapitel 8. I följande avsnitt redovisas YB:s bedömning av nuvarande förhållanden beskrivna i kapitel 3 och ges därmed samtidigt underlaget för flera av de överväganden och förslag som YB framlägger i kapitel 5. Avsnitt 4.1 ger synpunkter på nuvarande samarbete arbetsliv—skola med avseende på insatser från skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, länskolnämnder samt samhällsdrivna och enskilda skolor för yrkesutbildning medan avsnitt 4.2 behandlar övrigt i kapitel 3 nämnd samverkan.

4.1 *Synpunkter på nuvarande samarbete*

YB har i kapitel 3 redovisat en mängd olika kontaktorgan mellan vad YB i förevarande betänkande rubricerar som skola och arbetsliv. Som redan framhållits finns det anledning förmoda att det därutöver finns befattningshavare inom olika delar av arbetslivet med uppgift att handlägga utbildningsproblem av skiftande slag. Det kan även förekomma organiserad samverkan om vilka YB av olika skäl inte kunnat få några uppgifter. Det material YB tagit fram synes ändå utgöra tillräcklig grund för de över-

väganden och förslag som betänkandet utmynnar i.

Det är sålunda inte någon brist på kontakter mellan skola och arbetsliv och enbart inom arbetslivet finns hundratals anställda som på hel- eller deltid ägnar sig åt problem av liknande karaktär. Redan antalet heltidsanställda utbildningsledare inom företagen lär för närvarande överstiga tre hundra. Det arbete som alla dessa befattningshavare lägger ned på utbildningsfrågor, måste i väsentliga stycken förete stora likheter. I vad avser planeringen kan sådana likheter framkomma t. ex. vid inventering av utbildningsbehov och uppgörande av såväl kortsiktiga som långsiktiga utbildningsprognoser, beräkning av lärare- och instruktörsbehov, utbildningsstatistik, lokalisering av olika utbildningar, tillfälliga såväl som mera permanenta, samordning av likartade utbildningsaktiviteter över såväl geografiska som organisationsgränser o. s. v. För dimensioneringen inhämtas också material och görs överväganden som borde vara lika för åtskilliga branscher och yrkesområden. I vad gäller innehållet kan pedagogiska och metodiska problem ofta förete likheter som pockar på gemensamma lösningar, vilka för övrigt ofta kan medföra avsevärda besparingar, t. ex. genom centralt framtagna studiepaket och dylikt. Redan av vad här anförts synes framgå att åtgärder i syfte att samordna de olika kontaktfunktionerna måste få påtagligt positiva effekter. YB vill

härmed inte hävda att sådana samordningsförsök inte gjorts, utan endast understryka betydelsen av att hittills kända försök i denna riktning fortsätter och intensifieras.

Utöver att många befattningshavare sysslar med i stort sett samma arbetsuppgifter, har det stora antalet kontaktytor också paradoxalt nog medfört kontaktsvårigheter. Enskilda tjänstemän inom skolans myndigheter och institutioner, enskilda kontaktmän inom organisationer, ledamöter i yrkesnämnder och yrkesråd etc. finner det svårt att orientera sig bland alla kontaktorganen. Detta kan medföra att anställda vid skolans myndigheter etc. ibland vänder sig till fel samverkansorgan eller förbiser, att i ett och samma ärende flera sådana organ borde kontaktas. För kontaktmännen etc. inom branscherna och organisationerna medför mångfalden av samarbetsvägar risk för en frivillig begränsning av verksamheten till den egna organisationen eller i bästa fall kontakter med en eller annan närliggande organisation. Vad YB här starkt schematiserat beskriver avser systematisk samverkan över exempelvis branschgränserna. Givetvis förekommer ett otal spontankontakter på de mest skilda områden inte minst vid konferenser, symposier, möten av typ representantskapsmöten o. s. v.

Som en svårighet vid försök att samordna samverkanfunktionerna framstår förhållandet att nu existerande kontaktorgan helt naturligt är bundna till enskilda organisationer, branscher och yrkesområden inom arbetslivet. Dessa organisationer har i flertalet fall bildats för att tillvarata medlemmarnas ekonomiska/fackliga intressen och de återspeglar i sitt verksamhetsområde motsvarande sektor av arbetslivet. Inom varje organisation har byggts upp en intern organisation med förgreningar till såväl de centrala och regionala planen som till det lokala intresseområdet. De bryggor som slagits mellan arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer har varit praktiskt betingade och även om de inneburit en utveckling av samverkansfunktionerna, har de ändock sällan lämnat branschgränsen. När dessa gränser emellertid överskridits och samverkansorgan

av typ Arbetsmarknadens yrkesråd tillskapats, har detta haft en välgörande effekt på samsynen och möjligheterna för samlande och gemensamma lösningar på gemensamma problem.

4.1.1 Skolöverstyrelsen

Den representation arbetslivet författning enligt äger att utöva inom *skolöverstyrelsens* lekmannastyrelse täcker väsentliga delar av vårt arbetsliv och ger såväl arbetsgivare som arbetstagare goda möjligheter att påverka överstyrelsens handlande i vad avser de stora och principiellt viktiga frågorna. Men styrelsens aktiva medverkan i skolöverstyrelsens verksamhet begränsas till de frågor som jämlikt § 8 i instruktionen för skolverket hänskjutes till plenarbehandling. Nyssnämnda paragraf har följande lydelse:

»I plenum, som består av styrelsens samtliga ledamöter, avgöres

- 1) viktigare författningsfrågor,
- 2) frågor av särskild vikt om undervisning, planering eller organisation inom utbildningsväsendet,
- 3) viktigare frågor om styrelsens organisation, arbetsordning eller tjänsteföreskrifter,
- 4) frågor om förslag till anslagsframställning hos riksdagen och andra frågor av större ekonomisk betydelse,
- 5) andra frågor som generaldirektören hänskjuter till plenum.»

Skolöverstyrelsens övriga kontaktverksamhet med arbetslivet tas i mycket stor utsträckning av verkets skolkonsulenter. YB finner arrangemanget med deras tidsbegränsade förordnanden mycket rationellt, men konstaterar att antalet konsulenttjänster vid skolöverstyrelsen är allt för ringa för att kontaktytan mot arbetslivet skall bli tillnärmelsevis jämförbar med arbetslivets egen gentemot skolverket. Följden har blivit dels att vissa konsulenter fått överta kontaktfunktioner, för vilka de med hänsyn till sin speciella branschtillhörighet egentligen borde sakna förutsättningar, dels att när sådant förfarande ej kunnat tillämpas vissa kontaktfunktioner med arbetslivet blivit mer eller mindre försummade.

I avsnitt 3.1.3 har YB redovisat det särskilda samarbetsorgan — samarbetsdelegationen för omskolningskurser m. m. (SAMS) — som upprättats som ett rådgivande organ mellan skolöverstyrelsen och *arbetsmarknadsstyrelsen*. Detta samverkanorgan fungerar utomordentligt väl och utgör ett bra exempel på samarbete på central nivå mellan skola och arbetsliv.

4.1.2 YB:s undersökningar av olika kontaktorgan

De undersökningar som gjorts rörande kontaktorganen mellan skola och arbetsliv på de regionala och lokala planen, utredningar som tidigare berörts i detta avsnitt, visar att de kontaktorgan som för närvarande finns fungerar otillfredsställande i väsentliga avseenden. Samtidigt visar dock undersökningen stora variationer i dessa hänseenden. Vissa kontaktorgan förefaller att fungera synnerligen väl medan andra återigen praktiskt taget aldrig trätt i funktion.

Undersökningen rörande kontaktverksamheten vid de *kommunala yrkesskolorna* gav sammanfattningsvis vid handen

att yrkesråd inte inrättas på långa vägar i den utsträckning som skolstadgan förutsätter,

att de yrkesråd som finns sammanträder mycket sporadiskt med variationer i uppgifter på sammanträdesfrekvens från 0 till 15 per läsår,

att ersättningar till ledamöterna i yrkesråden varierar synnerligen kraftigt från enbart ersättning för resekostnader upp till en sammanträdesersättning på 100 kronor,

att yrkesråden endast i mycket ringa utsträckning fungerar mellan sammanträdena genom att enskilda ledamöter exempelvis tar del av skolornas dagliga verksamhet,

att det tycks föreligga villrådighet om vilka frågor som bör tas upp till behandling i yrkesråden,

att den tid som yrkesrådets skolrepresentanter uppges ägna åt rådets arbete uppenbarligen är otillräcklig för någon bredare och djupare behandling av skolproblem,

att lärarna och andra anställda vid skolan inte alltid kallas till yrkesrådets sammanträde samt

att yrkesråden i allmänhet har för dåliga kontakter med organisationer och institutioner

utanför dem som direkt representeras i rådet, t. ex. arbetsförmedling m. m.

Från den liknande undersökning som utfördes vid *enskilda yrkesskolor* må nämnas

att mer än hälften av antalet uppgiftslämnande skolor har färre än 50 elever,

att en viss del av utbildningen sker genom s. k. växelutbildning, d. v. s. att eleven befinner sig vissa tider ute i företaget för framförallt arbetsteknisk färdighetsövning, och att metoderna för kontroll av den utbildning som därvid bedrivs varierar avsevärt mellan olika skolor,

att det i de allra flesta fallen inte existerar något avtal mellan den enskilde eleven och skolan eller företaget,

att företagens benägenhet att anställa elever utbildade i egen företagsskola är mycket hög,

att formerna för samverkan inom företaget i yrkesutbildningsfrågor varierar mycket kraftigt,

att lärarnas pedagogiska utbildning varierar mycket kraftigt mellan ytterst obetydliga kurser till en komplett lärarutbildning,

att elevernas handledning vid växelutbildning i mycket stor utsträckning ombesörjes av icke pedagogiskt utbildad personal samt

att kontakterna med andra branscher, kommunala skolor, pedagogisk forskning och metodiskt utvecklingsarbete etc. i det stora hela var bristfälliga.

Av en motsvarande undersökning utförd genom medverkan från rektorer vid centra för *arbetsmarknadsutbildning* framgår

att övergången från lokala kontaktorgan till regionala i allmänhet har minskat kontakten med branscherna,

att sålunda önskvärdenheten av lokala kontakt-tyor är stor,

att samtidigt den direkta och kontinuerliga kontakten med kursstyrelse, länsarbetsnämnd och arbetsförmedlingar utgör ett klart positivt inslag,

att informationen från branscherna och från skolmyndigheterna avseende utveckling inom yrkena, pedagogiska och metodiska nyheter är bristfällig,

att lärarnas möjligheter till information genom att exempelvis göra studiebesök, delta i fortbildning etc. är alltför små,

att de personer som invalts i de regionala kursnämnderna vanligen är alltför upptagna med annan verksamhet för att tillräckligt kunna ägna sig åt kontakten med arbetsmarknadsutbildningen samt

att man i vissa fall som alternativ till en utökad lokal kontaktverksamhet kan tänka sig

att all yrkesutbildning inom en region får regionala kontaktorgan, som i så fall skulle ges resurser till erforderlig aktivitet.

YB har vidare undersökt kontaktfunktionerna på det regionala planet och därvid vänt sig till *länskskolnämnderna* med förfrågan om dels en beskrivning av nuläget, dels förslag till framtida åtgärder. Från inkomna svar kan här nämnas

att i flera län tillskapats såväl formella som informella kontaktorgan mellan länskskolnämnd, länsarbetsnämnd och landsting, men

att länskskolnämndernas kontaktmöjligheter i stort sett i övrigt begränsas till de tekniska råden med sin enligt instruktionen relativt ensidiga sammansättning,

att flertalet länskskolnämnder anser det föreliggande behov av något nytt kontaktorgan, varvid nuvarande tekniska råden med fördel kan utgöra stommen,

att på vissa håll framförts önskemål om att detta nya samarbetsorgan skulle ledas av länskskolnämnden,

att informationsflödet i många fall är för dåligt samt

att organiserade kontaktytor gentemot arbetstagarnas organisationer på det regionala planet är få.

4.2 Bedömning av speciella områden för samverkan

4.2.1 Yrkesanalytiskt arbete

Som YB framhöll redan i sitt läroplansbetänkande (YB III) har det hittills gjorts förhållandevis få yrkesanalytiska undersökningar av de olika yrkesfunktioner till vilka skolan och arbetslivet utbildar. Arbetsmarknadens yrkesråd har därvid gjort en pionjärinsats. Bland det som redan gjorts vill YB peka på vissa yrkesanalyser utförda under 1950-talet inom exempelvis järnbruksyrken, vissa delar av textilindustrin och inom pappers- och massindustrin. Likaså utredningar av liknande slag avseende utbildning till flygmekaniker, hissmontörer och rörmontörer. Dessutom har YB inhämtat att under tiden 1955 fram till nu vissa yrkesanalytiska arbeten bedrivits inom charkuteribranschen, bageri- och konditoribranschen,

glasindustrin, kvarnindustrin, stenindustrin, betongindustrin och chokladindustrin. Dessutom vill YB erinra om den mycket genomgripande yrkesanalys som för några år sedan bedrevs inom konfektionsindustrin och där skolöverstyrelsen (dåvarande överstyrelsen för yrkesutbildning) aktivt samarbetade med arbetslivet. Resultatet av denna sistnämnda yrkesanalys blev dels en helt annan syn på arbetsmetoderna inom produktionen, dels ett helt nytt system för uppläggnings av den grundläggande yrkesutbildningen. Vad som hittills gjorts i huvudsak genom arbetslivets insatser är dock långt ifrån tillräckligt. I sitt sedan några år pågående arbete med generella läroplaner för grundläggande yrkesutbildning på gymnasial nivå har skolöverstyrelsen, för att skaffa sig en bättre uppfattning om de yrkesfunktioner till vilka grundutbildningen var avsedd att föra fram, bedrivit en viss enkätverksamhet som förberedelse till nya generella läroplaner. Även om detta naturligtvis inte fyller anspråken på en total yrkesanalys är det ändå angeläget att notera skolöverstyrelsens initiativ som ett steg i rätt riktning. Bristen på yrkesanalyser inom arbetslivets olika yrkesfunktioner kvarstår dock alltför.

4.2.2 Läromedel

Ett annat område för samverkan utgör framtagning av läromedel. I detta begrepp inrymmer, som YB redogjort för redan i sitt tredje betänkande, inte enbart audiovisuella hjälpmedel utan dessutom läroböcker, kompendier, arbetsblad, interna arbetsobjekt, simulatorutrustningar o. s. v. På detta område för samverkan vill YB bl. a. fästa uppmärksamheten på det intressanta arbete som sedan flera år bedrivits inom Sveriges verkstadsförening. Man har där genom en rätt genomgripande analys av åtskilliga verkstadsmekaniska yrkesfunktioner fått underlag för en serie instruktionsblad väl avpassade för en grundläggande yrkesutbildning. Dessa arbetsblad har i mycket hög utsträckning förts ut i de samhällsdrivna yrkesskolorna och bildar där ett värdefullt komple-

ment till övriga läromedel. Skolan å sin sida har också fått fram utomordentligt fina läromedel ofta i viss samverkan med arbetslivet. Det gäller t. ex. läromedel avseende materiellära etc. inom det textila området, för att nu nämna ett av flera exempel.

Eftersom bristen på läromedel redan i många sammanhang är starkt uttalad och förmodligen inte kommer att hävas på åtskilliga år framöver är det alltså uppenbart att ytterligare samverkan mellan skola och arbetsliv i vad gäller framtagande av läromedel kommer att vara helt nödvändig. Det torde enligt YB:s uppfattning bli en av de viktigare arbetsuppgifterna för arbetsmarknadens centrala samarbetsorgan att på olika sätt stimulera såväl arbetsliv och skola som också kommersiella läromedelstillverkare att ytterligare tillföra inte minst den grundläggande yrkesutbildningen en starkt ökande mängd av läromedel. Här torde det också vara viktigt att man kan stimulera till forskning och utveckling inom detta område, så att utvecklingen av nya läromedelssystem löper parallellt med övrig utveckling av vårt utbildningssystem.

Delvis i anslutning till vad som nyss sagts om behovet av läromedel ligger behovet av särskilda studiepaket att användas vid de tillfällen då eleverna i en grundläggande yrkesutbildning inte kan utan vidare erhålla den integrerade yrkestekniska utbildning som YB:s läroplaner förutsätter. YB avser här exempelvis de tillfällen då eleverna i inbyggd undervisning inte har omedelbar möjlighet till integrerad teoriundervisning. Det vore därvid av utomordentlig vikt att få fram studiepaket gärna i samband med utveckling av systemet med normerade utbildningsplatser, som skulle möjliggöra att eleverna även i inbyggd undervisning ständigt kunde erhålla en rimlig integration av fackteori och arbetsteknik. Detta behov av studiepaket bör rimligen vara starkast i den inbyggda undervisning som bedrivs i ungefär samma organisatoriska form som nuvarande lärlingsutbildning, d. v. s. en utbildning där en elev ofta är ensam i grundläggande yrkesutbildning i ett och samma företag. För framtagning av sådana studiepaket

måste krävas ett väl utvecklat samarbete mellan arbetslivet och skolan.

Det som nyss sagts om studiepaket vid viss inbyggd undervisning får naturligtvis också sin betydelse för den grundläggande yrkesutbildning som bedrivs genom s. k. växelutbildning. YB avser här närmast utbildning av byggnadsarbetare där en stor del av undervisningen bedrivs vid externa arbetsobjekt, s. k. utbildningsbyggen. Departementschefen har i Kungl. Maj:ts proposition nr 140 år 1968 (sid 139) observerat de problem som sammanhänger härmed och ansett det vara en viktig uppgift »att söka finna former som möjliggör en individualiserad undervisning även när man tar i anspråk externa arbetsobjekt vid undervisningen».

4.2.3 Diagnostiska prov

Inom ramen för samverkan rymmes också de problem som sammanhänger med diagnostiska prov i framför allt grundläggande yrkesutbildningar. För närvarande förekommer sådana i mycket begränsad omfattning. Bland dem som för närvarande finns vill YB peka på det slutprov som genomföres inom utbildning av bilmekaniker i samverkan med motorbranschens arbetsgivarförbund. I övrigt torde bedömningen av den enskilde elevens resultat i en grundläggande yrkesutbildning i huvudsak ske med hjälp av betygssättningen. Behovet av andra former för bedömning av yrkesteknisk skicklighet växer sig emellertid allt starkare. I sitt betänkande III har YB för den skull förordat att diagnostiska prov insättes i den grundläggande yrkesutbildningen i tämligen stort antal. YB vill här ytterligare understryka betydelsen av att dylika diagnostiska prov verkligen kommer till stånd. Vid utarbetande av sådana prov är det helt ofrånkomligt med intim samverkan mellan arbetsliv och skola. Det torde i regel vara praktiskt att de diagnostiska proven utarbetas inom arbetslivet, men att skolan, såsom huvudsaklig konsument, får köpa detta arbete av arbetslivet.

4.2.4 Pedagogisk-metodisk träning

Behovet av befattningshavare inom företagen, institutionerna etc. med kompetens att handleda elever och utbilda dem inom framför allt det yrkestekniska området kommer att öka. För närvarande förekommer det — inte minst inom lärlingsutbildningen — endast undantagsvis pedagogiskt-metodiskt utbildade instruktörer eller lärare. Detta noterar YB som en brist och ger förslag som kan avhjälpa bristen. I samband därmed uppställer YB vissa krav på pedagogisk-metodisk utbildning för att företag eller institution skall kunna bedriva inbyggd undervisning. En motsvarande brist vidlåder även åtskilliga av de timlärare som för närvarande anlitas i våra samhällsdrivna yrkesskolor. Naturligtvis kan det vara svårt att föreskriva viss pedagogisk-metodisk utbildning för specialister som medarbetar måhända bara ett fåtal undervisningstimmar per år, men å andra sidan finns det åtskilliga timlärare med regelbunden tjänstgöring vid skolorna, för vilka det vore rimligt att kräva och naturligtvis samtidigt erbjuda pedagogisk utbildning.

4.2.5 Praktisk yrkesorientering

Nuvarande samverkan består också i att många företag och institutioner i vårt land ställer sig till förfogande för praktisk yrkesorientering för elever i grundskolan. Denna praktiska yrkesorientering som enligt nu beslutad reformering av grundskolans högstadium skall förläggas till årskurs 9, kommer med all sannolikhet att få ökad betydelse. Den samverkan som i dag sker är kvantitativt mycket imponerande. YB har emellertid inhämtat att den kvalitativt måhända företer en mera blandad bild. Det är ju av stor vikt att de unga eleverna då de kommer ut på ett företag eller en institution blir omhändertagna och introducerade i arbetslivet så långt som detta låter sig göra under den korta tid som står till förfogande. Brister i detta avseende bör avhjälpas.

4.2.6 Studiebesök

Samverkan förekommer i dag också i samband med studiebesök och liknande som utföres av elever vid såväl grundskolor som andra skolor. Denna samverkan kan i de fall studiebesöken är väl förberedda, rätt genomförda och framför allt riktigt uppföljda, ge kunskaper av bestående värde för de besökande eleverna. Här är det väsentligt att företagen och institutionerna ställer till förfogande befattningshavare som inte enbart känner till företaget etc., utan som dessutom har förmågan att förmedla sina kunskaper till de besökande samt tillräckligt med läromedel för att konkretisera sin framställning.

4.2.7 Lärares fortbildning

Ett område, där behovet av ökad samverkan i en framtid är starkt uttalat, utgör arbetslivets medverkan i lärarnas fortbildning. Det är i första hand fråga om de yrkesstudier som i dag bedrivs av lärare inom yrkesundervisningen och som i en framtid kommer att i än mer vidgad omfattning bedrivas av lärarna i yrkesteknik. YB har i annat sammanhang i detta betänkande påpekat vikten av att möjligheterna för yrkesstudier ökas och att det blir lättare för den enskilde läraren att finna rätta vägar för dessa studier. Det kommer också i hög grad an på arbetslivet om dessa yrkesstudier skall ge vad de avses ge. Det krävs t. ex. att de företag som tagit mot lärare för yrkesstudier medverkar till att denna lärare snabbt sätts in i företagens produktionsprogram och får tillfälle att aktivt delta i verksamheten. Vidare torde det i de flesta fall vara önskvärt att företagen ställer en s. k. fadder till den studerande lärarens förfogande som speciell rådgivare. YB anser det inte uteslutet att det i en framtid anses vara praktiskt att träffa särskilda avtal med ett mindre antal representativa företag och institutioner så att dessa tämligen regelmässigt kunde ta emot lärare som önskade bedriva fortbildning genom yrkesstudier. Det är emellertid inte enbart genom

yrkesstudier som lärarna fortbildar sig. YB vill här peka på de sedvanliga sommarkurserna men också på en ökad användning av exempelvis litteratur och korrespondensstudier liksom också av kurser under läsårstid och på deltid. I samtliga fall är det angeläget att arbetslivet i stor utsträckning — speciellt vid kursverksamhet under läsåret — ställer specialister till förfogande för att såsom timlärare vid dessa kurser vidarebefordra aktuella nyheter från branschen eller yrket.

5.1 Övergripande synpunkter på samarbetsorganen

I enlighet med sitt uppdrag framlägger YB i det följande vissa förslag till förändringar i de samverkanformer som rör det samhälliga skolväsendet. Detta innebär en viss begränsning. Ett skäl härför har varit att arbetslivets samarbetsorgan ofta tillkommit genom partsförhandlingar och att deras verksamhet är inskriven i avtal eller sker informellt. YB:s förslag förutsätter emellertid också en vilja från arbetsmarknadsparternas sida att ompröva sina nuvarande samarbetsformer med syfte att åstadkomma en effektivare samverkan.

Beträffande omfattningen av sina förslag till samverkan har YB ålagt sig en viss begränsning. Förslagen avser i första hand yrkesutbildning på gymnasieskolans nivå. Därutöver behandlas samverkan nödvändig för att t. ex. genomföra den praktiska yrkesorienteringen i grundskolan. Sist men inte minst påverkas YB:s förslag av den yrkestekniska högskoleutbildningen. På så sätt omfattar YB:s överväganden såväl grundskola, gymnasieskola som högskola.

De samarbetsorganens funktioner som behandlas i detta avsnitt är till en del gemensamma oavsett skolform, till en del mera speciellt knutna till exempelvis grundskola eller efterföljande utbildningsvägar.

Målbeskrivningen för yrkesteknisk utbildning är helt naturligt av grundläggande betydelse för utbildningsresultatet och påverkar såväl planering, dimensionering och genomförande. Kravet på noggrant angivet mål är giltigt oavsett utbildningens stadium.

Yrkesteknisk utbildning på gymnasial nivå kännetecknas av en ökad bredd samtidigt som kortare total utbildningstid samt ökat utrymme för allmänna ämnen minskat möjligheterna till yrkesteknisk fördjupning. Trots detta skall utbildningen kunna leda till anställning. Arbetslivets synpunkter på utbildningens innehåll har därmed fått ökad betydelse och dess medverkan i utformningen av målbeskrivningen är självklar.

Den yrkestekniska utbildningen på eftergymnasial nivå tenderar å sin sida att bli allt mer specialiserad mot mera näraliggande och begränsade funktioner.

I stället uppträder de återkommande utbildningarna som ett alternativ till nuvarande mera omfattande och formaliserade studievägar fram till olika standardiserade examina. Ju mer snävt målinriktad en utbildning avses bli, desto viktigare är det att målbeskrivningen blir exakt. Detta kan ske endast i intim samverkan med arbetslivet.

Innehållet i arbetslivsinriktad utbildning måste vara en väsentlig angelägenhet för arbetslivet. Också för skolan bör det framstå

som viktigt att undervisningen ständigt kan hållas aktuell och att förändringar i yrkeskrav och dylikt så snabbt som möjligt slår igenom i läroplan, metodiska anvisningar, produktion av läromedel och yrkesredskap etc. Distributionen av uppgifter om nyheter och förändringar utgör självfallet en del av informationsgivningen till skolan, men därutöver bör det finnas vägar på vilka arbetslivet garanteras att informationen också slår igenom i exempelvis läroplaner.

Planering av utbildningar måste ske i samverkan med avnämarna, d. v. s. i detta sammanhang arbetslivet. Detta måste gälla den skolmässiga utbildningen — i regel genomförd av samhället — eftersom avnämarna har intresse av att tillgången på utbildade medarbetare svarar mot behovet. Än mera angelägen blir samverkan i planering då det gäller utbildning, som i samverkan med skolmyndigheter genomföres helt eller delvis inom arbetslivet och med ianspråktagande av arbetslivets resurser. Generellt gäller regeln att en utbildning — oavsett s. k. nivå — skall genomföras i den ordning där man med uppfyllande av vissa kvalitetskrav kan uppnå bästa effekt till rimligaste kostnad. Sådana avvägningar kan rimligen inte komma till stånd utan att arbetslivet har möjligheter till full insyn och medverkan i planeringsarbetet.

Fortlöpande *information* till samtliga medarbetare i skolarbetet får sin kanske största betydelse däri att den tillför skolan oavbruten upplysning om arbetslivet och därigenom också större delen av samhället utanför skolan. Den kan därigenom medverka till att synen på skolan som en integrerad del av det totala samhället förstärkes. Informationsflödet till skolan kan också, utöver att vägleda lärare och andra medarbetare, berika undervisningsmaterialet med aktuella inslag från arbetslivet. Detta torde vara till omedelbar nytta såväl i samhällsorienterande ämnen som i naturvetenskapliga ämnen och språk. Frågan om kostnader för detta informationsflöde tar YB upp i kapitel 8.

Yrkes- och studievägledningen tillmäts stor betydelse. YB har understrukt vikten av en väl utvecklad vägledning i praktiskt taget alla sina föregående betänkanden. Endast i ett skolsystem, där yrkes- och studievägledningen får tillräckliga resurser för en helt individanpassad och kontinuerlig verksamhet, kan man förverkliga ett av de mest väsentliga målen för all utbildning, nämligen individanpassade studiegångar med möjlighet för varje enskild elev att utbildas i enlighet med egen kapacitet och intresseinriktning.

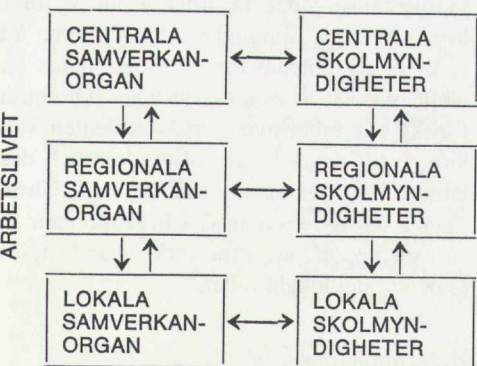
HÖGSKOLE-UTBILDNING	Mål, innehåll och metodik Planering, dimensionering Fortlöpande information	Arbetslivsriktad lärarutbildning. Lärares fortbildning och vidareutbildning. Instruktörsutbildning. Utbildning av lärarutbildare. Information till lärareskolor. Urval till lärarutbildning (Kapitel 6)
GYMNASIESKOLA (GYMNASIAL UTBILDNING)	Mål, innehåll och metodik Planering, dimensionering Fortlöpande information Utbildning av och fortlöpande information till yrkes- och studievägledare Praktikfrågor	
GRUNDSKOLA	Utbildning av och fortlöpande information till yrkes- och studievägledning. Övrig lärarinformation. Yrkesorientering	

Figur 2. Exempel på samverkansfunktioner

YB anser det vara en mycket angelägen uppgift för arbetslivet, att genom kontinuerlig information till skolans vägledare ge dessa möjlighet till lika aktuell som variationsrik rådgivning till skolans elever. Likaså bör arbetslivet medverka i såväl grundutbildning som fortbildning av yrkes- och studievägledare. YB återkommer till verkställigheten av såväl denna som andra samverkansfunktioner i samband med överväganden rörande samverkansorganens organisation och arbetsformer.

För att de förslag till samverkan rörande planering, dimensionering, innehåll etc. som YB lägger fram, skall kunna fungera, krävs en organisation, som utan att bli onödigt stor dock garanterar att kontaktytorna mellan skola och arbetsliv får en tillräcklig dimension och effekt för att samverkansmålen skall uppnås. Av redogörelsen i kapitel 3 framgår att nuvarande kontaktorgan kan indelas i lokala, regionala och centrala organ, där de regionala för närvarande synes vara de minst utvecklade. YB har av skäl som redovisas i samband med de följande förslagen funnit att de regionala organen bör förstärkas samtidigt som de lokala organens effektivitet bör höjas. Den principiella uppbyggnaden av den föreslagna samverkanorganisationen kan därför anges såsom i figur 3. Det finns anledning att markera att denna organisationsmall inte alltid behöver vara den enda tänkbara. Som exempel på områden, där avsteg från planen kan te sig rimliga, kan nämnas Gotland, där det knappast kan vara ändamålsenligt med både regional och lokal samverkanorganisation. Ett annat exempel är Stockholm där regional och lokal samverkan troligen i många fall kan ske i en och samma organisation och där utformningen av samverkanorganen också kan påverkas av den starka koncentrationen av centrala befintliga organ.

I följande avsnitt ger YB förslag till utformning av samverkansorgan för såväl lokal som regional och central samverkan. I

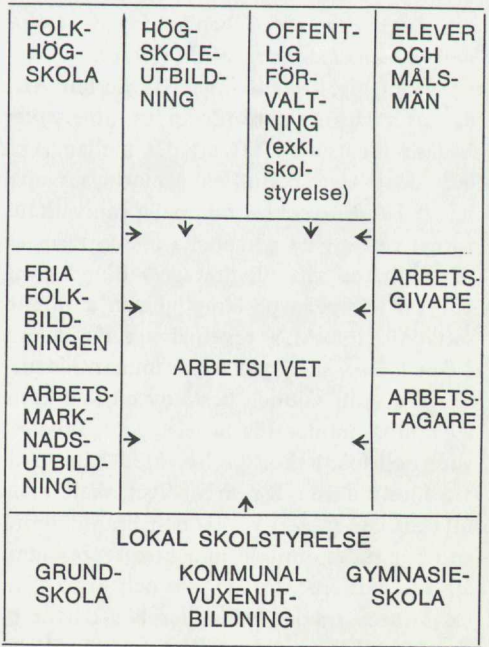
Figur 3. Samverkansorganisationens principiella uppbyggnad

samband härmed diskuteras de olika intressenterna och deras varierande möjligheter att delta i en organiserad samverkan.

5.1.1 Lokal samverkan

YB:s förslag till lokal samverkan är geografiskt knutna till gymnasierregionerna — som YB i detta betänkande räknar till c 120. Det betyder att samverkan inom den gymnasiala utbildningen sammanfaller med en lokal skolstyrelses ansvarsområde och måste genomföras i samarbete med denna styrelse. Detta utgör självfallet inget hinder för att vissa samverkansfrågor kan lösas under medverkan av organisationer, institutioner etc. stående utanför nämnda skolstyrelse liksom också med andra skolstyrelser inom gymnasierregionen. YB återkommer härtill. Med lokal skolstyrelse avser YB i fortsättningen — där ej annat anges — styrelse inom vars ansvarsområde gymnasieskolan ligger.

Detta ger totalt c 120 skolstyrelser direkt engagerade i lokal samverkan. Övriga drygt

Figur 4. Exempel på yrkesutbildningens lokala intressenter

150 skolstyrelser ställs därmed formellt utanför samverkansorganisationen. Reellt blir emellertid förhållandet ett annat, eftersom *arbetsområdet* för det lokala samverkansorganet utgöres av *hela* gymnasierregionen.

Arbetsmarknadens lokala yrkesråd

Som redan antytts är antalet intressenter i yrkesteknisk utbildning mycket stort och ett lokalt samarbetsorgan, som ville ge dem alla möjlighet till permanent samverkan, skulle därför omfatta ett stort antal personer. Detta skulle göra organet otympligt och den progressiva aktiviteten, som YB anser så väsentlig, kunde äventyras. Dessutom finns det redan ett antal samarbetsorgan mellan skolan och arbetslivet och mellan skolan och målsmännen, vilka naturligtvis i sin verksamhet också har att behandla yrkesteknisk utbildning.

YB har därför efter överväganden ansett sig böra föreslå inrättande av lokala samverkansorgan i första hand uppbyggda med representation för arbetsmarknaden och för den lokala skolstyrelsen. YB föreslår vidare att detta organ ges benämningen *Arbetsmarknadens lokala yrkesråd* (ALY).

Såsom föreslås i följande stycke bör ALY adjungera företrädare för andra intressenter. Vidare förutsätter YB att det mellan ALY och de övriga befintliga samarbetsorganen under hand utvecklas rationella samverkansformer, så att de personella lokala resurserna på bästa sätt tillvaratages. Bland annat vill YB här peka på lämpligheten av att företrädare för ALY regelmässigt får deltaga i den lokala skolstyrelsens sammanträden.

ALY skall sålunda bestå av en fast kärna av representanter för arbetstagare, arbetsgivare och lokal skolstyrelse. Med hänsyn till att företrädarna för arbetslivet skall täcka mycket varierande yrkes- och branschområden bör rådet omfatta minst tre representanter för vardera arbetstagare och arbetsgivare. Minsta antalet ledamöter bör därför bli sju. Härtill kommer emellertid en skyldighet för rådet att till sig adjungera företrädare även för andra intressenter så snart frågor

av betydelse för dessa skall upptas till prövning. Det genomsnittliga antalet närvarande vid rådets sammanträden uppskattar YB därför till tio. Ledamöterna ingående i rådets fasta kärna förordnas av länskolnämnd för tre år åt gången. Förslag till ledamöter lämnas nämnden av representativa lokala eller centrala organisationer respektive skolstyrelse. Rådet utser inom sig ordförande och vice ordförande, varvid i första hand företrädare för arbetsmarknaden bör komma ifråga.

En av de påvisade svagheter med nuvarande yrkesråd utgör deras svårighet att systematisera sina arbetsuppgifter och som en följd därav också svårighet att skapa en kontinuerlig samverkan. Mycket ofta sammanträder råden endast på initiativ av skolans representant. Då skollidare (motsv) redan förut är hårt belastade med arbetsuppgifter får råden sitta emellan och deras sammanträdesfrekvens blir därför mycket låg — i alltför många fall högst ett sammanträde per läsår. Risken för att också det föreslagna lokala yrkesrådet kan passiveras ökar genom att arbetsmarknadens företrädare inte på samma sätt som i nuvarande yrkesråd är förankrade i en specifik bransch, utan i stället skall känna ansvar för arbetslivet i hela regionen.

YB föreslår därför att varje lokalt yrkesråd (ALY) tillföres en heltidsanställd verkställande tjänsteman, som anställs av kommunen på för kommunaltjänstemän sedvanligt sätt. Före tillsättning skall det centrala samverkansorganet få tillfälle till yttrande över sökandes lämplighet för tjänsten. YB föreslår att innehavare av sådan tjänst benämnes *arbetsmarknadskonsulent*. Organisatoriskt bör arbetsmarknadskonsulenten vara knuten till den lokala skolstyrelsen och dess kansli. Han bör alltså anställas som tjänsteman i skolstyrelsen med i instruktionen inskriven uppgift att vara verkställande tjänsteman åt det lokala rådet.

Arbetsuppgifter

Arbetsuppgifterna för Arbetsmarknadens lokala yrkesråd måste naturligtvis kunna va-

riera med hänsyn till olikheter i regionens befolkningstal, arbetslivets struktur, skolorganisationens utbyggnad, tillgång till eller avsaknad av folkhögskolor, lärarskolor och annan eftergymnasial verksamhet o. s. v. Följande beskrivning av rådets verksamhet får därför ses som en mall, från vilken avsteg måste kunna göras. Siffrorna inom parentes hänvisar till följande kommentar.

Enligt YB:s uppfattning bör arbetsuppgifterna för ALY vara

att följa och utreda utbildningsbehovet inom gymnasiregionen (1),

att följa verksamheten vid regionens skolor och därvid bland annat genom besök uppmärksamma utbildningens önskvärda anpassning till arbetslivet (2),

att följa den inbyggda undervisningen och verksamheten vid företagsskolor (3),

att mottaga och förmedla information (4),

att taga initiativ till och medverka i informationsmöten av skilda slag (5),

att biträda vid studiedagar, studiebesök och planering, genomförande och uppföljning av praktisk yrkesorientering (6),

att inom ramen för tillgänglig tid och personella resurser aktivt medverka i yrkes- och studierådgivning inom alla utbildningsformer inom regionen (7),

att medverka vid anskaffning av externa arbetsobjekt (8) samt

att i övrigt verka för en effektiv samverkan mellan arbetsliv och skola.

(1) Planering, dimensionering av arbetslivsinriktad utbildning och innehållet däri fastställs vanligen länsregionalt eller centralt. De undersökningar som läggs till grund för sådana beslut måste dock i många fall baseras på material inhämtat lokalt. ALY:s medverkan i sådant utredningsarbete torde därför vara av stor vikt för att de regionala och centrala besluten skall ta all möjlig hänsyn till varierande lokala synpunkter. Dessutom kan många utredningar avse endast lokala problem och därför naturligt initieras av ALY.

(2) Redan i besöksverksamheten ligger en utveckling i jämförelse med nuvarande yrkesråds verksamhet. Skolorna och deras befattningshavare bör göras vana vid dessa besök och utnyttja dem för diskussioner om aktuella problem. Anpassningen till arbetslivet kan t. ex. underlättas genom att ALY

som en följd av intryck från genomförda besök ökar sitt informationsflöde på vissa områden. Problem i samband med anskaffning av externa arbetsobjekt kan belysas genom samtal på plats med skolledare, lärare och elever. Likaså önskvärd samverkan med enskilda företag eller institutioner rörande praktikplatser, läromedel, yrkesredskap etc. ALY:s uppsökande verksamhet vid skolorna inom regionen anser YB vara av betydelse.

(3) En intressant del av den inbyggda undervisningen utgöres av sådana utbildningsinsatser som idag går under benämningen lärlingsutbildning. Såsom framgår av YB:s följande förslag bör ökade krav ställas på lärare, material och lokaler. Det är sannolikt att dessa krav ej kan infrias på en gång utan först efter en viss övergångstid. Det bör då vara en angelägen uppgift för ALY att tillsammans med skolmyndigheterna följa denna omställningsprocess och bidra med rådgivning. Förmodligen kan det då också bli nödvändigt för ALY att diskutera enskilda företags möjligheter att fortsättningsvis bedriva inbyggd undervisning. ALY bör också följa företagsskolornas verksamhet och därvid särskilt deras förväntade utveckling från gymnasial till eftergymnasial skolform. Här som i andra sammanhang måste den yrkes tekniska högskoleutbildningens möjligheter observeras.

(4) ALY skall vara fast mottagare av all den arbetslivsinformation inklusive pedagogisk-metodisk information som distribueras från centrala och regionala organ, från branscher, enskilda företag och institutioner. I ALY sker en viss sovring med hänsyn till de lokala behoven, överexemplar sändes vidare till berörda intressenter, aktuella artiklar summeras och bekantgöres. Informationsarbetet är en av ALY:s viktigaste arbetsuppgifter och måste — särskilt i ett inledningskede — ställa stora krav på goda resurser.

(5) Denna verksamhet tillhör på sitt sätt informationsområdet och är därför betydelsefull. Till dessa sammankomster bör inbjudas företrädare för alla tänkbara intressenter i arbetsliv och arbetslivsinriktad utbildning. Härigenom kan på sikt framtonas en

gemensam syn på samarbetet arbetsliv-skola som i sin tur kan medföra ökad uppslutning kring regionens utbildningsverksamhet och utbildningsproblem. Dessa informationsträffar behöver inte med nödvändighet ha ALY som sammankallande. Lika viktigt kan det måhända visa sig vara, att ALY inbjudes till klassträffar, föräldramöten, möten i fackföreningar och andra organisationer, till visningar av företag och institutioner etc.

(6) Vid studiedagar anordnade inom regionen bör det vara regel att ALY ges tillfälle att medverka. Bland annat kan man därmed fylla ett länge närt behov av information till skolorna om den utbildningsverksamhet som bedrivs inom företag och institutioner. I sammanhanget är det intressant att erinra om YB:s förslag i betänkande rörande Reformerad lärarutbildning (YB V sid. 176) om en utökning av antalet studiedagar från nuvarande fem till sju. De tillkommande dagarna skulle därvid enligt YB användas till särskilda elevrådslag innebärande »att eleverna själva i samverkan med ideella och politiska organisationer genomföra ett informations- och studieprogram för vilket elevråd eller annan elevrepresentation bär ansvaret». Eleverna skule härigenom tillföras aktuella synpunkter på t. ex. arbetsmarknad, kulturutveckling, U-landsproblematik, kommunalpolitik, utveckling inom undervisningssystem etc. ALY:s medverkan i dessa studiedagar ter sig helt naturlig. I regioner med eftergymnasial utbildning inklusive högskolor och universitet bör det också vara självklart att ALY ges tillfälle till kontakt med eleverna för information om exempelvis arbetslivet.

Den praktiska yrkesorienteringen i grundskolan planeras, genomföres och uppföljes av skolorna själva. En medverkan från ALY måste dock framstå som önskvärd bland annat därför att yrkesrådet verkar inom hela gymnasiregionen och därigenom kan hjälpa enskilda skolstyrelser till en interkommunal samverkan inom gymnasiregionen liksom även till samarbetet mellan sådana regioner. ALY:s medverkan är också intressant därför att den kan ge underlag för information till de centrala och regiona-

la samverkanorganen och stimulera till insatser för att ständigt förbättra effekten av den praktiska yrkesorienteringen.

(7) YB har i många sammanhang påvisat behovet av en starkt utvecklad yrkes- och studierådgivning. Denna syn förefaller vara allmänt accepterad och insatserna för rådgivningen ökar kontinuerligt samtidigt som yrkes- och studierådgivningen också aktualiseras inom allt flera skolformer och -stadier. Eftersom den vägledning varom här är fråga i nästan alla fall relateras till arbetslivet och dess yrkeskrav måste det vara en naturlig uppgift för ALY att medverka däri. Samtidigt som yrkes- och studierådgivningen härigenom kan tillföras aktuellt informationsmaterial, kan ALY också uppmärksamma nya behov av sådant material och genom rapport till framför allt centrala organ stimulera till insatser.

(8) För den yrkestekniska utbildningen — framför allt den grundläggande — blir i flera fall anskaffningen av externa arbetsobjekt lika viktig som arbetskrävande. Med externa arbetsobjekt förstås inte enbart utbildningsbyggen utan också pedagogiskt anpassade objekt av annat slag. T. ex. komplexa detaljer för verkstadsmekanisk tillverkning, styr- och reglerdon för tillverkning och/eller reparation, utnyttjande av produktion från storhushållsteknisk utbildning, arbetsuppgifter inom det medicinska laboratorieområdet vid utbildning av medicinska laboratorieassistenter, anskaffande av kunder till frisörutbildningen etc. Den uppsökande delen av denna verksamhet delas med skolan, där man lättast kan göra de pedagogiska avvägningarna. ALY kan spela en viktig roll i de fall arbetslivet visar obenägenhet att bistå med arbetsobjekt, genom att lämna information och förhandla om en ändring. Likaså kan ALY träda in då t. ex. företrädare för näringslivet anser att skolans produktion utgör en alltför stor konkurrens o. s. v.

Ikraftträdande

De förslag till ny organisation av den lokala samverkan mellan arbetsliv och skola som

YB här framlägger, utgör i väsentliga stycken uttryck för nytänkande baserat i den primära utgångspunkten, att samarbetet skall effektiviseras såväl arbetsliv som skola till fromma. Det bör enligt YB:s uppfattning ske en successiv övergång till det nya systemet, så att under hand gjorda erfarenheter kan få ingå i den mera slutgiltiga utformningen av samverkansorganens organisation, arbetssätt och resurstilldelning.

YB föreslår att den nya lokala samarbetsorganisationen träder i funktion i nedan angivna län och gymnasierregioner från och med den 1 juli 1972 och att den helt genomförts fram till utgången av juni månad 1975.

De gymnasieskolorter — i vilka YB föreslår inrättande av Arbetsmarknadens lokala yrkesråd fr. o. m. 1 juli 1972 — är följande:

Malmöhus län (M): Eslöv, Hälsingborg, Landskrona, Lund, Malmö, Trelleborg och Ystad

Värmlands län (S): Arvika, Filipstad, Hagfors, Karlstad, Kristinehamn och Torsby

Västerbottens län (AC): Lycksele, Skellefteå, Umeå och Vilhelmina

Västmanlands län (U): Fagersta, Hallstammar, Köping, Sala och Västerås

Östergötlands län (E): Finspång, Linköping, Mjölby, Motala och Norrköping.

I var och en av de 27 gymnasieskolorterna bör i samband därmed inrättas tjänst för arbetsmarknadskonsulent.

Det är av stor betydelse att övergången till det föreslagna systemet för samverkan kring yrkesteknisk utbildning sker efter omsorgsfull planering inkluderande bland annat överläggningar med lokala skolstyrelser, företrädare för utbildningens intressenter m. fl. Det är likaså viktigt att den successiva utbyggnaden av organisationen följes upp så att erfarenheterna snabbt kan tillgodogöras i det fortsatta arbetet liksom även avsätta spår i utformningen av de mera slutgiltiga anvisningarna för kontaktarbetet. YB föreslår därför att Kungl. Maj:t redan fr. o. m. den 1 januari 1972 tillsätter en styrgrupp med representanter för såväl arbetsmarknadens parter som för skolmyndigheterna. Styrgruppen bör vara rådgivande

och i viss utsträckning utredande. Dess verksamhet bör upphöra senast med utgången av 1975.

Nuvarande yrkesråd

YB föreslår att nuvarande yrkesråd enligt skollagens § 17 avskaffas efter hand som den nya organisationen genomföres, men kan vid behov kvarstå som referensgrupper till ALY.

Övriga nuvarande lokala samverkansorgan

YB eftersträvar inte en kvantitativ ökning av redan befintliga lokala samverkansorgan, utan vill tvärtom genom största möjliga koncentration skapa en högeffektiv lokal samverkansorganisation. YB förutsätter därför — som tidigare nämnts — att organisationer och andra som redan nu har etablerade organ för lokal samverkan i samband med försöksverksamheten omprövar inriktning och omfattning av denna samverkan i syfte att möjliggöra ökat samarbete med ALY.

5.1.2 Regional samverkan

Med region avser YB ett län. Regionen sammanfaller därför med länskolnämndens ansvarsområde. I två fall har dock YB övervägt förslag som i nyssnämnda avseende innebär avsteg från principen om regionen som lika med länskolnämndsområde. Gotlands län omfattar endast en gymnasierregion. Det förefaller orationellt att tillskapa såväl ALY som regionalt samverkansorgan, båda uppenbarligen med placering i Visby. YB tar dock inte ställning till problemet, utan anser att den föreslagna försöksverksamheten inom vissa regioner bör kunna ge erfarenheter som kan överföras till en för Gotland anpassad samverkansorganisation. Det andra föremålet för YB:s särskilda överväganden utgör Stockholms län med Stockholms stad. Den stora befolkningkoncentrationen skulle möjligen kunna motivera att Stockholm betraktades som ett särskilt område för regional verkan. Å andra sidan finns här redan ett stort antal såväl

centrala som regionala samverkansorgan inom framför allt arbetslivet. Vid den rationalisering av dessa organ, som YB förväntar skall komma till stånd utan dröjsmål, kan det visa sig ändamålsenligt att organisera samverkansorganisationer efter delvis andra riktlinjer än för landet i övrigt. Då YB inte heller här tar ställning till eventuella avvikelser från övriga förslag räknar YB med 24 regioner för regional samverkan.

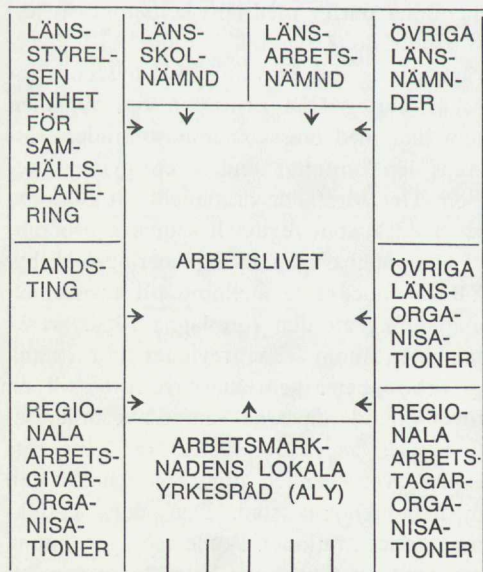
Regionala intressenter

Landstinget bedriver en egen omfattande yrkesteknisk utbildning på olika nivåer inklusive högskolestadiet (yrkesteknisk högskoleutbildning). Inom landstingskansliet finns en administrativ enhet för handläggning av skolfrågor. Åtskilliga län har formellt förordnad skolchef. Utbildningsprogrammet avser till sin absoluta huvuddel utbildning av personal för vårdområdet, men omfattar också övriga yrkestekniska områden inom såväl humanistisk-sociala, ekonomiska som naturvetenskapligt-tekniska sektorerna. I samband med indelningen i gymnasiregio-

ner, beslut om huvudmannaskap för gymnasial utbildning och införande av en integrerad gymnasieskola fr. o. m. 1 juli 1971 har det uppstått vissa svårigheter för landstinget att bibehålla sitt yrkestekniska utbildningsprogram. Vissa av landstingens centrala verksskolor (centrala verkstadsskolor) har övergått eller avses komma att övergå till primärkommun och förstärka dess gymnasieskolororganisation. För andra sådana skolor kan det bli nödvändigt att finna helt nya utbildningsområden och kanske också huvudmän.

Den nya vårdtekniska grundutbildningen avses komma att bedrivas såväl i gymnasieskola som i särskild av landstinget driven vårdyrkesskola. Till denna senare kommer också att knytas åtskilliga yrkestekniska högskoleutbildningar inom det vårdtekniska området. Sådan högskoleutbildning måste också anordnas i samverkan med olika fakulteter vid universitetet.

Landstingets engagemang i utbildningsfrågor är således starkt dynamiskt och det bör enligt YB:s uppfattning vara angeläget att problemen så långt möjligt löses i samverkan inte enbart med olika länsorgan och primärkommuner utan också med arbetslivet.

Figur 5. Exempel på regionala intressenter i yrkesteknisk utbildning

Länsstyrelsen skall enligt riksdagsbeslut i maj 1970 (Kungl. Maj:ts proposition nr 103 år 1970) bli föremål för en partiell omorganisation. Ur förevarande betänkandes synvinkel har beslutet intresse för YB i tre olika avseenden.

A. Länsstyrelsen organiseras med en särskild enhet för samhällsplanering i vilken också planeringen avseende utbildningen ingår.

B. Länsstyrelsen förses med en lekmanstyrelse som till hälften utses av landsting och till hälften av Kungl. Maj:t, varvid departementschefen förutsätter »att Kungl. Maj:t kommer att tillgodose också behovet av samordning med näringsliv och arbetsmarknad».

C. Till länsstyrelsen överföres den beslutanderätt rörande »allmän planering av skolväsendets lokalisering och dimensione-

ring, särskilt såvitt avser grundskolans högstadium och gymnasieskolan» som nu ankommer på länskolnämnden. Härvid är dock att märka att länsstyrelsen skall besluta i frågor av större regionalpolitisk betydelse medan åtskilliga beslutfunktioner alltså jämt avses ligga kvar hos länskolnämnden.

Länskolnämndens arbetsuppgifter har redan tidigare redovisats i detta betänkande. Här finns anledning att erinra om de olika kontaktorgan som redovisats till YB vid en undersökning av de regionala kontakterna och deras arbetsformer. YB avser här det tekniska råd som är knutet till varje nämnd och vars arbetsinsatser tydligen varit mycket varierande. YB vill också erinra om det informella samverkansorgan som inom flera län organiserats mellan länskolnämnd, länsarbetsnämnd och landsting. Den gjorda undersökningen visar också ett genomgående uttalat behov av förstärkt kontakt med såväl nyssnämnda länsorgan som med arbetslivet och arbetslivsinriktad utbildning.

Länsarbetsnämnden svarar för planering och genomförande av den regionala arbetsmarknadsutbildningen. Dess organ härför utgöres av kursstyrelse — gemensam för hela regionen — samt kursnämnder likaså regionala men med speciell förankring i olika delar av den pågående arbetsmarknadsutbildningen. Kursstyrelsen består av länsarbetsdirektör, en ledamot av länsarbetsnämnden samt en ledamot som skall vara sakkunnig i yrkesutbildningsfrågor. I kursnämnderna ingår en representant för kursstyrelsen och en representant för vardera arbetstagare och arbetsgivare. Nämnderna fungerar således ungefär som nuvarande lokala yrkesråd vid yrkesskolor.

Det kan här vara anledning att erinra om att länsarbetsnämnden förutom uppgiften att svara för arbetsmarknadsutbildning dessutom bl. a. skall »i samarbete med skolor och myndigheter planlägga och ha tillsyn över den offentliga yrkesvägledningen».

Övriga länsnämnders intresse för och behov av samverkan med arbetslivet rörande

arbetslivsinriktad utbildning kan naturligtvis variera. Beträffande yrkesteknisk högskoleutbildning bör emellertid i varje fall lantbruksnämnd och skogsvårdsstyrelse vara betjänta av sådan samverkan.

Övriga länsorganisationer kan företräda många skiftande intressen och grupper. YB vill här kanske främst framhålla betydelsen av att de handikappades regionala organisationer får tillfälle att medverka redan i planeringsarbetet inom utbildningsområdet. Även de fria folkbildningsförbundens regionsorgan bör kunna göra goda insatser i ett regionalt samverkansorgan liksom också andra företrädare för vuxenutbildning.

Arbetsmarknadens lokala yrkesråd (ALY) måste i många fall samverka över sina lokala regionsgränser. Likaså måste det finnas möjligheter att kanalisera exempelvis informationen dels från centrala samverkansorgan till ALY, dels från ALY i en region till övriga lokala yrkesråd inom länsområdet. Åtskilliga initiativ från ALY kan kräva regional samordning och planering. Detta kan bland annat vara fallet vid fortbildning och vidareutbildning av lärare och andra engagerade i utbildning. De olika arbetsmarknadens lokala yrkesråd synes vara självklara intressenter i regional samverkan.

Arbetsmarknadens regionala yrkesråd

YB föreslår att i varje residensstad tillskapas ett regionalt samverkansorgan som enligt YB:s uppfattning bör benämnas *arbetsmarknadens regionala yrkesråd (ARY)*. Rådet bör i likhet med ALY bestå av en fast kärna av ledamöter som till sig adjungerar företrädare för andra regionala organ och organisationer i den utsträckning de olika ärendenas behandling så motiverar. Den fasta kärnan av ledamöter bör utgöras av tre företrädare för vardera arbetstagare och arbetsgivare samt en företrädare för var och en av länsstyrelsens föreslagna enheter för samhällsplanering, länskolnämnd, länsarbetsnämnd och landstingets utbildningsavdelning (motsv.) eller sammanlagt

minst tio ledamöter. Rådet bör organisatoriskt knytas till länskolnämnden på samma sätt som nuvarande tekniska råd. Ledamöter föreslås av representativa regionala eller centrala organisationer respektive berörda länsorgan och landsting samt förordnas av skolöverstyrelsen. Mandattiden bör vara tre år och sammanfalla med den för länsstyrelsens lekmannastyrelse.

Av i stort sett samma skäl som åberopats för inrättande av tjänster som arbetsmarknadskonsulenter vid de lokala yrkesråden, anser YB det föreligga ett behov av att också till de regionala råden knyta en heltidsanställd verkställande tjänsteman. YB anser att även för denne befattningshavare bör användas benämningen arbetsmarknadskonsulent. Organisatoriskt bör konsulenten vara knuten till länskolnämnden samt tillsättas på enahanda sätt som nu gäller skolinspektörer. Konsulenten bör alltså anställas som tjänsteman vid länskolnämnden med samma tjänsteställning som skolinspektör med i instruktionen inskriven uppgift att vara verkställande tjänsteman åt det regionala rådet.

Arbetsuppgifter

Arbetsuppgifterna för Arbetsmarknadens regionala yrkesråd (ARY) kan naturligtvis, på samma sätt som tidigare sagts gälla för ALY, variera inom relativt vida gränser. Följande beskrivning av rådets verksamhet får därför ses som en mall, från vilken avsteg måste kunna göras. Siffrorna inom parentes hänvisar till följande kommentarer.

Enligt YB:s uppfattning bör arbetsuppgifterna för ARY vara

att mottaga och förmedla information om arbetsliv och arbetslivsinriktad utbildning,

att själv taga initiativ till informationssammankomster och informationskampanjer rörande arbetsliv och arbetslivsinriktad utbildning,

att medverka i inom regionen förekommande planering av arbetslivsinriktad utbildning (1),

att biträda vid inom regionen förekommande yrkes- och studievägledning (2),

att medverka i inom regionen förekommande planering av fortbildning och vidareutbildning av lärare, instruktörer etc. (3),

att medverka till samordning inom regionen av branschkonsulenternas verksamhet (4),

att samverka med lärarskolor inom regionen, att fungera som remissorgan i frågor avseende arbetslivsinriktad utbildning,

att upptaga till behandling frågor som hänskjutits till ARY från ett eller flera lokala yrkesråd samt

att i övrigt verka för en effektiv samverkan mellan arbetsliv och skola.

(1) Huvudparten av utbildningsplaneringen sker på det regionala planet. Där är därvid framför allt länskolnämnden, länsarbetsnämnden och landstinget som ägnar sig däråt. Från och med 1971 tillkommer länsstyrelsens enhet för samhällsplanering. Efter som samtliga dessa organ är företrädare i ARY synes det YB vara naturligt att det regionala yrkesrådet regelmässigt anlitas vid sådant planeringsarbete, särskilt då i de delar där samverkan mellan olika regionala organ och med arbetslivet är önskvärd. YB vill här speciellt framhålla betydelsen av att utvecklingen av den yrkestekniska högskoleutbildningen sker under medverkan av ARY, som därvid bör ha goda möjligheter att själv initiera förslag till sådan högre utbildning.

(2) Yrkes och studievägledningen skall — som YB redan i många sammanhang framhållit — starkt utbyggas och effektiviseras. Den verksamhet som därvid främst åvilar ALY måste stödjas och i vissa fall samordnas genom insatser från det regionala yrkesrådet. ARY måste därjämte svara för en väl avvägd och i tiden väl anpassad distribution av information till de lokala råden. Särskilt framstår behovet av att till arbetslivet inom regionen sprida kännedom om de yrkestekniska högskoleutbildningarna.

(3) Större delen av nuvarande fortbildning och vidareutbildning planeras av länskolnämnden och skolöverstyrelsen och verkställs med bortseende från överstyrelsens sommarkursverksamhet i regel av länsorganet. Fortsatt utbildning av lärare, instruktörer, personalutbildare etc. bör emellertid också vara en angelägenhet för t. ex. arbetslivets olika företag och institutioner, för länsarbetsnämndens arbetsmarknadsutbildning, vuxenutbildningen etc. Härtill kommer

den speciella uppmärksamhet som ARY enligt YB:s mening bör ägna åt yrkesteknisk högskoleutbildning också i vad avser utbildningen av däri engagerade lärare. Sammantaget talar detta för att det regionala yrkesrådet måste kunna spela en stor roll i samordningen av all sådan utbildning och även själv taga initiativ därtill.

(4) YB ger senare i detta kapitel förslag till en viss ändring av nuvarande system med branschkonsulenter. För att dessa konsulenter skall kunna utnyttjas väl vid sin verksamhet inom de skilda regionerna krävs en samordning. Denna kan avse konsulenternas medverkan i yrkesvägledning inom lokala regionerna, medverkan i fortbildning och vidareutbildning, information till myndigheter och arbetsliv etc. Ibland kan ARY:s insatser bestå i att förse centrala samverkansorgan med uppgifter för deras planering av branschkonsulenternas verksamhet, ibland kan ARY själv svara för sådan planering inom egen region.

Ikraftträdande

Såsom redan berörts i avsnitt 5.1.1 föreslår YB att den nya kontaktorganisationen genomföres den 1 juli 1972 med början inom fem län, nämligen Malmöhus län, Värmlands län, Västerbottens län, Västmanlands län och Östergötlands län. Arbetsmarknadens regionala yrkesråd föreslås därvid bli inrättade i Malmö, Karlstad, Umeå, Västerås och Linköping. Vid var och en av dessa regionala yrkesråd inrättas i samband därmed en tjänst som arbetsmarknadskonsulent. Det successiva genomförandet av den nya organisationen för samverkan mellan arbetsliv och skola bör vara avslutad senast med utgången av juni 1975. Jämför vad YB i avsnitt 5.1.1 anför om tillsättande av särskild s. k. styrgrupp.

Nuvarande tekniska råd

YB föreslår att nuvarande till länskolnämnderna knutna tekniska råd (§ 5 i instruktion för länskolnämnd, SFS 1965:741) avskaffas efter hand som den nya organisationen för samverkan arbetsliv—skola genomföres.

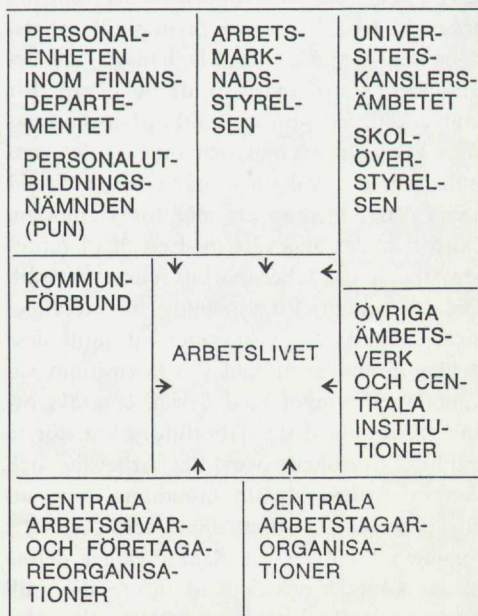
Övriga nuvarande regionala samverkansorgan

Av samma skäl som anförts i avsnitt rörande den lokala samverkan förutsätter YB att också de befintliga regionala samverkansorganen omprövar sin inriktning och omfattning i syfte att möjliggöra ökat samarbete med ARY.

5.1.3 Central samverkan

Centrala intressenter

I kapitel 3 har YB lämnat en relativt fyllig beskrivning av de olika centrala intressenterna i yrkesteknisk utbildning. Av redogörelsen framgår att det inte föreligger någon brist på centrala initiativ inom utbildningens område och att flertalet nämnda kontaktytor dessutom fungerar som samverkansorgan mellan arbetsliv och skola, även i de fall då sådan samverkan inte formellt är inskriven i instruktion eller dylikt för verksamheten. Samtidigt redovisas ett antal organ som tillskapats enkom för sådan organiserad samverkan.

Figur 6. Exempel på centrala intressenter i yrkesteknisk utbildning

Exempel härpå utgör t. ex. Samarbetsdelegationen för omskolningskurser m. m. (SAMS), Arbetsmarknadens yrkesråd (AY), Centrala yrkesnämnder, Rådet för tjänstemannautbildning inom industrin m. fl.

Arbetsmarknadens centrala yrkesråd

I sina förslag till lokal och regional organisation av samverkan mellan arbetsliv och skola har YB förutsatt och ofta hänvisat till existensen av ett centralt samverkansorgan. En sådan central instans ter sig enligt YB:s uppfattning helt nödvändig för att garantera kontinuiteten i samverkan såväl centralt som regionalt och lokalt. Å andra sidan får självklart inte YB:s förslag gå ut på att hittillsvarande centrala samverkansorgan uppgår i ett enda organ. Som YB tidigare framhållit är detta en fråga för arbetsmarknadsparternas prövning.

YB har i sina överväganden om utformningen av det centrala samverkansorganet funnit skäl att föreslå, att nuvarande Arbetsmarknadens yrkesråd i varje fall tills vidare fungerar som denna centrala instans, d. v. s. som ett *Arbetsmarknadens centrala yrkesråd* (ACY). I sina förslag till arbetsuppgifter för AY tar YB hänsyn till befintligheten av andra centrala organ för samverkan. Ett samlande till Arbetsmarknadens yrkesråd av mer och mer av det centrala arbetet på detta område är emellertid enligt YB:s mening ett mål för framtiden. Därför är det önskvärt med en ökad representativitet i Arbetsmarknadens yrkesråd. Det bör enligt YB:s mening bli en angelägen uppgift för yrkesrådet att intill dess dylika förändringar kan ske intensifiera sin kontaktverksamhet med övriga centrala organ i syfte att åt sig själv tillförsäkra största möjliga överblick över det arbetsliv och den arbetslivsinriktade utbildning som utgör den gemensamma nämnaren för YB:s förslag till samverkan. Samtidigt ger denna ökade kontakt också ökad information till övriga centrala organ om ACY:s och andra i detta kapitel föreslagna yrkesråds verksamhet. På sikt öppnas därigenom möjlig-

heter att fördela kontaktarbetet på ett annat och måhända mera rationellt sätt än för närvarande, då uppenbarligen en hel del dubbelarbete bedrivs också på det centrala planet.

Arbetsuppgifter

Enligt YB:s mening bör Arbetsmarknadens centrala yrkesråd ha till uppgift

att utreda och följa den yrkestekniska utbildningen inom landet,

att genom åtgärder av olika slag verka för en ökad och effektivare yrkesteknisk utbildning, varvid inte minst den yrkestekniska högskoleutbildningen bör göras till föremål för ACY:s uppmärksamhet,

att stimulera och samordna de centrala yrkesnämndernas verksamhet,

att ge råd och anvisningar till Arbetsmarknadens regionala yrkesråd och Arbetsmarknadens lokala yrkesråd,

att avge yttrande över lämplighet hos sökande till tjänst som arbetsmarknadskonsulent,

att svara för dessa konsulenter arbetslivsinriktade fortbildning och eventuella vidareutbildning,

att medverka till att vägar öppnas för ett rationellt informationsflöde inom samverkanssystemet ACY—ARY—ALY,

att själv genom konferenser, skrifter och i andra lämpliga former medverka till sådan informationsdistribution,

att samordna och vid behov initiera för yrkesteknisk utbildning erforderligt yrkesanalytiskt arbete,

att samverka med lärarskolor i första hand sådana med arbetslivsinriktad lärarutbildning,

att centralt samordna utbildning av instruktörer och andra personalutbildare inom arbetslivet samt

att i övrigt upptaga frågor av allmän eller principiell betydelse för yrkesteknisk utbildning.

Vad YB här föreslår påverkar inte nuvarande centrala uppgift för Arbetsmarknadens Yrkesråd att vara ett samarbetsorgan för yrkesutbildningsfrågor mellan Svenska arbetsgivarföreningen och Landsorganisationen. Efterhand som de ökade kortakterna ger anledning till förändring av denna centrala uppgift måste sådana förändringar föregås av omsorgsfulla föreberedelser mellan berörda parter.

5.2 Några områden för samverkan

I kapitel 3 har YB beskrivit nuläget avseende samverkan i utförandet av utbildningen. Härvid har använts nuvarande terminologi bland annat förekommande i skolstadgan och i diverse statsbidragsbestämmelser. Då YB nu övergår till egna överväganden och förslag rörande den framtida utformningen av denna samverkan, sker det med användande av den terminologi som YB använt i sina tidigare betänkanden. I stort överensstämmer YB:s benämningar med dagens, men i vissa fall finns en skillnad i betydelsen. YB finner därför anledning att i närmast följande avsnitt definiera ett antal begrepp avseende utbildningens målsättning och organisation samt ge kommentarer därtill.

5.2.1 Definitioner med kommentarer

Skolmässig undervisning

Skolmässig är den undervisning som till sin huvuddel eller i sin helhet är förlagd till gymnasieskola, vuxenutbildningsinstitut, centrum för arbetsmarknadsutbildning, enskild yrkesskola inklusive företagsskola etc. och som även i vad avser de delar av undervisningen som förlägges utanför de egentliga skollokalerna (utbildningsbyggen, institutionspraktik o. s. v.) är direkt underställd och ledd av skolan. Skollokalerna är byggda och inredda för undervisningsändamål, vilket även innefattar rimliga krav på tillgång av moderna läromedel. Undervisningen följer fastställda läroplaner, vilka vanligen är av generell karaktär. Lärarna är som regel heltidsanställda men också timlärare, instruktörer och andra deltidsanställda lärare förekommer. Då undervisningen temporärt förlägges till plats utanför skollokalerna medföljer oftast skolans lärare och fortsätter sin verksamhet bland eleverna. I vissa fall t. ex. vid företagspraktik i detaljhandel och vid utbildningsbyggen kan deltidsanställda instruktörer anlitas.

Skolmässig undervisning kan avse såväl ungdomar som vuxna och gälla utbildning

på såväl det gymnasiala som det eftergymnasiala stadiet.

Inbyggd undervisning

Med inbyggd undervisning avses undervisning som till sin huvuddel eller i sin helhet är förlagd till företag, institution och dylikt men trots detta står under den kommunala skolstyrelsens ledning och inseeende. Vanligen ombesörjer kommunens skola den teoretiska undervisningen, såväl den allmänna som den fackteoretiska. Denna teoriundervisning kan ske i den kommunala skolans lokaler eller i utrymmen som ställs till förfogande av företaget, institutionen etc. I vissa fall kan teoriundervisningen meddelas i form av brevstudier eller annan form av självstudier, varvid kontroll av inhämtade kunskaper ombesörjes av kommunal skola med lämpliga intervaller. Sådan kontroll kan ske vid sammandrag av elever till centralt belägen skola etc.

Inbyggd undervisning kan på samma sätt som sagts för skolmässig undervisning omfattas alla åldersgrupper och utbildningsstadier.

Integrationen mellan arbetsteknik och fackteori kan i inbyggd undervisning bli något sämre än vid skolmässig undervisning, i vissa fall närmast helt omöjlig. Målsättningen skall dock alltid vara att samordningen mellan yrkesteknikens olika komponenter i varje enskilt fall föres upp till högsta möjliga nivå.

Den inbyggda undervisningen förutsätter samverkan mellan skola och arbetsliv. Den kan också definieras som undervisning, i vilken samhället engagerar sig bland annat ekonomiskt. Det förefaller därför rimligt att med skolmässig eller inbyggd undervisning endast förstå sådan, som följer av skolmyndigheterna fastställda läroplaner med dessas föreskrivna metoder och läromedel. Vidare måste vissa krav ställas på pedagogisk-metodisk utbildning av de lärare, instruktörer etc. som skall genomföra denna undervisning.

Frågan om vilken av dessa två former av undervisning som skall väljas i det enskilda

fallet får helt bedömas utifrån effektivitetssynpunkter. Man bör här ständigt sträva efter att ge bästa möjliga utbildning till lägsta möjliga kostnad. Eftersom utgångspunkterna kan variera lokalt är det helt tänkbart att en och samma utbildning erbjudes som skolmässig på en ort, men som inbyggd på en annan. Avgörandet bör ligga hos skolstyrelsen på gymnasieskolorten som dessförinnan låter arbetsmarknadens lokala yrkesråd avge yttrande. Det viktiga är att denna utbildning ges ett och samma innehåll, så att eleven inte skall behöva uppleva olika målsättningar för undervisningen beroende på skolformen.

Grundutbildning

YB har i sitt betänkande (principbetänkandet) beträffande grundutbildningen uttalat, att den skall meddela för ett visst yrkesområde grundläggande kunskaper och färdigheter och samtidigt ge en god grund för fortsatt utbildning. Den skall dock alltid vara så målinriktad att den ger tillräckligt yrkeskunnande för att skapa underlag för en tryggad försörjning.

Grundutbildningens dubbla målsättning medför svåra avvägningsproblem. Bland dessa må nämnas avvägningen mellan å ena sidan de allmänna ämnena och de delar av fackteorin som kan sägas lägga grunden för vidare utbildning och å andra sidan de yrkestekniska kunskaperna och färdigheterna som behövs för en tryggad försörjning.

För att kunna med större precision bestämma, huruvida fördelningen av stoffet mellan sådant som mera direkt ger »tryggad försörjning» och sådant som dessutom lägger en grund för vidare studier är riktigt avvägd, borde det finnas möjligheter att fastställa i vilken grad den dubbla målsättningen infriats i de enskilda fallen. Detta torde mellertid vara svårt. Så till exempel kan två elever från en och samma grundläggande yrkesutbildning bedömas helt olika av olika arbetsgivare, beroende på inte enbart olikheter hos eleverna — man kan ju för ett försök jämföra tämligen lika elever — utan också på olika produktionsinrik-

ning i de båda företagen, variationer i arbetsledning och miljö överhuvud taget. Den ene eleven kan klara sitt arbete och uppfyller därmed grundutbildningens målsättning att ge tryggad försörjning, den andra eleven betecknas som dåligt utbildad och anses kräva en särskild inskolning om han nu ens får kvarstanna i företaget.

Det kan också vara svårt att mäta graden av vidareutbildningsberedskapen, d. v. s. den grundläggande utbildningens andra målsättning att ge grund för vidare utbildning. Dels tillgodogör sig självfallet olika elever stoffet olika väl, dels kan det dröja olika länge innan kunskaperna och färdigheterna »tas i bruk» för vidareutbildning, dels kan den däremellan liggande praktiken/anställningen i olika grad befästa grundutbildningens lärdomar. Så till exempel bör det vara rimligt att tro, att det sjukvårdsbiträde som efter den grundläggande yrkesutbildningen tar anställning inom företagssjukvården/företagshälsovården får något svårare att klara en vidareutbildning till undersköterska än det biträde som i stället arbetat inom den slutna sjukvården. Och detta trots att grunden för vidareutbildningen formellt är lika.

Trots att det sålunda uppenbarligen är svårt att fastställa utfallet av en grundutbildning — ja, för de enskilda eleverna närmast ogörligt — önskar YB dock redovisa några försök i den riktningen. Försöken avser den grundläggande gymnasiala yrkesutbildningen och är relaterade till de läroplansförslag YB framlagt i sitt tredje betänkande. Först något om de grundförut-sättningar YB anser måste föreligga för ett acceptabelt utbyte av den grundläggande gymnasiala yrkesutbildning varom här är fråga.

1 Den grundläggande yrkesutbildningen måste baseras på yrkesanalyser.

2 Målsättningen för den grundläggande yrkesutbildningen måste formuleras utifrån avnämarnas *genomsnittiga* anspråksnivå

3 Före grundläggande gymnasial yrkesutbildning förutsättes eleven ha genomgått obligatorisk nioårig grundskola.

4 Under den grundläggande yrkesutbildningen skall eleven med jämna mellanrum genomgå diagnostiska prov, utarbetade efter förslag från arbetslivet (avnämare).

5 Den grundläggande yrkesutbildningen skall handhas av lärare utbildade i den nya pedagogik och metodik, som YB beskrivit i sitt tredje betänkande och vidare utvecklat i beaktande rörande Reformerad lärarutbildning.

6 Den läromedelstekniska utvecklingen skall vara så långt framme, att den individuella undervisningen kan genomföras.

7 Studie- och yrkesvägledningen måste vara så utbyggd inom det stadium i vilket den grundläggande yrkesutbildningen bedrivs, att YB:s intentioner rörande det successiva valet liksom också om det s. k. fria tillvalet kan förverkligas.

Och nu något om de försök YB gjort i syfte att få ett åtminstone ungefärligt grepp om grundutbildningsproblematiken. YB ansåg till en början att de experter m. fl., som medverkat i utarbetande av de läroplaner YB presenterat i sitt tredje betänkande, skulle vara de bästa att tillfråga rörande eventuella förskjutningar i utbildningsmålet jämfört med nuvarande yrkesutbildning. Eller uttryckt på ett annat sätt; de som medverkat vid tillkomsten av läroplansförslagen borde kunna ange om YB:s förslag till gymnasiala grundläggande yrkesutbildningar innebär, att yrkesförberedelsen under skolgången blir mindre och därför förutsätter längre färdigutbildning i näringslivet än den nuvarande yrkesutbildningen.

De arbetsgrupper inom YB, till vilka denna fråga ställdes består av cirka 70 experter. Dessutom arbetar flertalet grupper med särskilda referensgrupper bestående av företrädare för den del av arbetslivet som de olika läroplanerna representerar. I själva verket torde det alltså vara betydligt över hundratalet sakkunniga, som tillsammans tagit ställning till de frågor som riktats till dem från YB. Undersökningen visar

att den bredare utbildningen med dess inslag av allmänna ämnen och ökat utrymme för arbetslivsfostran kan förväntas ge de grundutbildade eleverna en mera vidgad syn på sin yrkesfunktion och därmed ökad beredskap för såväl ändrade krav inom denna funktion som för eventuell omskolning inom eller utanför företaget/institutionen,

att i vissa fall den minskade tiden för grundutbildningen möjligen kan ge något mindre färdigheter än nuvarande utbildning, men

att de förväntade förstärkningarna i såväl läromedelstillverkningen som lärarutbildningen

anses kunna kompensera den minskade studietiden, dock

att man måste räkna med en viss ökad inskolning inom det verkstadsmekaniska området i vad avser grundutbildade yrkesarbetare, men att omfattningen härav inte för närvarande låter sig bestämmas samt

att de problem som undersökningen velat aktualisera bäst torde belysas utifrån de erfarenheter som en kommande försöksverksamhet med YB:s läroplaner kan skänka.

För att undvika missförstånd vill YB understryka, att den eventuella kompletterande grundläggande gymnasiala utbildning, varom här talas, *inte* är detsamma som de ettåriga påbyggnadskurser, som redan nu finns i stort antal — exempelvis ettårig utbildning av verktygsmakare efter genomgången tvåårig utbildning till verkstadsmekaniker. Sådana påbyggnadskurser (högre specialkurser) kommer även framgent att vara erforderliga, men omfattningen måste i framtiden liksom för närvarande bestämmas utifrån arbetslivets behov av specialiserade utbildningar.

Färdigutbildning

YB har i sitt principbetänkande infört begreppet färdigutbildning. Med hänsyn till att denna färdigutbildning dels skall ansluta till en grundutbildning som låter sig definieras först efter ett grundligt yrkesanalytiskt arbete, dels skall avgränsas mot inskolningen som också är ett slags färdigutbildning men med mera företags/institutions/specifik inriktning, framstår det som uppenbart besvärligt att ge färdigutbildningen en mera stringent definition i varje fall om man eftersträvar en generellt giltig sådan. Av det som YB tidigare uttalat kan dock som sammanfattande synpunkter på färdigutbildningen anföras

att den bygger på en tidigare genomgången grundutbildning

att den avser utbildning till mera specifika yrkesfunktioner än dem till vilken grundutbildningen syftar,

att dessa specifika yrkesfunktioner skall återfinnas även i andra företag/institutioner än det/den där färdigutbildningen sker, varigenom utbildningen blir mera generell än strikt företags/institutionsspecifik,

att färdigutbildningen kan erbjudas såväl i skolmässig form som i inbyggd form och

att färdigutbildningsverksamhet sålunda är statsbidragsberättigad på samma sätt som i annat sammanhang i detta betänkande föreslås för skolmässig respektive inbyggd undervisning.

Frågan om när, var eller hur en färdigutbildningskurs skall komma i gång måste till en början planeras i samverkan mellan skola och arbetsliv. I en sådan samverkan måste även ingå att pröva, om den föreslagna utbildningen har ett tillräckligt generellt utbildningsvärde för att motivera statsbidrag eller om kursen skall hänföras till inskolningens område. Beslutet härom fattas av skolöverstyrelsen efter hörande av arbetsmarknadens centrala yrkesråd (ACY).

Inskolning

Med inskolning förstår YB sådan utbildning som till sin huvuddel är företags/institutionsspecifik och som därför ger kunskaper och färdigheter användbara till sin huvuddel i endast ett företag eller en typ av institution. I inskolningen inkluderas som regel introduktion av nyanställd.

Inskolningen gränsar till färdigutbildningen och det kan sålunda finnas risk för vissa gränsdragningsproblem. Också sådana bör emellertid kunna lösas genom samverkan mellan skola och arbetsliv.

Genom den ökade träning i och insikt om arbetslivsfostran, arbetsetik, arbetarskydd etc. som den av YB föreslagna grundutbildningen kommer att ge, torde inskolningen i vad avser anpassning till den nya arbetsmiljön kunna avsevärt förkortas, alternativt fördjupas.

Fortbildning

Med fortbildning syftar YB på sådan utbildning som har till uppgift att hålla yrkeskunnandet på aktuell nivå. I stor utsträckning sker denna fortbildning genom instruktioner och informationer lämnade på arbetsplatsen. Ofta inträffar emellertid så stora förändringar i t. ex. arbetsmetoder, material, utrustning etc. att det bedömes

lämpligt att ordna särskilda fortbildningskurser.

Sådana särskilda fortbildningskurser har sedan länge anordnats av skolan genom s. k. deltidskurser, som till väsentlig del varit »arbetslivsanpassad» fortbildning. Hur stor del är tyvärr omöjligt att precisera. Likaså har inom folkbildningen en betydande del av kursverksamheten varit »arbetslivsanpassad» och därmed fortbildning i den mening YB här avser. Inte heller här kan med någon större noggrannhet fastställas hur stor del av kursverksamheten som utgör fortbildning anpassad till en yrkesutövning (arbetslivet). Men av de drygt 1 miljon deltagare som folkbildningen redovisar per år torde måhända upp till 10 % kunna hänföras till fortbildning som här avses.

Utöver ovannämnda fortbildningsverksamhet må här även nämnas verksamheten vid Statens institut för företagsutveckling, Arbetsledarinstitutet, Rationaliseringstekniska institutet m. fl.

5.2.2 Framtida inbyggd undervisning

YB har såsom tidigare framhållits redan i sitt principbetänkande infört benämningen inbyggd undervisning som ersättning dels för hittillsvarande inbyggd skola, dels också som ersättning för hittillsvarande lärlingsutbildning. I det följande utvecklas synpunkter på inbyggd undervisning omfattande dels grundutbildning på gymnasial nivå, dels eftergymnasial undervisning. Det bör redan här påpekas att eftersom gymnasieskolan är en frivillig skolform, måste det finnas möjligheter till och behov av utbildningar i form av inbyggd undervisning, som inte ansluter till någon läroplan inom exempelvis gymnasieskolan. För sådana utbildningsvägar i den inbyggda undervisningens form gäller i princip samma regler som YB i det följande föreslår för övrig inbyggd undervisning, men med hänsyn till att dessa kurser kan variera från kanske några veckor till åtskilliga månader bör frågan om samverkan i kostnaderna etc. bli föremål

för prövning från fall till fall. YB återkommer härtill. Det bör också här inledningsvis erinras om att YB med eftergymnasial utbildning avser all utbildning som bygger på genomgången gymnasieskola eller därmed likvärdig undervisning.

Grundutbildning på gymnasial nivå

Grundutbildning på gymnasial nivå i inbyggda undervisningens form innebär att större eller mindre delar av utbildningen enligt en för gymnasieskolan gällande läroplan äger rum inom företaget/institutionen. Vanligen gäller detta i huvudsak arbetstekniska moment, men mot bakgrunden av vad YB i andra sammanhang framhåller rörande betydelsen av integration mellan arbetsteknik och fackteori, är det angeläget att den inbyggda undervisningen i detta avseende icke i onödan begränsas till arbetstekniken. Den förväntade läromedelstekniska utvecklingen synes öppna goda möjligheter till att även i verkstäder och institutioner använda sig av utbildningsstationer som ger möjlighet för den enskilda eleven att kombinera arbetstekniken med erforderlig fackteori.

Den grundutbildning på gymnasial nivå som här avses skall sålunda följa en fastställd och även för gymnasieskolan i övrigt gällande läroplan. Detta ställer krav på viss utrustning i företaget/institutionen för att rätt kunna meddela den utbildning som avses. Härvid kan speciella problem uppkomma vid inbyggd undervisning omfattande endast enstaka eller ett fåtal elever (nuvarande lärlingsutbildning och dylik. Det måste dock vara angeläget att samhället även i dessa fall tillser att den enskilde eleven erhåller studiematerial t. ex. via korrespondensinstitut eller genom av skolan/branschen utarbetade kompendier etc.

De lärare som skall medverka i den inbyggda undervisningen bör enligt YB:s bestämda uppfattning ha en viss pedagogisk utbildning för denna uppgift. I sina diskussioner i denna fråga har YB haft att väga å ena sidan det ur elevens och undervisningens synvinkel naturliga kravet på lärarutbildning för dem som skall medverka i

undervisningen och å andra sidan de praktiska möjligheterna till att låta exempelvis enskilda företagare genomgå sådan utbildning. YB kan dock inte för sin del frångå kravet på viss pedagogisk utbildning för den som mera regelmässigt skall ägna sig åt undervisningsverksamhet. YB föreslår därför att var och en som inom företaget/institutionen på minst halvtid regelmässigt undervisar flera än två elever skall beredas tillfälle att genomgå fullständig grundläggande pedagogisk lärarutbildning samt att i övrig inbyggd undervisning medverkande skall genomgå en s. k. instruktörsutbildning omfattande minst tre veckor. Under en övergångsperiod bör man enligt YB:s uppfattning kunna acceptera att exempelvis den nuvarande lärlingsutbildningen fortsätter i hitillsvarande former trots att detta i många fall innebär att undervisningen ledes av person utan någon som helst pedagogisk utbildning. Men i ett läge då gymnasieskolan med den nya grundläggande yrkesutbildningen helt genomförs enligt YB:s förslag bör det inte få förekomma sådan undervisning utan att de lärare som regelmässigt handhar densamma fått nyssnämnda pedagogiska utbildning.

Utbildning på eftergymnasial nivå

Såsom YB fastslagit redan i sitt principbetänkande i avsnitt 21.5.3 (sid. 317) är det numera allt svårare att låta begreppet yrkesutbildning förbehållas enbart det gymnasiala åldersstadiet. Det finns tvärtom enligt YB:s uppfattning en påtaglig tendens till att låta yrkesutbildningsbegreppet omfatta all utbildning som syftar till fullgörande av en viss arbetsfunktion. YB nämner där bl. a. läkarens, lärarens, prästens och civilingenjörens utbildning som exempel på sådan eftergymnasial yrkesutbildning. Med hänsyn till svårigheten för de mera fast etablerade eftergymnasiala skolorna (universitet, högskolor etc.) att i alla sammanhang skaffa utrustning, lokaler och lärare för eftergymnasial yrkesutbildning, har i flera fall tillskapats en samverkan mellan eftergymnasiala skolor och nuvarande yrkeskolor — s. k. kombinationsutbildning. Den-

na är vanligen utformad så att yrkesskolan ansvarar för utbildningen, men att denna till en viss del förlägges till exempelvis universitet. Betygen efter genomgången utbildning utfärdas som regel av yrkesskolan.

Denna tendens till samverkan rörande eftergymnasial yrkesutbildning fortsätter och det måste enligt YB:s uppfattning vara naturligt att använda termen inbyggd undervisning jämväl för sådan undervisning. YB finner det därför helt naturligt att i en framtid eftergymnasiala skolor träffar avtal om samverkan med företag/institutioner om genomförande av större eller mindre delar av ett eftergymnasialt utbildningsprogram. För den del av detta program som sålunda äger rum inom företaget/institutionen bör enligt YB gälla motsvarande regler som under avsnitt 5.2.2 anförts rörande inbyggd undervisning på gymnasial nivå. Därmed förstås kraven på utrustning inklusive läromedel, liksom också krav på pedagogisk utbildning hos de lärare som medverkar i den inbyggda undervisningen. Vilken eftergymnasial yrkesutbildning som på detta sätt skall betraktas som inbyggd undervisning måste till en början avgöras från fall till fall bl. a. i samverkan med arbetsmarknadens centrala yrkesråd (ACY) i förhoppning om att det så småningom utvecklas en viss praxis som minskar behovet av en individuell prövning. Det bör framhållas att YB här avser eftergymnasial utbildning som har en mera generell än företags/institutionsbunden karaktär. Av intresse är också att här nämna att yrkesteknisk högskoleutbildning i många fall med fördel torde kunna basera delar av sitt utbildningsprogram på inbyggd undervisning i företag/institution. Yrkesteknisk högskoleutbildning presenteras i kapitel 1 samt beröres ytterligare i följande avsnitt. I övrigt hänvisas till YB:s betänkande rörande Yrkesteknisk högskoleutbildning (YB VI SOU 1970: 8).

Organisation

Såsom redan tidigare nämnts äger den inbyggda undervisningen rum i företag eller institution som därvid har att tillhandahålla

lokaler och utrustning för den del av utbildningsprogrammet som skall genomföras. Detta krav på företaget/institutionen innebär som regel inte några problem i vad avser yrkesredskap, men kan måhända innebära vissa avvägningssvårigheter i vad gäller förekomsten av läromedel. Det bör enligt YB:s uppfattning i ökande utsträckning bli en angelägenhet för den skola till vilken den inbyggda undervisningen är knuten att svara för att läromedlen vid företaget/institutionen blir de för varje särskilt tillfälle mest lämpade. I avtal rörande inbyggd undervisning bör inskrivas anvisningar härom. Diskussioner om samverkan avseende inbyggd undervisning skall redan från början föras under medverkan av Arbetsmarknadens lokala yrkesråd.

Ledningen för den inbyggda undervisningen åvilar den skola till vilken undervisningen är knuten. Inom företaget/institutionen bör dock finnas någon form av kontaktorgan som kan fungera som ställföreträdande ledning av den inbyggda verksamheten. De lärare m. fl. som medverkar i undervisningen är som regel anställda inom företaget/institutionen och måste därför i vissa avseenden lyda under företagsledningen och ingå i organisationen.

Vad YB här anför om den inbyggda undervisningens organisation gäller självfallet också i de fall då endast en eller två elever genomgår sådan undervisning (t. ex. hos enskilda företagare). Det bör alltid vara möjligt att såväl med avseende på personalens arbetsuppgifter som exempelvis den ekonomiska redovisningen kunna bedöma omfattningen av den inbyggda undervisningen inom företaget/institutionen.

Ansvarsfrågor

Ansvaret för den inbyggda undervisningen åvilar den skola till vilken undervisningen knutits och via denna på den skolstyrelse till vilken skolan hör. Som tillsynsmyndighet för inbyggd undervisning fungerar i konsekvens härmed samma myndighet som äger tillsyn över skolstyrelsens/skolans övriga verksamhet.

5.2.3 Yrkes- och studievägledning i samverkan

Arbetslivets mest krävande insats i vad avser yrkes- och studievägledningen gäller tillhandahållande av information. Men samverkan måste givetvis också ske i själva vägledningsarbetet. Det är t. ex. av stor betydelse att företrädare för olika delar av arbetslivet aktivt deltar i informationsgivningen vid skilda yrkestekniska utbildningar på alla nivåer och såväl i skolmässig som i annan form bedriven utbildning. Av naturliga skäl blir därvid arbetet inom de skolmässiga utbildningarna det primära.

Den roll som de föreslagna lokala yrkesråden (ALY) avses komma att spela i yrkes- och studievägledningen måste då också innebära att representanter för arbetslivets olika områden stimuleras till att medverka i sammankomster med lärare och elever exempelvis i grundskolor och gymnasieskolor men även vid högskolor av skilda slag inom regionen. Också folkhögskolor, vuxenutbildningsinstitut m. fl. bör komma i åtanke. Det är angeläget att denna aktiva medverkan i yrkes- och studievägledningen också inom rimliga gränser utsträcker till vägledning i små grupper och i vissa fall till helt individanpassad rådgivning. Genom en sådan intensiv insats från arbetslivet initierad av det lokala yrkesrådet kan skolornas egen organisation för yrkes- och studierådgivning effektiviseras och nuvarande brister minska eller helt avhjälpas.

YB vill också erinra om den verksamhet avseende yrkes- och studievägledning som tidigare tillagts de regionala yrkesråden (ARY). Det bör därför vara en uppgift för dessa regionsorgan att samordna de lokala rådens verksamhet och vid behov medverka till den aktiva personella insats som YB här förordar.

5.2.4 Branschkonsulenter

Åtskilliga branscher har för närvarande anställda s. k. branschkonsulenter med uppgift att verka för en bättre yrkesutbildning inom yrkesområdet både i det fall den be-

drives helt internt inom företag/institutioner och om den sker inom av samhället drivna skolor. Konsulenterna skall också ge aktuell information om yrkesfunktioner och därvid tillse att ändrade yrkeskrav snabbt leder till ändringar i läroplaner etc.

YB anser det självfallet vara viktigt att den yrkestekniska utbildningen i alla former och stadier följes upp och att detta sker såväl lokalt som regionalt och centralt. Eftersom man hittills ansett bristen på uppföljning vara en av nuvarande yrkesutbildnings största svagheter finns det all anledning att förstärka alla insatser för ändamålet. I detta betänkande ger YB förslag till en samverkansorganisation som — därest den får fungera enligt YB:s intentioner — bör avsevärt öka möjligheterna för en kontinuerlig uppföljning av yrkesteknisk utbildning. Samtidigt kvarstår länskolnämndens och skolöverstyrelsens möjligheter till insyn av undervisningen och uppföljning av dess resultat. För samtliga dessa organ som här nämnts gäller dock att deras tillsynsfunktion endast undantagsvis kan vara ämnesinriktad. Detta helt enkelt beroende på att varken samverkansorgan eller skolmyndigheter kan förses med ämnesexperter på alla de områden den yrkestekniska utbildningen omfattar.

Ämnesmässig påverkan kan däremot ske dels med fortbildningskonsulenterna knutna till i första hand länskolnämnderna, dels med hjälp av branschernas konsulenter. Härvid verkar de förstnämnda bland lärare samlade till fortbildning och de sistnämnda direkt i undervisningsmiljön där de möter både lärare och elever jämte avnämare. Funktionellt verkar således fortbildningskonsulenter och branschkonsulenter på olika fält som väl endast undantagsvis kan övergripa varandra.

YB föreslår att statsbidrag skall utgå till branschkonsulenter motsvarande ett antal av 50 årtjänster. Deras arbetsuppgifter bör ses över och samordnas med andra insatser som görs för utveckling av den yrkestekniska utbildningen. Viktigt är att denna samordning får verka även regionalt och lokalt. I avsnitt 5.1.2 tillägger YB de regionala

yrkesråden (ARY) bland annat uppgiften att samordna branschkonsulenternas verksamhet inom regionen. Vad YB här inför som en nyhet i jämförelse med nuvarande arbets sätt för branschkonsulenterna är att deras insatser skall samordnas av den samverkansorganisation som YB ger förslag till. Innan en naturlig praxis utvecklats för denna arbetsfördelning bör det ankomma på Arbetsmarknadens centrala yrkesråd att samråda med branschernas centrala organ rörande konsulenternas verksamhet i stort.

5.2.5 Fackinspektion

I kapitel I i betänkandet rörande bland annat vissa pedagogiska och metodiska frågor (YB III) har YB behandlat frågan om inrättande av en fackinspektion ungefär lika den som etablerats inom det nya gymnasiet. Efter att ha redovisat några av de skäl som Gymnasieutredningen (GU) på sin tid framförde säger YB följande:

»De skäl som GU framfört för inrättande av en fackinspektion, såsom t. ex. angeägenheten av ekvivalering av undervisningen inom ett och samma område i olika gymnasieskolor, är giltiga även för de yrkesutbildande linjerna. I vad avser elevantalet är dessa linjer helt jämförbara med nuvarande gymnasiet. Härtill kommer att yrkesutbildningen inte enbart representerar en betydligt mera differentierad skolform än övriga gymnasiala skolformer, utan även att utbildningens innehåll är föremål för en betydligt snabbare förändring än vad som gäller för andra utbildningsvägar. Svårigheterna att garantera en för hela riket jämförbar utbildning inom de olika yrkesutbildande linjerna är sålunda mycket stora och utgör ett särskilt skäl för att inrätta en yrkesutbildningens fackinspektion.»

De gymnasieinspektörer som för närvarande tjänstgör vid skolöverstyrelsen — ett drygt tjugotal — är i flertalet fall förordnade på perioder om sex år. I andra fall åter förekommer kortare förordnandeperioder om t. ex. sex månader. För den yrkestekniska utbildningen med dess mångskiftande linjer och mål, variationer i undervisningsformerna, anpassning till snabba förändringar i yrkeskrav etc. synes det vara ange-

läget att i högre grad anlita fackinspektörer med relativt korta förordnanden. YB är inte främmande för att man därvid för vissa mera exklusiva ämnesområden bör räkna med så korta anställningar som tre månader.

Enligt YB kan rekryteringen till fackinspektörer i huvudsak ske från tre olika håll, nämligen bland

A. Personer verksamma inom arbetslivet

B. Lärare och skolledare inom yrkesteknisk utbildning

C. Forskare och metodutvecklare inom det yrkestekniska området.

Till *personer verksamma inom arbetslivet* hör naturligtvis också de i föregående avsnitt berörda branschkonsulenterna. Det kan därför vara riktigt att också låta dessa konsulenter under kortare perioder fungera som fackinspektörer. Skillnaden mellan de båda funktionerna ligger kanske närmast i att fackinspektören har större formella möjligheter att delta i skolans verksamhet och att föra samtal med skolledare och skolstyrelse.

Också andra företrädare för arbetslivet bör emellertid komma ifråga. Nuvarande lönesättning för gymnasieinspektörer — vilken YB givetvis förutsätter skall gälla också fackinspektörerna inom det yrkestekniska området — ger anledning tro att också mycket kvalificerade medarbetare inom företag, institutioner, branschorganisationer och fackliga organisationer skall kunna rekryteras till fackinspektörstjänst.

Lärare och skolledare inom yrkesteknisk utbildning är naturligtvis nödvändiga att få med i inspektörsorganisationen för att därmed säkerställa utvecklingen av yrkesteknisk utbildning liksom också att garantera att gällande läroplaner får en för olika regioner ekvivalent tillämpning. Om förordnandeperioden för fackinspektör i något fall skall omfatta flera år — upptill sex år — bör det vara inom grupp B, men också där förordar YB en viss restriktivitet.

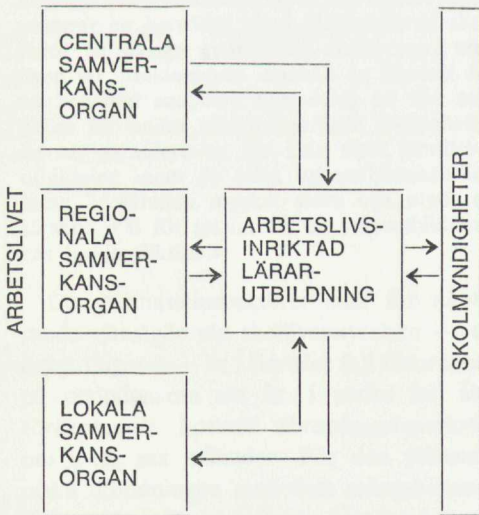
Forskare och metodutvecklare utgör en intressant rekryteringsgrupp i sammanhang-

et. Genom att skapa möjlighet för den som är inbegripen i ett forsknings- eller utvecklingsprojekt att under en kortare period — säg tre månader — få pröva sina vunna erfarenheter och resultat i praktisk tillämpning och i diskussioner med lärare och skolledare, kan den yrkestekniska utbildningen också påverka pågående forskning och utveckling, inte enbart registrera avslutad sådan verksamhet.

YB föreslår att i en första omgång trettio årstjänster inrättas för fackinspektörer. Genom att flertalet av dessa får korta förordnanden — tre till sex månader — blir det verkliga antalet inspektörer under varje år betydligt större — säg ett femtiotal. Det blir härigenom möjligt att under varje period om fem eller sex år låta praktiskt taget varje yrkestekniskt ämne eller moment bli föremål för en fackinspektörs speciella intresse.

YB utgår ifrån att fackinspektörerna skall verka inom all statsbidragsberättigad yrkesteknisk utbildning, alltså även dem som bedrivs utanför gymnasieskolan.

Den arbetslivsinriktade *lärarutbildningens* förankring i arbetslivet har redan beskrivits i kapitel 1, där en sammanfattning getts av bland annat målsättningen för arbetslivsinriktad lärarutbildning enligt förslagen i YB:s betänkande Reformerad lärarutbildning (YB V). YB vill särskilt fästa uppmärksamheten på den vidgade betydelse av benämningen arbetslivsinriktad lärarutbildning som YB gör sig till tolk för. Utbildningen avser ej endast grundutbildning av lärare i yrkesteknik för gymnasieskolan. Den antas också kunna komma att omfatta utbildning av

Figur 7. Den arbetslivsinriktade lärarutbildnings plats i en samverkansorganisation

lärare i arbetslivsinriktad utbildning i andra skolformer, t. ex. inom högskolans område (eftergymnasial utbildning). Vidare utgör den en naturlig utbildningsväg för instruktörer och annan utbildningspersonal för arbetslivets behov. Informationen till lärarskolorna blir minst lika viktig som informationen till övriga skolor. Det är i lärarskolorna som den arbetslivsinriktade utbildningen grundlägges genom utbildning av lärare med arbetslivsanknytning och arbetslivsbaserad grund- och fortbildning. Men informationsflödet kan här också ges en betydande grad av reversibilitet. Vid lärarskolorna avses förekomma pedagogiskt och metodiskt utvecklingsarbete som i stor utsträckning bör vara användbart också för den utbildning som med eller utan statsbidrag äger rum inom arbetslivet. På så sätt kan de arbetslivsinriktade lärarskolorna fungera som pedagogiskt-metodiska centra också för arbetslivet. Genom att lärarskolorna medverkar i utbildning av instruktörer och annan utbildningspersonal kan arbetslivet genom sin efterfrågan av sådan utbildning påverka lärarskolornas planering och dimensionering.

En på sitt sätt särskilt intressant form av samverkan mellan lärarskola och arbetsliv utgör den s. k. pedagogiska transformeringen av de yrkesanalyser, som enligt YB bör komma till stånd i snabbt växande omfattning inom arbetslivet. Genom att lärarskolans personal redan i planeringen av det yr-

kesanalytiska arbetet får tillfälle att göra en samplanering av de pedagogiska-metodiska inslagen, kan analysarbetet bedrivas mera effektivt. I detta sammanhang vill YB erinra om betydelsen av att lärarkandidaternas specialarbeten så långt möjligt samordnas med aktuella analyser inom arbetslivet. Den samverkan mellan lärarskola och arbetsliv som YB här förordar bör enligt YB:s mening kunna medföra en påtaglig rationalisering av det för all arbetslivsinriktad utbildning så väsentliga yrkesanalytiska arbetet.

6.1 Instruktorutbildning

För närvarande grundutbildas cirka 600 instruktörer per år i kurser anordnade av skolöverstyrelsen/lärarskola i samverkan med olika branscher. Behovet kommer sannolikt att öka och YB återkommer härtill vid sina beräkningar av kostnaderna i kapitel 8.

Också innehållet bör överses. Detta dels för att nuvarande grundutbildning av instruktörer är otillräckligt förankrad i instruktörsfunktionen och i stället ofta vill ges av att vara en grundläggande lärarutbildning i miniatyr. Dels också därför att instruktörerna i en framtid även skall vara beredda att verka på närmast eftergymnasial nivå med elever som redan har bakom sig en gymnasial yrkesutbildning. Dessutom bör enligt YB:s mening instruktörutbildningen utgöra *grundutbildning* också för chefsinstruktörer och övriga personalutbildare, utbildningsledare m. fl.

YB vill här också redovisa en principiell syn på instruktörsfunktionen. Instruktörer, chefsinstruktörer och övriga personalutbildare och utbildningsledare verkar för yrkesutbildning på samma sätt som lärarna i yrkesteknik. Det finns här ingen anledning att tala om olika nivåer eftersom exempelvis en instruktör ibland tar hand om anställda med avslutad gymnasial yrkesutbildning, ibland personer utan sådan utbildning. Lika så kan instruktörer verka på klart eftergymnasial nivå. Det är därför riktigare att be-

trakta alla dessa engagerade i arbetslivsinriktad utbildning som aktiva inom ett och samma funktionsområde. Härav följer som en konsekvens att deras pedagogiskt-metodiska och oftast också ämnesmässiga utbildning bör ses i ett sammanhang och få en för alla berörda funktionärer likartad utformning. Lärarskolan för arbetslivsinriktad lärarutbildning framstår då som den naturliga centralpunkten i utbildningsverksamheten.

Innehållet i den framtida grundutbildningen av instruktörer liksom även i deras fortbildning och vidareutbildning bör bestämmas i samverkan mellan arbetsliv och lärarskola. YB har dock haft anledning att mera översiktligt analysera kraven på kunskaper och färdigheter hos en instruktör, vilka kortfattat kan beskrivas på följande sätt.

1. Kunskaper i svenska, samhällskunskap och arbetslivsorientering
2. Kunskaper i vissa andra allmänna ämnen. Dessa kan vara av skiftande slag. För t. ex. verkstadsmekaniska området framstår behovet av kunskaper i matematik, fysik inklusive mekanik och elementär ellära, kemi (framför allt av betydelse för metallurgiska fenomen och materiallära) som mest trängande. Inom exempelvis det vårdtekniska området bör ämnen som biologi och biokemi vara av betydelse. O. s. v., o. s. v.
3. Kunskaper i fackteoretiska delar av yrkesområdet. Enbart god yrkeserfarenhet (arbetsteknisk fördjupning) räcker inte eftersom instruktören skall kunna delge sina elever också en teori som är knuten till de praktiska momenten av funktionen, alternativt äga kännedom om den teori eleverna inhämtat på annat håll under sin utbildning.
4. Kunskaper i undervisningsplanering.
5. Pedagogiskt-metodiska kunskaper omfattande bland annat insikt i instruktionsmetoder och annan utläringsteknik, kunskap om läromedel och deras användning samt kunskap om olika aktiverande träningsmetoder (exempelvis grupparbete, diskussionsövningar etc.).
6. Kunskaper i psykologi, allmän pedagogik, bedömning och värdering.
7. Insikt i branschens uppbyggnad och företags/institutionens organisation, personalpolitik, hälsovård, samverkansfunktioner, speciella föreskrifter rörande exempelvis arbetarskydd etc.

Grundutbildningen för instruktörer bör enligt YB omfatta områdena 4—7. För att uppnå en tillfredsställande effekt anser YB att utbildningen bör omfatta minst tre veckor och använder denna tid som underlag för kostnadsberäkningar i kapitel 8. YB är dock medveten om att det inte alltid kommer att vara möjligt att dra samman blivande instruktörer för så lång tid, utan att en uppdelning i sannolikt två delar om två + en veckor i vissa fall kan bli nödvändig.

Kunskaperna i allmänna ämnen samt i viss fackteori enligt punkterna 1—3 ovan bör kunna erhållas genom huvudsakligen självstudier. För dessa måste emellertid finnas utarbetade program, vilka enligt YB:s förslag bör tas fram av lärarskolorna i samverkan med branscherna/yrkesområdena. I figur 8 betecknas denna del av studiegången som Förberedande teoretisk grundkurs.

Också instruktörernas fortbildning bör bli föremål för insatser från samverkansorganen i samråd med lärarskolorna. Även om instruktörsfunktionen ofta ingår i en arbetsledarkarriär inom företaget/institutionen och därigenom medför en relativt snabb omsättning av instruktörer, torde det dock finnas de som kvarstår i funktionen under flera år. Med hänsyn till arbetslivets stora behov av välutbildade medarbetare är det nödvändigt att låta grundutbildade instruktörer med jämna mellanrum få ta del av nya pedagogiska och metodiska rön, nya läromedel etc. YB förutsätter att dessa fortbildningskurser bör ta cirka en vecka i anspråk och kunna ges även som deltidskurser på hemorten eller i hemregionen.

I sina överväganden rörande instruktörernas vidareutbildning har YB bland annat diskuterat om huruvida det bör finnas en särskild vidareutbildning till chefsinstruktör och därpå byggande utbildning till utbildningsledare (motsv.). För att inte göra utbildningssystemet onödigt komplicerat har YB därvid stannat för att föreslå endast en typ av vidareutbildning för instruktörer, förslagsvis benämnd kurs för utbildningsledare. Eftersom denna kurs måste innehålla ett relativt stort inslag av skoladministrativa och företagsekonomiska moment torde ar-

betslivets påverkan av innehållet här kunna bli särskilt starkt.

YB har under sitt arbete med förslag till utbildningsgång för instruktörer studerat den befintliga utbildningen av utbildningsledare. Därvid har YB särskilt uppmärksammat den utbildningsledarkurs som anordnas av Svenska arbetsgivarföreningen. Kursen omfattar cirka ett år med uppdelning på internatperioder och mellanliggande självstudier. Utbildningen avses ge deltagarna sådana kunskaper, färdigheter och insikter att de på kvalificerad nivå kan angripa sådana generellt giltiga utbildningsproblem som kan ses i termer av fastställande av utbildningsbehov, planering, uppläggning och genomförande av utbildning samt kontroll av utbildningens resultat och effekt.

Utbildning av utbildningsledare kan också i flera fall erbjudas tillsammans med annan utbildning inom företrädesvis det personaladministrativa området. Så är t. ex. fallet med den utbildning i personaladministration som initieras av Institutet för arbetsmarknadsfrågor. I deras kurs Arbetsmarknadsteknik med personaladministration (universitetskurs om 20 poäng) ingår utbildningsledarutbildning med cirka en tredjedel.

YB finner också anledning att här nämna de kurser i skoladministration som skolöverstyrelsen i egen regi eller i samarbete med bland andra lärarnas fackliga organisationer bedriver. Dessa kurser är emellertid dels mycket korta — vanligen endast en vecka — dels till innehållet starkt koncentrerade till författningskunskap och rent administrativa funktioner.

YB:s förslag om kurs för utbildningsledare förutsätter en god samverkan med andra befintliga studievägar för denna personalgrupp. Väsentligt är därvid att instruktörerna tillförsäkras en rationell studiekarriär och att deras mångåriga erfarenheter från arbetslivet kan tillgodogöras i utbildningen till utbildningsledare. Från dessa utgångspunkter kan den framtida utbildningsledarutbildningen med fördel organiseras som en yrkesteknisk högskoleutbildning. Denna borde då stå öppen även för utbildningsledare/skolledare inom det sam-

hällseliga skolsystemet.

Den utbildningsgång för instruktörer, utbildningsledare m. fl. som YB anser nödvändig att tillskapa åskådliggöres i figur 8. Det kan synas märkligt att studiegången inte som en naturlig fortsättning ansluter till den grundläggande pedagogiska utbildningen av blivande lärare i yrkesteknik. Enligt YB:s uppfattning bör en sådan anslutning finnas. Då emellertid den föreslagna utbildningsgången först måste prövas och analyseras till sitt innehåll, anser YB det vara en angelägen uppgift för ACY att medverka i skolöverstyrelsens utformning av regler för anslutningen och fastställande av meritvärdet av genomgången utbildning till instruktör och utbildningsledare.

Genomförandet av de föreslagna utbildningarna bör kunna ske under viss medverkan av i första hand arbetsmarknadens lokala eller regionala yrkesråd. Yrkesrådets medverkan kan därvid omfatta praktiska åtgärder i samband med uttagning av elever, anskaffande av lokaler och medverkande, uppföljning av utbildningen med erforderlig initiering av läroplansrevisioner, framtagning av läromedel, tillsyn över intygs-givningen etc. YB vill erinra om att yrkesråden samverkar med lärarskola och att den reella fördelningen av uppgifterna kan variera starkt. Yrkesrådets medverkan bör också bestå i att själv medverka t. ex. med information om yrkesrådets verksamhet liksom även att ge annan arbetslivsinriktad upplysning från olika områden.

Arbetslivets insatser i genomförandet består huvudsakligen i att tillhandahålla medverkande inom i första hand de bransch- och områdesinriktade delarna av utbildningsprogrammet. Dessutom medverkar berörda delar av arbetslivet i elevuttagningen. Kostnadsmissig samverkan behandlas i kapitel 8.

6.2 Fortbildning

YB anser att fortbildningen på sikt kommer att få en minst lika stor betydelse som grundutbildningen för lärarna i yrkesteknik. Naturligtvis gäller detta också andra som i olika sammanhang medverkar i yrkesteknisk utbildning. Eftersom fortbildningen inte enbart skall omfatta nya pedagogiska och metodiska rön utan i ännu högre grad skall ge en aktuell ämneskomplettering, blir samverkan med arbetslivet en oundgänglig nödvändighet för att garantera ett gott resultat.

6.2.1 Yrkesstudier

Yrkesstudier genomföres i arbetslivet och måste vara väl förberedda för att få önskad effekt. Det krävs vidare att företag/institutioner tar väl hand om de yrkesstuderande.

Yrkesstudier behöver i och för sig inte innebära att läraren tar anställning för att fylla en viss arbetsfunktion och sålunda

Figur 8. Utbildningsgång för instruktörer, utbildningsledare m. fl.

har att utföra visst produktivt arbete. Med hänsyn till yrkesteknikens bredare karaktär kan det tvärtom vara lämpligare att läraren får cirkulera inom företaget och på olika ställen tar del av nyheter, samtidigt som läraren ständigt tillföres aktuell vanligen skriftlig information om dessa nyheter. Systemet kan blandas så att läraren under vissa tider cirkulerar och under andra tider stannar vid en viss arbetsfunktion och tränar upp sin färdighet i denna. Yrkesstudierna bör i genomsnitt omfatta cirka två månader. Såväl längden av yrkesstudier som intervall mellan dem kan variera beroende på bland annat den takt med vilken en viss del av arbetslivet förändras. Utbildare inom det datatekniska området kan sålunda förväntas ha behov av tätare återkommande yrkesstudier än exempelvis utbildare inom barnvårdsområdet.

Arbetslivets medverkan i utförandet består alltså i att företaget eller institutioner tar emot de yrkesstuderande enligt ett i förväg uppgjort program, från vilket självfallet avvikelser under hand kan visa sig vara lämpliga. Den yrkesstuderande måste få ingå som en fullgod medlem i arbetslaget/gruppen även om han eller hon inte alltid aktivt deltar i arbetet, utan i stället »följer med» andra yrkesmän och studerar deras arbete. I förekommande fall bör den yrkesstuderande få deltaga i planerings- och andra konferenser, liksom också i sammanträden med exempelvis företagsnämnd, arbetarskyddskommitté och andra interna samverkansorgan. Likaså bör det vara angeläget att de inom företaget/institutionen verksamma fackliga organisationerna låter den yrkesstuderande ta del av sitt arbete och därigenom tillför honom eller heller aktuella erfarenheter inom ramen för ämnet arbetslivsorientering.

De lokala och regionala samverkansorganen bör dessutom i förväg försöka kartlägga tillgången inom regionerna av lämpliga företag/institutioner och därigenom underlätta för enskilda lärare att få bedriva yrkesstudier. Sådana uppgifter bör inom länsregionen tillföras läns skolnämnden, som enligt YB:s förhoppning skall få ökat ansvar

för denna del av lärarnas fortbildning. Genom att sådant informationsmaterial regelmässigt sprides inom hela det föreslagna samverkanssystemet kommer även det centrala yrkesrådet att få en samlad bild av tillgången på yrkesstudieplatser.

6.2.2 Studiedagar

I betänkande rörande reformerad lärarutbildning (YB V) har YB föreslagit att antalet studiedagar vid gymnasieskolan ökar från fem till sju. Tre av dessa förutsättes bli använda till planering av skolans arbete, medan fyra användes för fortbildning av personal vid skolorna. För att inte skolans verksamhet skall ligga nere ytterligare två dagar i jämförelse med nuläget, föreslår YB att de tillkommande dagarna användes till särskilda elevrådslag. Under dessa drives verksamheten vid skolorna helt eller delvis i elevregi och omfattar överläggningar med organisationer av olika slag, politiska partier, företrädare för kulturella aktiviteter, representanter för arbetsförmedling o. s. v. Verksamheten vid skolorna under dessa dagar kan därför sägas utgöra en tillämpad samhällsorientering inklusive arbetslivsorientering. De lokala yrkesrådets möjligheter till aktiva insatser i dessa elevrådslag är uppenbara och kräver ingen närmare redovisning.

För den fortbildning som avses ske för lärare och andra anställda vid skolorna under de fyra dagar som kan avsättas därför, måste arbetslivets medverkan ha stor betydelse. Av skäl som YB utvecklar i YB V (lärarutbildning) är det bättre att studiedagarna användes till mera övergripande orientering och information än till kortvariga ämnesstudier, som av tidsskäl måste bli mycket begränsade till såväl bredd som djup.

YB föreslår (YB V bilaga 11) att arbetslivet under dessa studiedagar regelmässigt informerar om arbetsmarknaden. Lämpligt kan också vara att ge en samlad bild av den verksamhet som sedan föregående informationstillfälle ägt rum inom organisa-

tionen för samverkan mellan arbetsliv och skola. Ett annat område av intresse för lärarna och annan skolpersonal utgör samhällskunskapen och arbetslivsorienteringen. Arbetslivets representanter kan informera om utvecklingen av den s. k. demokratiseringsprocessen och skolan kan i gengäld redovisa sina strävanden inom samma fält. I kapitel 5 redovisades de lokala intressenterna för yrkesteknisk utbildning. Däribland förekom även exempelvis den fria folkbildningen, folkhögskolor, föräldrar och den offentliga förvaltningen. Det är angeläget att genom det lokala yrkesrådets försorg också dessa utanför de egentliga arbetsmarknadens parter stående grupperna får tillfälle att delta i diskussioner etc. vid studiedagarna.

6.2.3 Annan fortbildning

Yrkesteknisk fortbildning sker i många olika former. Gemensamt för dem alla är emellertid att de kräver medverkan från arbetslivet. Yrkesstudier, studiebesök och studiedagar har redan berörts. Fortbildning kan också erbjudas t. ex. som deltidskurs och då vanligen som lokal eller regional kurs. Härvid måste lärarna kunna påräkna medverkan av företrädare för den del av arbetslivet som den yrkestekniska fortbildningen avser. Likaså bör en rimlig dokumentation tillhörande ämnet ställas till förfogande eller erbjudas till försäljning. Ibland kan det vara nödvändigt att för en viss fortbildning inom ett begränsat ämnesområde ha tillgång till viss teknisk utrustning som endast finns inom ett företag eller institution. YB förutsätter att deltagarna i fortbildningskursen därvid får tillfälle att förlägga viss del av sina studier till företaget etc.

6.3 Vidareutbildning

Med vidareutbildning förstås utbildning som syftar till att ge kvalifikationer för mera ansvars- och kunskapskrävande funktioner

inom företag eller institution. För lärare i yrkesteknik avses här exempelvis en utbildning som gör adjunkten kompetent att inneha lektorstjänst. För blivande lektorer i yrkesteknik blir det i flera fall nödvändigt att genomföra delar av ämnesfördjupningen inom företag eller institution. Tekniskt kan detta jämföras med yrkesstudier med speciellt högt ställda krav på den yrkesstuderandes insatser och i motsvarande mån på företagets/institutionens beredvillighet att medverka i ämnesfördjupningen. Innehållet i dessa studier kan självfallet variera starkt men kan exemplifieras med den föreslagna ämnesfördjupningen för blivande lektor i verkstadsteknik sådan den beskrivs i betänkande rörande Reformerad lärarutbildning (YB V sid. 184):

» — — — Arbetsteknisk fördjupning genom anställning i arbetslivet med sådant innehåll att den medger arbetstekniskt utvecklingsarbete. Fördjupningen skall omfatta följande områden: bearbetningsteknik, metodarbete, metodutveckling, arbetsberedning, arbetsmätning, arbetsplanering, analysmetoder. Tiden för denna fördjupning beräknas uppgå till ett år och resultatet granskas av sakkunnignämnd.»

Den blivande lektorns anställning i företaget eller institutionen måste förberedas noggrant bland annat för att undersöka företagets/institutionens möjligheter att ge den mångsidiga ämnesfördjupning som t. ex. ovanstående exempel anger. Vidare måste en planering i tiden ske så att den studerandes önskemål samordnas med mottagarens möjligheter att ta emot. Det är också av intresse — oberoende av eventuella granskningsnämnder och dylikt — att resultatet av dessa ämnesstudier registreras och analyseras samt att dokumentationen här om samlas på ett ställe.

Beträffande instruktörs vidareutbildning, se avsnitt 6.1.

6.4 Utbildning av lärarutbildare

YB har i betänkande rörande reformerad lärarutbildning understrukit vikten av att exempelvis lektorer och adjunkter i pedago-

gik, psykologi och allmän metodik inom vidast möjliga gränser erhåller möjlighet till miljöpraktik i arbetslivet. YB anför härom följande:

»De lärare som i dag undervisar i pedagogik vid utbildning av blivande lärare i yrkesteknik har i regel ingen egen erfarenhet från arbetslivet. Likaväl som man av pedagogiklärarna vid lärarhögskolorna förutsätter personlig erfarenhet av den skolvärld, där såväl de blivande lärarna som deras elever skall vistas, borde man av pedagogiklärarna vid lärarskolor för blivande lärare i yrkesteknik kräva kännedom om den arbetsvärld, där såväl den blivande läraren i yrkesteknik som hans elever hör hemma. Detta låter sig svårigen realiseras, om inte vederbörande utöver den pedagogiska utbildningen har en kvalificerad utbildning för verksamhet inom arbetslivet. Dessa förutsättningar finns hos olika experter, som vore värdefulla att knyta till utbildningen av lärare i yrkesteknik, sedan de lagt en utbildning i pedagogik till sin tidigare yrkesutbildning. På så sätt skulle man kunna få t. ex. civilingenjörer, civilekonomer, förvaltnings- och underhållsspecialister som lärare i pedagogik. Det finns också exempel på kombinationen mellan beteendevetenskaplig utbildning med pedagogik som huvudämne och med lic-examen. Det är en för YB glädjande tendens att kombinationen teoretisk-pedagogisk utbildning och praktisk yrkesutbildning synes tilldraga sig en stigande popularitet, som utbildningen av lärare i yrkesteknik bör utnyttja för sin utveckling.

För de lärare i pedagogik som inte har utbildning för yrkesutövning i näringslivet måste vidtas särskilda åtgärder för att de skall få viss kännedom om arbetslivet. Önskvärt vore att detta kunde ske t. ex. på samma sätt som sker med universitetslärare i USA, där de beredes möjlighet till kompletterande praktik inom lämpligt område inom näringsliv och förvaltning. Denna utväg — i och för sig den mest verksamma — torde dock tyvärr endast i undantagsfall stå öppen. För att den dock skall kunna utnyttjas föreslår YB att lärare i pedagogik erbjuds möjlighet att bedriva yrkesstudier på samma villkor som för närvarande gäller för lärare inom yrkesutbildningen. I större utsträckning torde pedagogiklärarnas teoretiska utbildning få kompletteras med deltagande i kurser och konferenser kring ämnen som industriell organisation, företagsekonomi etc. Pedagogikläraren torde därigenom i varje fall få möjlighet att översiktligt följa nya utvecklingstendenser och få impulser för den fostran till arbetslivsanpassning, som han bl. a. skall främja. Exempel på företeelser som i detta sammanhang bör observeras är automa-

tionen, värdeanalyser, nya administrativa grepp och företagsdemokratiska organisationsformer.

För att säkerställa kontinuerlig kontakt med den skolmässiga yrkesutbildningen bör för lärarna i pedagogik gälla att de inom ramen för sin undervisningsskyldighet skall delta i lärarkandidaternas övningsundervisning.»

Eftersom rekryteringen till tjänster för lärarutbildare av det slag som här avses endast kan omfatta en till två personer varje år är problemet naturligtvis av betydligt större kvalitativ än kvantitativ karaktär. YB förutsätter att de företag eller institutioner som därvid kommer i fråga medverkar till att utbildningsprogrammet ger önskat resultat.

6.5 *Pedagogiskt-metodiskt utvecklingsarbete*

YB föreslår i betänkande om lärarutbildning att lärarskolorna skall i ökad utsträckning arbeta med pedagogiskt-metodiska institutioner. Dessa skall till stor del vara immateriella och istället repliera på exempelvis gymnasieskolornas resurser. Då emellertid varken lärarskola eller gymnasieskola på alla områden har ekonomiska möjligheter att ständigt hålla utrustningen aktuell, förefaller det YB vara rimligt att arbetslivet här medverkar genom att tillfälligt låna ut sådan utrustning till lärarskolan. Alternativt att arbetslivet medger lärarskolans metodiker och lärarkandidater att bedriva utvecklingsarbetet i företaget/institutionen där de geografiska betingelserna är gynnsamma härför.

Det bör också vara rationellt att företag eller institution som avser att påbörja ett metodiskt utvecklingsarbete överväger om inte detta kan ske bättre i samverkan med lärarskola till vilken då företaget etc. kan sända sina utvecklingsmetodiker. Härigenom kan lärarskolans personella och materiella resurser utnyttjas och utvecklingsarbetet sannolikt både ske snabbare och nå en ökad fördjupning. Samtidigt underlättas informationen om vunna resultat till andra delar av arbetslivet med motsvarande behov liksom naturligtvis också informationen

till av samhället drivna skolor för yrkesteknisk utbildning.

Vad YB sålunda eftersträvar är en samverkan mellan lärarskolor och arbetsliv som bör starkt bidra till en intensifierad pedagogisk-metodisk forskning och utveckling som kan komma hela vårt yrkestekniska utbildningssystem tillgodo. Samtidigt minskar påtagligt riskerna för dubbelarbete där lärarskolor och olika delar av arbetslivet var för sig arbetar med nära nog identiska problem.

Det är viktigt — här som i andra sammanhang — att etablerade samverkansorganen (ACY, ARY och ALY) hålles underrättade om sådant pedagogiskt-metodiskt utvecklingsarbete. I annat fall sätts ett väsentligt informationssystem ur spel. Det är för övrigt troligt att framför allt de lokala yrkesråden i vissa projekt kan aktivt medverka i själva utvecklingsarbetet.

6.6 Samverkan i yrkesanalytiskt arbete

Redan i sitt principbetänkande framhöll YB betydelsen av att yrkesteknisk utbildning baserades på analys av yrkesfunktionen och därmed också av yrkeskraven. I det tredje betänkandet som bland annat innehöll en redovisning av vissa pedagogiska och metodiska frågor utvecklade YB närmare sina synpunkter på en intensifierad yrkesanalytisk insats och ett tillförligare system för information om ändrade yrkeskrav. YB säger härom följande (YB III sid 48—50):

»Analysen startar med ingående studier direkt på arbetsplatsen inom ett flertal företag, institutioner etc., valda så att de representerar olika storlek, organisation och arbetsformer. Dessa fältstudier bedrivs under relativt lång tid och kan i många fall medföra förslag till ändringar av arbetsrutiner etc. Resultatet av detta arbete utgör en yrkesanalys som upptar de huvudmoment som ingår i yrket. I samband härmed kartlägges också graden av specialisering, dvs. hur många och vilka huvudmoment som normalt utföres av en enda anställd.

Huvudmomenten uppdelas i ett antal arbets-

moment. Genom studier av dessa försöker man fastställa vilka kunskaper och färdigheter som är nödvändiga för att på bästa sätt utföra varje sådant moment. Denna fas i arbetet kallas arbetsanalys.

Materialiet från yrkes- och arbetsanalyserna blir slutligen föremål för pedagogisk analys, där man bl. a. sammanför de grundläggande momenten med sina krav på kunskaper och färdigheter och i övrigt anger den ordningsföljd som från inlärningsynpunkt är den mest lämpliga. Härefter utarbetas läroplaner samt framtages läromedel.

Den arbetsgång YB här skisserat för framtagning av underlag till yrkesutbildningens utformning och innehåll bör i framtiden bli den normala. I sitt eget läroplansarbete har YB tyvärr på grund av tidsbrist endast i viss utsträckning kunnat skaffa sig tillgång till på detta sätt analyserat material.

Såsom YB redan framhållit, var det inom industri och hantverk som utbildningsfrågorna först blev föremål för ett mera intensivt intresse. Detta berodde bl. a. på den tekniska utvecklingen och ökat krav på produktivitet. Inom de yrken, som från utbildningssynpunkt av YB inräknats i de ekonomiska och humanistisk-sociala sektorerna, förelåg rätt länge inte dessa skäl. Arbetet bedrevs under i stort oförändrade former och den tekniska utvecklingen inom områdena liksom de organisatoriska förändringarna skedde i så långsam takt, att de anställda relativt lätt kunde anpassas till de nya arbetskraven.

Efter andra världskriget har emellertid även en annan faktor gjort sig gällande inom vårt samhälle, nämligen bristen på utbildad arbetskraft. Denna brist har även blivit påtaglig inom de ekonomiska och humanistisk-sociala sektorerna och har där skapat en helt ny syn på utbildningsfrågorna, med starkt understrykande av vikten av systematisk och i huvudsak skolmässig grundläggande utbildning. Vad YB i detta avsnitt sagt om systematik och analyser gäller därför i dag hela vår yrkesutbildning.

Arbetet med analyser i syfte att få fram en allt bättre yrkesutbildning har trots allt som redan gjorts ändå i stort sett bara påbörjats. Eftersom en effektiv och därför ur samhällets synvinkel ekonomisk utbildning är en angelägenhet av första ordningen, fäster YB stor vikt vid att tillräckliga resurser ställs till förfogande för utförande av såväl yrkes- som arbets- och pedagogiska analyser.

Den skolmässiga yrkesutbildningen löper alltid en stor risk att släpa efter i utvecklingen i vad avser de rent tekniska yrkeskraven. Tyvärr kan denna eftersläpning ibland bli mycket stor och den yrkesutbildning som eleverna erhåller behäftad med brister. Sådana brister

betyder i motsvarande mån ökade insatser från avnämarnas sida i samband med inskolningen i företag/institution etc. Det föreligger sålunda enligt YB reella skäl för såväl skolan som avnämaren att tillse, att yrkesutbildningen verkligen informeras om ändrade yrkeskrav.

Det är naturligtvis riktigt att skolorna erhåller ständig information om nya material, nya metoder, nya yrkesredskap, ny organisation osv. Uppgifterna kan hämtas ur fackpress, kontakt med enskilda representanter för avnämaren, kontakt med försäljare av nyheter, kontakt med kolleger inom yrkesutbildningen etc. Men all denna information kan inte ändra på yrkesutbildningen förrän det står klart att avnämarna kommer att tillämpa nyheterna.

Det förefaller vara rimligt, att informationen om ändrade yrkeskrav sammankopplas med den kontinuerliga uppföljning av yrkes- och arbetsanalyser, som YB omnämnt i föregående avsnitt. I den utsträckning uppföljningen kan utföras av samma yrkesanalytiker, som tidigare utfört grundanalysen, ernår man fördelen av att en och samma person eller grupp värderar såväl grundmaterial som förändringar däri. Härigenom kan väsentliga förändringar i yrkeskraven snabbt föras ut till yrkesutbildningen och eftersläpningen i denna hållas på rimlig nivå.

Eftersom de ändrade yrkeskraven skall leda till ändringar i yrkesutbildningen, måste informationerna om nyheterna från avnämarna levereras till skolöverstyrelsen för pedagogisk bearbetning. På detta sätt kommer det aktuella informationsmaterialet att normalt ingå i överstyrelsens s. k. rullande planering.

Eftersom tillgången på mera professionella yrkesanalytiker knappast inom någon sektor av samhället kan vara tillräcklig för heltäckande insatser, bör det vara angeläget för avnämarna att inom sina respektive områden bygga upp någon form av informationsverksamhet avseende just de ändrade yrkeskraven. Informationsströmmen bör då kanaliseras till samma centrala instans hos avnämaren som i övrigt handlägger yrkesanalytiska problem. Det är viktigt att informatörerna på fältet instrueras om att även små detaljer kan vara av intresse från utbildningens synpunkt — precisa färdigheter består vanligen av en serie precist utförda detaljer. Användningen av en ny konstruktion på sjukhussängar kan motivera ändringar i utbildningsprogrammet avseende bäddteknik, ett nytt sätt att sy i knappar kan ge anledning till justeringar av inlärningsprogrammet för denna detalj i utbildningen av skraddare osv.»

Den av YB föreslagna samverkansorganisationen öppnar nya och effektiva möjligheter till den ökade informationen om yrkes-

analytiskt arbete och om ändrade yrkeskrav som YB sålunda tidigare uttryckt önskemål om. Dessutom vill YB nu föreslå att arbetslivet ökar sina insatser i första hand i vad gäller analytiskt arbete. Den centrala instans, till vilken hänvisas i ovanstående citat, kan enligt YB:s mening med fördel utgöras av tidigare omnämnda Arbetsmarknadens centrala yrkesråd (ACY).

Som regel leder en yrkesanalys fram till önskemål om nya utbildningsinsatser eller revision av de tillämpade. Innan sådan utbildning kan ske krävs emellertid en pedagogisk bearbetning av analysmaterialet. Denna bör ske vid arbetslivsriktad lärarskola och gärna under medverkan av arbetslivets metodiker på samma sätt som tidigare föreslagits för pedagogiskt-metodiskt utvecklingsarbete. Det finns anledning att här erinra om att all pedagogisk bearbetning inte påverkar läroplanerna för t. ex. gymnasieskolan, utan att den tvärtom oftare leder till ändringar enbart i arbetslivets interna utbildning. Å andra sidan kan en sådan påverkan av den interna utbildningen så småningom också medföra krav på exempelvis ändrad grundutbildning på gymnasial nivå.

6.7 Utformning av läromedel

Framtagning av läromedel utgör i många fall något av ett utvecklingsarbete och är därigenom berört i avsnitt 6.5. Ofta blir det dock även så att resultaten från forskning och utveckling skapar behov av nya läromedel. Dessa bör då kunna utexperimenteras vid lärarskolorna i samverkan med arbetslivet. Härtill kommer samgående i utprovningen av nya läromedel och den avslutande värderingen (evalueringen). Det bör understrykas att den samverkan som här avses inte gäller masstillverkning av läromedel. Där emot bör resultaten genom förmedling av något samverkansorgan göras kända för tillverkare av läromedel och självfallet för berörda skolmyndigheter.

6.8 Diagnostiska prov

I sitt läroplansbetänkande påpekar YB att det är till de diagnostiska proven som intresset främst bör knytas då det gäller att utforma hjälpmedel för bedömning av utbildningens standard och för att i samband därmed kunna påvisa brister i utbildning, elevmaterial, lärarkunnande, utrustning etc. YB framhåller också att framtagningen av de diagnostiska proven måste ske i samverkan mellan avnämarna och skolöverstyrelsen, eller — för att ansluta till terminologin i detta betänkande — mellan arbetsliv och skola.

Konstruktion och värdering av diagnostiska prov sker med fördel samtidigt med den pedagogiska bearbetningen av yrkesanalytiskt material. Detta innebär således att lärarskolan för arbetslivsriktad lärarutbildning engageras och att medverkan från arbetslivet förutsättes ske på samma sätt som vid utvecklingsarbete och pedagogiskt analysarbete. För värderingen av framtagna förslag till diagnostiska prov räknar YB med medverkan från yrkesteknisk utbildning på orten — t. ex. gymnasieskolan.

Även om pågående och avslutade försök med diagnostiska prov bör olika samverkansorgan informeras. Detta sker vanligen enklast genom att det lokala yrkesrådet på lärarskolorten kopplas in.

6.9 Dokumentation av yrkestekniska kunskaper

I sitt betänkande Reformerad lärarutbildning uppställer YB som absolut krav för blivande lärare i yrkesteknik, att de under en tid skaffat sig yrkesteknisk ämnes fördjupning genom anställning. Att urval av lärare i en arbetslivsriktad utbildning sker bland personer som fungerat i arbetslivet är en stor fördel, som den arbetslivsriktade lärarutbildningen enligt YB:s mening inte kan avhända sig. Den kan dock tillfredsställande utnyttjas endast i den utsträckning man skapar möjligheter till en tillförlitlig dokumen-

tation. YB har under sitt arbete kunnat notera att nuvarande tjänstgöringsbevis i olika former som förekommer inom arbetslivet endast undantagsvis ger intagningsmyndigheten för lärarutbildningen möjlighet till en rimlig bedömning. Dokumentationen bör ge en klar uppfattning om såväl yrkestekniska kunskaper och färdigheter som socialt beteende i arbetsmiljön. Sålunda är det enligt YB:s mening av värde att få redovisat funktioner som t. ex. lagbas, personalintroduktion, arbetsledare, medverkan i olika samverkansorgan, fackligt engagemang o. s. v. En förändring av dokumentationsprinciperna torde inte enbart bli till fördel vid urval av blivande lärare i yrkesteknik, utan också vid företagens/institutionernas rekrytering av olika medarbetare. Även för den anställde bör en sådan utökad specificering av arbetsuppgifterna vara värdefull.

En förbättrad dokumentation måste också vara till fördel för såväl blivande elever i yrkesteknisk högskoleutbildning, som för lärare m. fl. i nämnda utbildning. Inte i första hand som ett urvals- och utslagsinstrument, utan fastmer som en grund för en riktig analys av elevens förkunskaper och en på basis därav anpassad studiegång genom högskoleutbildningen. Denna utbildning skall nämligen i sin individanpassade stoffbjudning i alldeles särskilt hög grad bygga på elevens erfarenheter från arbetslivet.

Det är alltså mycket angeläget att arbetslivet samverkar med lärarskola genom att underlätta för blivande elever vid denna skola att kunna dokumentera sina yrkestekniska kunskaper och färdigheter. Härvid kan självfallet olika utförande bli aktuella. Den som redan vid inträdet i arbetslivet bestämt sig för att så småningom söka till lärarskola för att därefter fungera som lärare, instruktör etc. i arbetslivsriktad utbildning, kommer naturligtvis själv att tillse att dokumentationen blir fullständig. Till hjälp bör den blivande läraren därvid ha ett programförslag till yrkesteknisk fördjupning genom anställning. Sådan rådgivning bör lämnas under skoltiden av yrkes- och studievägledare eller — om utbildningsmålet fastställs senare — genom medverkan av arbetsmark-

radens lokala yrkesråd. Även kontakt med närbelägen lärarskola bör i sådant fall te sig naturlig.

Något besvärligare kan det vara i de fall den blivande läraren i yrkesteknik först efter en längre tid i arbetslivet och med flera olika anställningar bakom sig bestämmer sig för en framtida lärarutbildning. Det blir då angeläget att arbetslivet med största beredvillighet retroaktivt förser den blivande läraren med önskad dokumentation. Skulle därvid i något fall uppkomma svårigheter bör den blivande läraren kunna få hjälp genom hänvändelse till arbetsmarknadens lokala yrkesråd på orten där företaget eller institutionen är belägen.

Ett annat speciellt problem kan sägas vara kravet på en viss allsidighet i den yrkestekniska ämnesfördjupningen erhållen genom anställning. YB har visserligen i betänkandet Reformerad lärarutbildning redovisat en klar insikt om svårigheterna att erhålla denna allsidighet i ett arbetsliv som alltmer specialiseras och därför också gett förslag till skolmässig komplettering av företrädesvis arbetstekniken. Oavsett svårigheterna måste emellertid kravet på allsidighet upprätthållas eftersom det är starkt knutet till lärarfunktionen i de av YB föreslagna breda basutbildningarna i gymnasieskolans yrkestekniska linjer. Bland de problem som detta krav medför bör i första hand nämnas det där en duktig yrkesman inom en viss yrkesteknisk aktivitet skall lämna denna för att övergå till ett annat arbete inom samma yrkesområde. I den mån lönen är en funktion av prestationen, måste den blivande läraren i detta läge vidkännas inkomstbortfall till dess skickligheten även på det nya arbetsfältet är tillräckligt hög. Även om YB inte är främmande för tanken att också blivande lärare i yrkesteknik bör kunna underkasta sig vissa uppoffringar i samband med en ämnesutbildning ingående i ett lärarutbildningsprogram, är det dock klart att det föreligger en stor risk för att verkligt duktiga yrkesmän och lämpliga blivande lärare med ett sådant system avskräckes. YB förutsätter därför att arbetsmarknadens parter förhandlingsvägen försöker lösa det aktualiserade er-

sättningsproblemet. Det finns uppenbart goda skäl härtill såsom t. ex.

att de aktuella medarbetarna sammanlagt endast omfattar några hundratal anställda inom hela vårt arbetsliv,

att de vanligen utgöres av personer med hög yrkesskicklighet, gott yrkesmannaskap, uttalad fallenhet för instruktörs och/eller arbetsledarfunktioner och en klar målinriktning mot den kommande lärarfunktionen samt

att det är direkt främjande för arbetslivet att deras medarbetare i sin arbetslivsinriktade yrkesutbildning tas om hand av så goda arbetslivsinriktade lärare som möjligt.

6.10 Samrådsgrupp för arbetslivsinriktad lärarutbildning — ALU-rådet

Det har — enligt YB:s uppfattning med rätta — knutits långt gående förhoppningar till den arbetslivsinriktade lärarskolans uppgift att vara ledande och nyskapande på den arbetslivsorienterade pedagogikens område. YB vill i detta sammanhang också peka på de möjligheter, som den har att bidra till arbetslivets och därmed samhällsekonomins utveckling.

Förutsättningarna för att lärarskolan skall kunna fylla denna viktiga funktion är många — och kan förstärkas. YB har i andra sammanhang berört några av dessa förutsättningar. Lärarkandidaternas mognad och erfarenhet, lärarutbildarnas utbildning och erfarenhet av såväl pedagogiskt som annat yrkesmässigt arbete, en smidig organisatorisk anpassning till arbetslivets mångfacetterade struktur och dess ständigt skiftande dynamik, utgör exempel på vad YB härvid pekat på.

På lärarskolan lär den blivande läraren på ett systematiskt sätt känna de krav, som arbetslivet ställer på hans kommande insatser, och det är där, som han får lära känna de möjligheter som näringsliv och förvaltning kan ställa till hans disposition. Det är också lärarskolan som med utgångspunkt från pedagogiska och metodiska erfarenheter samt fortgående utvecklingsarbete kan ge näringsliv och förvaltning uppslag och impulser till dessas egna utbildningsaktiviteter. Det är

därför angeläget att effektiva former skapas för ett ömsesidigt utbyte mellan arbetslivets företrädare och den arbetslivsinriktade lärarutbildningen. Att företrädare för arbetslivet då beredes möjligheter att medverka i styrningen av en för dess utveckling centralt betydelsefull verksamhet förefaller självklart.

Det är samtidigt viktigt att den vetenskapliga forskningen, som levererar material till lärarutbildningen, i första hand arbetslivsinriktad beteendevetenskap, teknologisk, merkantil och medicinsk forskning, står i fortlöpande kontakt med den arbetslivsinriktade lärarskolningen. Om så inte blir fallet riskerar inte bara lärarutbildningen, utan hela den av lärarutbildningen beroende arbetslivsinriktade utbildningen att stagnera.

Dessa båda ofrånkomliga kontaktbehov kan tillgodoses genom en samrådsgrupp med representanter för såväl avnämare som leverantörer till den arbetslivsinriktade lärarutbildningen. I denna grupp borde jämväl beredas plats för dem, som utbildas till lärare — lämpligen företrädda av representanter för de intresseorganisationer, som de beräknas komma att tillhöra — samt för representanter för lärarutbildarna och lärarutbildningsorganisationen. YB föreslår att gruppen benämnes ALU-rådet (ALU = Arbetslivsinriktad lärarutbildning).

När man med denna utgångspunkt granskar vad man lämpligen kan kalla den arbetslivsinriktade lärarutbildningens intressenter, finner man följande:

Mottagarna av de produkter i form av yrkesutbildad arbetskraft, som den arbetslivsinriktade lärarutbildningen i sista hand avser att få fram, är så många och av så skiftande natur, att det icke funnits anledning sammanföra dem i någon enhetlig organisation. Redan de etablerade intressentgrupperna är så talrika att en i och för sig önskvärd och värdefull, regelbunden kontakt med var och en av dessa skulle innebära en orimligt stor arbetsbörda och tidsutdräkt. Det torde därför bli nödvändigt att låta dem mera permanent företrädas av några större intressegrupper, till vilka vid behov kan adjungeras representanter för andra för varje särskilt tillfälle aktuella intressentgrupper.

Därvid skulle näringslivet kunna företrädas av Svenska arbetsgivareföreningen och den offentliga förvaltningen av Statens personalutbildningsnämnd.

Avnämare av den arbetslivsinriktade lärarutbildningens omedelbara produkter i form av lärare för gymnasial och eftergymnasial utbildning är i första hand SÖ och UKÄ, men även i viss utsträckning AMS, som redan av detta skäl bör ingå i en samrådsgrupp av här angivet slag. AMS synes emellertid dock i främsta rummet som arbetsmarknadens styrorgan vara av betydelse i en samrådsgrupp, i vars uppgifter måste ingå att delta i planering och styrning av en på arbetslivets behov inriktad utbildning.

Lärarkandidater och lärare under fortbildning och vidareutbildning vid lärarskola bör lämpligen företrädas av representanter för sina intresseorganisationer, LO, TCO och SACO. Dessa torde också själva som betydelsefulla arbetsmarknadsintressenter ha intressen att bevaka i arbetslivsinriktad lärarutbildning.

Den kontakt i form av impulser och aktuell information, som den arbetslivsinriktade lärarskolan måste etablera med beteendeforskning samt medicinsk, teknisk och ekonomisk forskning, torde lämpligen kunna institutionaliseras genom att i ALU-rådet beredes plats för företrädare för respektive forskningsråd.

Särskild representation i rådet bör slutligen beredas lärarutbildare och lärarutbildningens administratörer.

För att effektivt kunna fullfölja sin uppgift bör ALU-rådet därför bestå av representanter för LO, SAF, TCO, SACO, SÖ, UKÄ, PUN, AMS samt företrädare för pedagogisk, teknisk, merkantil och medicinsk forskning. Därtill bör ingå representant(er) för lärarutbildarna och för särskilda tillfällen adjungerade specialister.

ALU-rådets uppgifter blir i första hand

att följa utbildningen av lärare för arbetslivsinriktad utbildning,

att verka för att sådant utrednings- och forskningsarbete, som kan befördra den arbetslivsinriktade lärarutbildningen, kommer till stånd och genomföres,

att verka för att det nydanade pedagogisk-

metodiska utvecklingsarbete, som lärarskolan i enlighet med sin uppgift bedriver, så inriktas, att det kan stimulera och betjäna arbetslivsinriktad utbildning såväl inom det offentliga skolväsendet, som inom arbetslivet,

att verka för att pedagogiska rön och erfarenheter från den arbetslivsinriktade utbildning, som bedrivs inom arbetslivet, också kommer lärarutbildningen till godo samt

att fungera som remissinstans i frågor som berör arbetslivsinriktad utbildning.

ALU-rådet skulle enligt ovan bestå av 15 ledamöter, vilka lämpligen utses för en tid av tre år med nyval/omval av en tredjedel av ledamöterna varje år. Eftersom det skall betjäna en utbildning av lärare för såväl gymnasial som eftergymnasial nivå bör den lämpligen formellt knytas till skolöverstyrelsen. Instruktion för rådet bör utfärdas av Kungl. Maj:t som också fastställer val av ledamöter. Den instans, till vilken anknytning sker, skall ansvara för att sammansättningen av rådet blir den avsedda, samt att berörda intresseorganisationer, myndigheter, vetenskapliga råd etc. utser sina representanter. Sammanträden bör hållas en gång per kvartal.

För rådets löpande verksamhet bör anlitas en särskild tjänsteman med förankring i praktisk arbetslivsinriktad lärarutbildning. Vederbörande, som bör ingå som ledamot i rådet, bör vara fackpedagogiskt högt kvalificerad och äga betydande egen erfarenhet från arbetslivet utanför skolans område. Hans syssla som föredragande i rådet och verkställare av dess intentioner kan med fördel förenas med annat arbete inom den arbetslivsinriktade lärarutbildningen. För handläggningen av rådets verksamhet torde dock åtgå arbetstid motsvarande en halv- eller (lägst) kvartstidstjänst. Som kansli och expedition bör kontoret vid någon av de arbetslivsinriktade lärarskolorna lämpligen kunna fungera.

Kostnaderna för rådets verksamhet kan genom här föreslagna anordningar hållas nere på en med hänsyn till dess betydelse och sannolika effekt synnerligen blygsam nivå. YB räknar med cirka 80 000 kronor per år (se kapitel 8).

Samverkan i kostnader: Utgångsläge för YB:s överväganden

I analogi med kapitel 3 borde i detta kapitel endast redovisas nu gällande bestämmelser för samverkan i kostnader (statsbidragsbestämmelser). Emellertid har YB i sitt principbetänkande (1966) lagt fram förslag till ändringar av dessa bestämmelser, vilka förslag blivit föremål för en genomgripande remissbehandling och omnämnande i Kungl. Maj:ts proposition 1968: 140. Dessutom har skolöverstyrelsen i februari 1970 redovisat sin översyn av statsunderstödda enskilda yrkesskolor. YB anser att en redogörelse av utgångsläget inför de förslag som YB framlägger i kapitel 8 bör innefatta också samtliga här beskrivna åtgärder och förslag.

7.1 YB:s principbetänkande

Från YB:s betänkande nr 1 — det s. k. principbetänkandet — citeras följande:

»Enligt beslut av 1964 års riksdag skall fr. o. m. budgetåret 1966/67 utgå ett enhetligt statsbidrag till gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan. Riksdagens beslut innebär att ett allmänt driftbidrag skall utgå till gymnasium, fackskola och yrkesskola med 100 % av ett bidragsunderlag, utgörande faktiska kostnader för löner till skolledare och lärare, beträffande gymnasium och fackskola ökat med ett schablonmässigt beräknat belopp motsvarande löner till bibliotekspersonal, biträdeshjälp åt lärare, institutionstekniker, skolkuratorer samt biträdeshjälp åt skolledare. Det enhetliga driftbidraget till skolledare och lärare avlöser vad gäller yrkesskola nu utgående allmänt driftbidrag. Un-

dantagna är således de bidrag till särskilda kostnader som nu utgår till vissa former av yrkesskolan. Den närmare utformningen av det enhetliga driftbidraget är föremål för särskild utredning och statsbidragsbestämmelser har sålunda ännu inte utfärdats.

25.2 YB:s överväganden och förslag

25.2.1 *Driftbidrag*. Vad angår det allmänna driftbidrag, som nu utgår till primärkommunala och landstingskommunala yrkesskolor, utgår YB från att detta kommer att fr. o. m. budgetåret 1966/67 avlösas av ovan under 25.1 angivna *allmänna driftbidrag*. De kostnadsberäkningar, som YB framlägger i det följande, är sålunda baserade på förenämnda riksdagsbeslut om ett enhetligt allmänt driftbidrag till samtliga kommunala gymnasiala skolformer. YB föreslår, att jämväl för yrkesutbildning i kommunala skolformer detta bidrag skall ökas med ett schablonmässigt beräknat belopp, motsvarande löner till bibliotekspersonal, biträdeshjälp åt lärare, institutionstekniker, skolkuratorer samt biträdeshjälp åt skolledare. Statsbidrag till sådan kommunalt anställd och löner reglerad personal, som genom sitt arbete avlastar den pedagogiskt utbildade personalen, föreslås utgå med samma belopp som beräknats för gymnasium och fackskola, dvs. med 1 000 kronor per klass och år, ävensom med 15 000 kronor per skolenhet.

Till *ersättning åt föreläsare* vid annan yrkesskola än central verkstadsskola utgår nu statsbidrag med 75 % av verkliga kostnaden, dock högst 25 kronor för föreläsningstimme, när resekostnadsersättning och traktamente icke utgår till föreläsaren, och högst 50 kronor, när sådan ersättning utgår. Detta särskilda bidrag bör ingå i det allmänna driftbidraget och där-

vid behandlas såsom bidrag till ersättning åt annan än lärare för verksamhet under timmar till förfogande.

Bidrag till särskilda kostnader avseende undervisning i yrkesarbete vid inbyggd skola utgår med ett belopp för redovisningsår av högst 13 000 kronor för inbyggd skola inom industri och hantverk samt för inbyggd skola inom handelsområde ävensom av högst 10 800 kronor för inbyggd skola inom det husliga arbetsområde och inom värdyrken. För praktisk-teoretisk utbildning av laboratoriepersonal samt röntgen-, radioterapi- och operationsassistenter, som anordnas i form av inbyggd skola, må dock utgå statsbidrag enligt för inbyggd skola inom industri och hantverk gällande grunder. Omfattar kurs vid inbyggd skola kortare tid än helt normalläsår, utgår statsbidraget med belopp, som nedsatts i förhållande till den tid kursen pågår.

Beträffande statsbidraget till särskilda kostnader avseende undervisning i yrkesarbete vid inbyggd skola föreslår YB att bidraget utgår för elev och icke per kurs (klass). Anledningen härtill är de svårigheter som förefinns att definiera kurs (klass) i dessa skolor. Enligt den tolkning, som nu tillämpas, utgår samma bidrag för 8 som för 16 elever i t. ex. samma industriföretag. För lägre antal elever än 8 utgår bidraget med en åttondel för varje elev. Denna konstruktion stimulerar icke önskemålet om att ta in fler än 8 elever i den inbyggda skolan i ett företag. En omläggning till bidrag för elev skulle däremot kunna stimulera till ökad intagning av elever i inbyggda skolor. YB föreslår att bidraget utgår med en femtondel för varje elev. Detta förslag ansluter till 1965 års riksdags beslut om statsbidrag till utbildning av sjuksköterskor, vilket skall utgå per grupp om 15 elever.

Statsbidraget till undervisning i yrkesarbete i de inbyggda skolorna avser bidrag endast till lärarlöner. YB föreslår icke någon ändring härutinnan. Materielkostnader och kostnader för lokaler torde liksom hittills kunna belasta företagens driftskonton, då eleverna i icke obetydlig omfattning kan utföra produktiva arbetsuppgifter. YB föreslår däremot en väsentlig höjning av statsbidraget till lärarlöner i inbyggda skolor. YB utgår från att det ur såväl statlig som kommunal synpunkt är ekonomiskt fördelaktigt att främja utbildning i inbyggda skolor, varigenom samhällets investeringskostnader för yrkesutbildningen kan begränsas. Enligt YB:s mening bör därför statsbidraget till lärarlöner i inbyggda skolor i princip utgå med 100 % av företagets kostnader för löner till lärare i inbyggda skolor, dock högst faktiska kostnaderna för de löner, som skulle ha utgått till lärarna därest de varit anställda i kommunala skolor. YB utgår från att ifrågakvarande bidrag

även skall utgå till inbyggda skolor i kommunala och statliga företag och institutioner. Förslaget innebär en väsentlig höjning av statsbidragen till inbyggda skolor.

Begreppet inbyggd undervisning har ovan föreslagits ersätta termen inbyggd skola.

I detta sammanhang vill YB även upptaga frågan om utformningen av *statsbidrag till lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. och inom byggnadsindustrin*. Bidraget utgår dels som grundbidrag dels därtöver i vissa fall som ett tillägg till grundbidraget, kurstillägg.

I Lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.

- 1 *Grundbidrag* utgår för varje lärling, som tidigare icke erhållit undervisning i yrket vid yrkesskola under skolöverstyrelsens inseende, i yrken med minst 3 års lärlingstid med 2 000 kronor och i yrken, där lärlingstiden understiger 3 men ej 2 år, med 1 500 kronor. För varje lärling, som tidigare erhållit undervisning i yrket vid yrkesskola, utgår grundbidrag med 1 000 kronor, om undervisningen omfattat högst en årskurs och efterföljande lärlingstid i yrket omfattar minst 2 år, och med 500 kronor om undervisningen vid yrkesskolan omfattat mer än en, dock högst 2 årskurser, och efterföljande lärlingstid i yrket omfattar minst 2 år.
- 2 *Kurstillägg* må utgå med 1 200 kronor, om företagaren beviljar lärling ledighet under lärotiden med bibehållen lön, antingen för att delta i kompletterande teoriundervisning under minst 320 timmar vid yrkesskola, eller för att genomgå en mot dylik teoretisk undervisning svarande korrespondenskurs eller annan av skolöverstyrelsen godkänd utbildning, eller med 600 kronor, om lärling erhållit undervisning i yrket i minst en årskurs vid yrkesskola och motsvarande ledighet beretts honom för kompletterande teoriundervisning under högst 160 timmar.

II Lärlingsutbildning inom byggnadsindustrin

- 1 *Grundbidrag* utgår för varje lärling med 1 100 kronor. För lärling, som erhållit undervisning i yrkesskola, utgår icke grundbidrag.
- 2 *Kurstillägg* må utgå med 1 200 kronor under punkt I 2 nämnda villkor för lärling, som icke erhållit undervisning i yrket vid yrkesskola.

Ansökan om bidrag göres hos skolöverstyrelsen. Prövningen sker där med hänsynstagande till behovet av kvalificerad arbetskraft inom vederbörande yrke och därav betingat behov att stimulera lärlingsutbildningen. Samråd sker

därvid med arbetsmarknadsstyrelsen och olika yrkesorganisationer. Beslut om bidrag fattas av skolöverstyrelsen som även utanordnar beloppen enligt särskilda bestämmelser för de olika bidragstyperna.

Lärlingsutbildningen står under tillsyn av skolöverstyrelsen med biträde av lärlingsombud, högst två för varje lärling. Skolöverstyrelsen förordnar lärlingsombud efter förslag av yrkesorganisationerna. Lärlingsombud skall för varje utanordning av bidragsbelopp genom intyg vitsorda att företagaren bedrivit lärlingsutbildningen på ett ändamålsenligt sätt. Till lärlingsombud utgår ersättning med 55 kronor per lärlingsutbildningsår och i förekommande fall rese- och traktementsersättning.

Företagare, som erhåller statsbidrag för lärlingsutbildning, åligger vissa närmare angivna skyldigheter.

Enligt YB:s mening bör man försöka att i den mån det går samla olika lärlingar från närliggande orter och ordna deras utbildning genom formen inbyggd undervisning under någon kommunal skola. Även »rikskolor» torde kunna anordnas i denna form. Vid inbyggd skola har skolstyrelsen ansvar för denna utbildning, som härigenom kan integreras med övrig yrkesutbildning och eleverna beredas undervisning som motsvarar vad elever i kommunala yrkeskolor i övrigt kan erhålla.

Den administrativa handläggningen av ärenden rörande utbildning hos hantverksmästare är tungrodd och arbetskrävande genom centraliseringen till skolöverstyrelsen. En avlastning och förenkling skulle kunna ske genom övergång till formen inbyggd undervisning, för vilken skolstyrelserna i vanlig ordning skulle vara huvudman. Det måste emellertid förutsättas att det nuvarande individuella utbildningssystemet måste fortsätta i ett stort antal fall. Då bör i vart fall handläggningen av statsbidragsfrågorna förenklas. I princip bör utgå bidrag med belopp vilket icke understiger vad som utgår till inbyggda skolor, dvs. för företagarens merkostnader för instruktion av lärlingar (elever). Med hänsyn till att det är fråga om individuell handledning av enstaka lärlingar bör ifrågavarande bidrag utgå med visst belopp för varje lärling, förslagsvis 2 000 kronor för år och lärling. Vidare bör liksom hittills utgå kurstillägg med 1 200 kronor för teoriundervisning om minst 320 timmar och 600 kronor för teoriundervisning under minst 160 timmar. Eftersom teoriundervisningen blir mera omfattande enligt YB:s förslag än vad som hittills gällt bör kurstillägg kunna utgå för mer än 320 timmar och då i samma proportion, dvs. med 600 kronor för ytterligare 160 timmar och med 1 200 kronor för ytterligare 320 timmar osv.

För envar hantverksmästare bör dock antalet bidragsrum begränsas till fyra. Förslaget inne-

bär en väsentlig höjning av statsbidraget till ifrågavarande utbildning. YB förutsätter att någon särskild antalsmässig begränsning av bidragsrummen icke skall föreskrivas. YB förutsätter även att de föreslagna bidragsbeloppen skall omprövas med jämna mellanrum för att de skall anpassas till kostnadsutvecklingen.

YB har också diskuterat statsbidragen till ersättning åt lärlingsombuden. Enligt YB:s mening är dessa ersättningar för närvarande icke tillfredsställande. Med hänsyn till att YB avser att diskutera de lämpligaste formerna för inspektionen av denna del av yrkesutbildningen har YB icke nu kunnat bedöma den lämpliga storleken och utformningen av ersättningen. YB återkommer till denna fråga.

YB utgår från att *vuxenutbildning* skall tillsammans med ungdomsutbildningen utgöra ett integrerat helt av en kommuns skolväsen. Samma statsbidrag bör därför utgå till vuxenutbildningen som till ungdomsutbildningen och detta oavsett om vuxenutbildningen lokalt sett ingår som en del av annan skolenhets verksamhet eller bildar en administrativt självständig enhet.

Beträffande *statsbidrag till enskilda yrkeskolor, inkl. företagsskolor*, för såväl heltids- som deltidskurser utgår beredningen från samma principiella uppfattning som i fråga om inbyggda skolor, dvs. statsbidrag bör i princip utgå med 100 % av kostnader för löner till lärare, beräknat för elev, dock högst faktiska kostnaderna för motsvarande löner till lärare i kommunala skolor. YB utgår från, att bidrag även skall kunna utgå till statliga företagsskolor, exempelvis för av de statliga affärsverken ordnad utbildning. Detta innebär en väsentlig höjning av statsbidragen till främst företagsskolor. Enligt sina direktiv har beredningen att pröva vilka åtgärder som ytterligare fordras för att stimulera tillkomsten av företagsskolor — liksom inbyggda skolor. En höjning av statsbidragen är enligt beredningens mening en nödvändig förutsättning för att dessa skolor skall bli betraktade som med samhällets skolor samordnade och likvärdiga utbildningsvägar och för att sådana skolor skall anordnas i ökad omfattning.

25.2.2 Bidrag till särskilda kostnader. Beträffande bidrag för särskilda kostnader till vissa former av kommunala yrkesskolor gäller f. n. följande.

Bidrag till särskilda kostnader för förhårande av skollokaler åt central verkstadsskola och sjömannskola utgår med belopp som länskolnämnden i varje särskilt fall bestämmer.

Bidrag till särskilda kostnader vid heltidskurs med normalläsår för industri och hantverk av verkstadsskolkaraktär samt därmed till sin art jämförlig kurs utgår med 7 000 kronor för läs-

år. Omfattar sådan kurs kortare tid än helt normalläsår, utgår statsbidraget med belopp, som nedsatts i förhållande till den tid kursen pågår.

Bidraget till särskilda kostnader för förhyrande av skollokaler, som icke utgår vid övriga gymnasiala skolformer, är av så ringa omfattning att YB föreslår att det avvecklas fr. o. m. budgetåret 1967/68.

Beträffande bidraget till särskilda kostnader vid heltidskurs inom industri och hantverk av verkstadsskolkaraktär samt därmed till sin art jämförlig kurs föreslår YB att bidraget erhåller en annan utformning och anknytes till *kostnader för underhåll av stadigvarande undervisningsmateriel* i speciellt kostnadskrävande yrkesutbildande heltidskurser eller kurser av riks-karaktär, även om dessa kurser icke avser utbildning inom industri och hantverk. Verkstadsskolorna omfattar visserligen generellt sett de mest kostnadskrävande kurserna i fråga om undervisningsmateriel. Det förekommer dock så många kostnadskrävande kurser inom området, som till sin art icke är jämförliga med heltidskurser för industri och hantverk av verkstadsskolkaraktär, att YB icke finner det nuvarande statsbidraget lämpligt utformat. YB föreslår, att bidraget skall årligen utgå med viss procent av kostnaderna enligt av överstyrelsen beräknad normalutrustning av stadigvarande undervisningsmateriel i speciellt kostnadskrävande yrkesutbildande heltidskurser eller sådana kurser av riks-karaktär. Detta föreslås gälla för såväl kommunala som landstingskommunala yrkesskolor samt för enskilda yrkesskolor exklusive företagskolor.

25.2.3 Bidrag till stadigvarande undervisningsmateriel. För central yrkesskola med landstingskommun som huvudman utgår statsbidrag till anskaffande av första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel med nio tiondelar av kostnaderna. Efter samma grund utgår statsbidrag för central verkstadsskola och sjömansskola, även om kommun är huvudman för skolan. Är kommun eljest huvudman för central yrkesskola må statsbidrag för skolan, efter överstyrelsens bestämmande i särskilda fall, utgå enligt vad nyss sagts.

För yrkesskola med kommun som huvudman utgår statsbidrag till anskaffande av första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel med hälften eller i undantagsfall, högst två tredjedelar av kostnaderna, såvida ej statsbidrag utgår såsom för central yrkesskola. Efter samma grund må statsbidrag utgå för lokal yrkes-skola, även om landstingskommun är huvudman för skolan.

YB utgår från att statsbidraget till anskaffande av första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel skall bli enhetligt för

samtliga kommunala gymnasiala skolformer och utgår därvid från en generell bidragsgrund med hälften av kostnaderna enligt av skolöverstyrelsen beräknad normalutrustning, vilket ansluter till numera gällande grunder för statsbidraget till lokala kommunala yrkesskolor. YB kan icke finna bärande skäl till att bidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel vid yrkesskolor generellt skulle utgå efter annan procentuell grund än för övriga gymnasiala skolformer.

För enskilda yrkesskolor exklusive företagskolor utgår statsbidrag till anskaffande av första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel efter beslut i varje särskilt fall. YB föreslår ingen ändring härutinnan.

25.2.4 Bidrag till skollokaler och elevhem m. m. Beträffande statsbidrag till anskaffande av skollokaler har YB icke funnit anledning att föreslå någon principiell ändring. YB föreslår emellertid att enhetlighet mellan olika skolformer i fråga om statsbidrag till lokaler skall genomföras.

Statsbidrag till anskaffande av lokaler för elevhem vid yrkesskola samt inventarier och inredning till dylika lokaler må utgå med hälften av bidragsunderlaget.

Statsbidrag till uppförande och inredning av skolhemsbyggnader samt till anskaffande av erforderliga inventarier för skolhem må utgå till skoldistrikt med belopp, som Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämmer.

Statsbidrag till uppförande och inredning av skolhemsbyggnader för lärjungar vid allmänt läroverk, kommunalt gymnasium, kommunal mellanskola, kommunal flickskola, praktisk mellanskola, högre fackskola, tekniskt läroverk, statsunderstött handelsgymnasium eller enskild läroanstalt under inseeende av skolöverstyrelsen samt vid anskaffande av erforderliga inventarier för skolhem må utgå till landsting, annan kommun, styrelse eller enskild sammanslutning, med 75 % av styrkta verkliga kostnader. Där särskilda skäl föreligger må statsbidrag beviljas med belopp intill 90 % av enahanda kostnader.

YB vill starkt framhålla angelägenheten av att statsbidragen till elevhem vid samtliga gymnasiala skolformer blir enhetligt och utgår med 75 % av bidragsunderlaget.»

7.1.1 Remissbehandling av YB 1

En mera fyllig redovisning av remissinstansernas synpunkter på YB:s förslag återfinnes i kapitel 1. Här kan sammanfattningsvis anföras att YB:s förslag i allmänhet accepterades. Stark kritik riktades dock mot den före-

slagna uppräknigen av bidraget för s. k. lärlingsutbildning varvid bland annat anföredes att förslaget vid ett förverkligande skulle komma att motverka den utveckling mot inbyggd undervisning som YB själv gjort sig till talesman för. Skolöverstyrelsen ansåg dessutom att förslaget till beräkning av statsbidrag för lärarlöner vid inbyggd undervisning borde ersättas med ett enklare schablon-system.

Åtskilliga remissinstanser underströk betydelsen av att den inbyggda undervisningen följdes upp tillräckligt för att garantera elevernas utbildningskvalitet. I samband härmed anföredes olika skäl för en minskad användning av s. k. lärlingsutbildning och en motsvarande övergång till skolmässig utbildning.

7.1.2 Kungl. Maj:ts proposition 1968: 140

I propositionen redovisades remissinstansernas synpunkter på YB:s förslag till samverkan i kostnader mellan arbetsliv och skola. Departementschefen ansåg dock inte att de framlagda förslagen kunde läggas till grund för en bedömning av eventuella ändringar i gällande statsbidragsbestämmelser, utan förväntade att YB:s kommande betänkande rörande samverkan mellan arbetsliv och skola skulle bringa större klarhet.

Delvis i anslutning till propositionen har skolöverstyrelsen ålagt att pröva fortsatt statsbidragsgivning till enskilda yrkesskolor. Önskemål av liknande slag återfinnes också i 1969 års statsverksproposition (bilaga 10 s. 246), där föredragande departementschefen bland annat anför:

»Jag har vid min anmälan om anslaget Privatskolor: Bidrag till vissa privatskolor (D 17) uttryckt den uppfattningen att enskilda externgymnasier numera knappast fyller något utbildningsbehov som inte kan tillgodoses inom det allmänna skolväsendet. Samma förhållande föreligger sannolikt beträffande vissa av de enskilda yrkesskolorna. Beträffande en del av den utbildning som meddelas vid sådana skolor kan hävdas att den inte utgör något egentligt tillskott i fråga om utbildningskapacitet och resurser utan snarast leder till en splittring av utbildningsverksamheten. Med hänsyn härtill och

till den fortsatta utbyggnaden av den kommunala ungdoms- och vuxenutbildningen är det angeläget att vid prövning av fråga om statsbidrag till enskild yrkesskola i varje särskilt fall bedöma om den ifrågakvarande verksamheten fortfarande fyller ett sådant behov att statsbidrag bör utgå.»

7.2 Skolöverstyrelsens översyn av enskilda yrkesskolor

I skrivelse den 16 februari 1970 redovisar skolöverstyrelsen sin översyn av statsunderstödda enskilda yrkesskolor. Efter att ha konstaterat att det för närvarande finns 18 A-skolor, 108 B-skolor (företagsskolor) samt 47 B-skolor (övriga) påpekar SÖ att dess översyn begränsats till A-skolor samt B-skolor som inte är företagsskolor. Sina allmänna riktlinjer för översynen beskriver överstyrelsen på följande sätt:

»Vid översynen har SÖ tillämpat följande huvudprinciper:

- a) skolan skall fylla ett för samhället och näringslivet angeläget behov
- b) motsvarande utbildning kan inte erhållas vid offentlig skola samt, i vissa fall,
- c) skolan tillämpar eller provar pedagogiska metoder som är av intresse för utbildningen i allmänhet.

Vidare har SÖ vid genomgången av de olika skolorna tagit hänsyn till pågående utredningar som berör ämnesområdet för vissa skolors verksamhet.

De enskilda yrkesskolorna har tidigare gjort och gör fortfarande goda insatser inom utbildningsväsendet. I och med mellanskolans införande finns emellertid inte på samma sätt som tidigare behov av deras verksamhet och där detta klart framgår förordas en avveckling av statsbidraget. Den översyn som SÖ gjort har särskilt beaktat i vilken mån skolorna fyller ett behov inom vuxenutbildningen. De skolor, som föreslås fortsättningsvis erhålla statsbidrag fyller framför allt en sådan uppgift.

Vad gäller de fall där SÖ räknar med att statsbidrag till viss skola skall upphöra i och med införandet av mellanskola eller så snart därefter som nödvändiga om-disponeringar hunnit göras, främst med hänsyn till lärare och övrig personal, vill SÖ understryka, att SÖ gjort denna bedömning endast med hänsyn till att en avveckling av statsbidraget är lämplig från allmänna skolorganisations synpunkter. Det praktiska genomförandet av avvecklingen i varje enskilt fall och därmed sammanhäng-

ande frågor har SÖ sålunda inte gått in på i detta sammanhang.»

Beträffande företagsskolorna — som alltså inte ingår i översyn av statsbidragsgivningen till enskilda yrkesskolor — säger SÖ följande:

»Vid enskilda företagsskolor finns ofta korta kurser framför allt inom textil- och konfektionsområdet. Vissa fleråriga kurser vid enskilda företagsskolor har motsvarighet inom kommunala yrkesskolor. Dessa kurser skiljer sig dock från motsvarande kurser inom kommunal yrkesskola därigenom att företagsanknytningen på annat sätt ger möjlighet att varva undervisningen med produktionsarbete.

Vid mellanskolans införande torde företagsskolorna knappast ha möjligheter att meddela undervisning med den bredd som mellanskolans läroplan förutsätter bl. a. i fråga om det obligatoriska tillvalet. Dessa skolor kan därför inte väntas bli etablerade som parallell skolform till mellanskolan. SÖ, som även önskar avvakta resultatet av den utredning om hithörande frågor som yrkesutbildningsberedningen väntas framlägga inom kort, räknar därför i detta sammanhang med att företagsskolorna t. v. får statsbidrag enligt nu gällande grunder.»

8.1 Övergripande synpunkter

I kapitel 5 och 6 ger YB förslag till samverkansorganisation och till samverkan i utförandet, som sammantagna innebär ett starkt ökat krav på bidrag av statsmedel. Den bild av samverkan i kostnader som därigenom tecknas blir emellertid enligt YB:s uppfattning missvisande, eftersom den inte också inkluderar arbetslivets faktiska ekonomiska engagemang i yrkesteknisk utbildning och samverkan med skola och utbildningsmyndigheter. Då t. ex. för instruktörsutbildning varje år användes mellan 300 000 och 400 000 kronor av statsmedel (kurskostnad, reseersättning och traktamente) bidrar arbetslivet med att betala lön till deltagare (cirka 600 personer under i genomsnitt två veckor) med uppskattningsvis mellan 700 000 och 800 000 kronor. Härtill skall läggas bortfall av arbetsinsats i företag eller institution alternativt ersättning till vikarie. Därest YB haft möjligheter att närmare undersöka arbetslivets faktiska medverkan i dagens yrkestekniska utbildning borde det framgått med all önskvärd tydlighet, att denna medverkan kan översättas till så höga kostnadstal, att de ökningar av statens medverkan som YB:s förslag medför, ändock knappast har mer än marginell betydelse.

I direktiven för YB antyds önskvärdheten av att näringslivets insatser i s. k. inbyggd skolform borde stimuleras varigenom bland

annat samhällets kostnader för skolmässig utbildning vid en förväntad ökad efterfrågan på yrkesteknisk grundutbildning skulle kunna hållas nere. I sitt principbetänkande lägger YB förslag som i huvudsak följer direktiven och avser att stimulera till ökade arbetslivsinsatser i vad avser inbyggd undervisning på gymnasial nivå. YB anser alljämt att arbetslivets insatser i samverkan bör vara stora och om möjligt stimuleras att öka. Däremot har YB under sitt arbete fått klart för sig att tyngdpunkten härvid kommer att flytta från gymnasial utbildning till eftergymnasial. Bland annat följande skäl kan redovisas för YB:s ändrade inställning.

1. Gymnasieskolan har redan nu möjlighet att bereda något över 90 % av ungdomarna en gymnasial skolmässig utbildning och denna kapacitet ökar under 1970-talet.
2. Kravet på att elever i statsunderstödd gymnasial utbildning skall tillförsäkras största möjliga valfrihet, ett visst minimum av allmänkunskaper och möjligheter till fritt tillval, har minskat företagens och institutionernas möjlighet att inom sin organisation genomföra en mera fullständig gymnasial utbildning. Detta gör sig måhända mest märkbart inom den s. k. lärlingsutbildningen och inom s. k. företagsskolor.
3. Den föreslagna yrkestekniska högskoleutbildningen öppnar nya möjligheter för insatser från arbetslivets sida.

Som en övergripande synpunkt vill YB också peka på den ökade roll som enligt YB:s förslag bör tillkomma den lokala skolstyrelsen. (Märk att YB med lokal skolsty-

relse avser de 120 skolstyrelser som svarar för gymnasierregionens gymnasieskolorganisation.) Enligt YB skall dessa skolstyrelser spela en avgörande roll vid samordningen och utförandet av all yrkesteknisk utbildning inom regionen oavsett form och stadium. YB vill härigenom verka för en decentralisering av olika beslut och till en förenkling av bland annat bidrags-, samverkans- och utföranderutiner. Bland annat torde en indelning av skolor i exempelvis A- och B-skolor (se avsnitt 7.2) bli helt onödig. Över huvud taget blir fördelning på skolformer ointressant och i stället framstår varje enskild utbildning som det väsentliga oavsett var den ges. Den lokala skolstyrelsen avgör i varje sådant fall hur en utbildning bäst skall organiseras och ger yttrande härom till myndighet som har att besluta i statsbidragsfrågor.

I det följande redovisas YB:s förslag till samverkan i kostnader i samma ordning som motsvarande förslag i samverkan m. m. och utförande presenterats i kapitlen 5 och 6.

8.2 Arbetsmarknadens lokala yrkesråd (ALY)

YB räknar med i genomsnitt tio deltagare i rådets sammanträden. Antalet sammanträden beräknas bli i genomsnitt fem per arbetsår vartill kommer i genomsnitt tre informations sammankomster eller motsvarande. Kostnader för resor och traktamenten har satts till 3 000 kronor per yrkesråd i full vetskap om mycket stora variationer mellan t. ex. Skåne och Norrbotten. Härtill kommer resekostnad och traktamenten för arbetsmarknadskonsulenten med i genomsnitt likaledes 3 000 kronor per arbetsår. Slutligen skall yrkesrådet ha medel för informationsmaterial och dylikt och för att kunna bestrida möteskostnader etc. Konsulentens lön har satts till 50 000 kronor per år vartill kommer 20 % påslag för sociala kostnader eller sammanlagt 60 000 kronor per år. YB föreslår ingen kansliorganisation

för ALY men räknar kostnad för expenser, anlåtande av skrivhjälp (skrivbyrå) etc. till 7 000 kronor per år och yrkesråd. En sammanställning ger följande årskostnad per yrkesråd:

Ledamöter:

10 × 5 sammanträdesarvoden à 100: —	5 000: —	
10 × 3 mötesarvoden à 100: —	3 000: —	
Specialuppgifter = 50 mandagar à 100: —	5 000: —	
Resekostnader och traktamenten	3 000: —	16 000: —

Arbetsmarknadskonsulent:

Lön (inkl. sociala kostnader)	60 000: —	
Resekostnader och traktamenten	3 000: —	63 000: —

Kanslikostnader:

Informationsmaterial och dylikt	3 000: —	
Möteskostnader etc.	1 500: —	
Expenser, skrivhjälp etc.	7 000: —	11 500: —

Detta ger per yrkesråd och år 90 500 kronor och för samtliga 120 yrkesråd vid utbyggd organisation i runt tal 11 MKr.

Här föreslagen organisation avlöser nuvarande yrkesråd.

YB föreslår att kostnaderna för de lokala yrkesråden till 100 % bestrides av statsmedel.

8.3 Arbetsmarknadens regionala yrkesråd (ARY)

YB räknar med att i genomsnitt 12 personer deltar i rådets sammanträden. Dessa beräknas till fem per arbetsår vartill kommer tre sammankomster för information etc. Resersättning och traktamenten för ledamöterna har satts till 6 000 kronor per råd och arbetsår. Tid för specialuppgifter har beräknats till 50 mandagar. Arbetsmarknadskonsulentens lön är också här satt till 60 000 kronor per år (inkl. sociala kostnader) och hans resekostnader och traktamenten till 8 000 kronor. För kanslikostnader beräknas 15 000 kronor per år. En sammanfattning

ger följande årskostnad per regionalt yrkesråd.

Ledamöter:

12 × 5 sammanträdesarvoden à 100: —	6 000: —	
12 × 3 mötesarvoden à 100: —	3 600: —	
Specialarbeten = 50 mandagar à 100: —	5 000: —	
Reseersättning och traktamenten	6 000: —	20 600: —

Arbetsmarknadskonsulent:

Lön (inkl. sociala kostnader)	60 000: —	
Reseersättning och traktamenten	8 000: —	68 000: —

Kanslikostnader:

Informationsmaterial	6 000: —	
Expenser, skrivhjälp etc.	9 000: —	15 000: —

Detta ger per regionalt yrkesråd och år 103 600 kronor och för samtliga 24 råd vid fullt utbyggd organisation i runt tal 2,5 MKr.

De föreslagna regionala yrkesråden avlöser nuvarande tekniska råd knutna till länskolnämnderna.

YB föreslår att kostnaderna för de regionala yrkesråden till 100 % bestrides av statsmedel.

8.4 Arbetsmarknadens centrala yrkesråd (ACY)

Av skäl som redovisas i kapitel 5 bör det centrala yrkesrådet tills vidare repliera på nuvarande Arbetsmarknadens yrkesråd, som har att på lämpliga vägar undersöka möjligheterna till ändrad organisation och vidgade arbetsuppgifter. Något statsbidrag bör i avvaktan härpå inte utgå för rådets verksamhet. Däremot bör rådet tillförsäkras ersättning för det arbete som utföres inom ramen för samverkan arbetsliv-skola. Härom vill YB anföra följande.

En av rådets centrala arbetsuppgifter är att svara för arbetslivsinriktad information till såväl utbildningsmyndigheter som till de regionala och lokala yrkesråden. För de se-

nare räknar YB medel för anskaffning av informationsmaterial och det blir naturligt att delar härav tillföres det centrala rådet som betalning för gjorda tjänster. YB förutsätter att liksom hittills utbildningsmyndigheter m. fl. skall ha möjligheter att av sina anslag köpa den arbetslivsinriktade information som tillverkas och distribueras bland annat av Arbetsmarknadens centrala yrkesråd.

Det centrala yrkesrådet skall också svara för fortbildning av arbetsmarknadskonsulenterna i de lokala och regionala yrkesråden. För sådan utbildning — som planeras i samråd med skolöverstyrelsen — skall det centrala rådet uppbära ersättning som till 100 % täcker kostnaderna. Vid en utbyggd samverkansorganisation kan fortbildningsbehovet uttryckas i förslagsvis tre veckokurser per år med vardera 25 deltagare. Med användning av skolöverstyrelsens egen beräkningsmetod som ger en genomsnittlig kostnad per deltagare av 700 kronor per vecka, erhålles för fortbildningen av arbetsmarknadskonsulenter en årlig utgift av i runt tal 50 000 kronor.

8.5 Bidrag till yrkesteknisk utbildning på gymnasial nivå

YB behandlar här dels växelutbildning, dels inbyggd undervisning, dels skolmässig utbildning vid företagsskola.

8.5.1 Växelutbildning

Med växelutbildning förstås en utbildningsorganisation där eleverna under viss tid placeras i företag eller institution för att där fungera som om de vore anställda. Elevernas aktivitet skall i görligaste mån styras av ett uppgifts- och cirkulationsschema. Vinsten ligger i att eleverna erhåller s. k. miljöpraktik. YB utgår dock ifrån att den lärare i yrkesteknik som svarar för huvuddelen av den skolmässiga delen av utbildningen kvarstår i tjänst även den tid eleverna tillbringar i växelpraktik och därvid genom regelbundna

besök följer upp elevaktiviteten och med företrädare för företag eller institution diskuterar eventuella förbättringar av utbildningsmiljön. YB anser inte att statsbidrag skall utgå till företag eller institution för deras medverkan i växelutbildning, eftersom denna utbildning inte medför några betydande merkostnader för företaget. Däremot bör det vara angeläget för skolan/lokala skolstyrelsen/lokala yrkesrådet att stimulera företaget/institutionen till att låta de medarbetare som regelmässigt medverkar i omhändertagande av elever genomgå instruktörsutbildning.

8.5.2 Inbyggd undervisning och skolmässig utbildning i företagsskola

Med inbyggd undervisning förstås här all yrkesteknisk undervisning på det gymnasiala stadiet, som förlägges till annan plats än den av samhället drivna gymnasieskolan och för vilken statsbidrag förväntas utgå. Den lokala skolstyrelsen har att pröva varje sådant behov av inbyggd undervisning liksom också av skolmässig utbildning i företagsskola för vilken ansökan om statsbidrag föreligger och skall därvid beakta följande:

1. Undervisningen skall fylla ett behov som inte kan tillgodoses av samhällsdrivna skolor inom regionen.
2. Oavsett kravet i punkt 1 kan undervisningen ge tillfälle att tillämpa nya och i olika avseenden unika metoder eller utnyttja utrustning som samhällsdrivna skolor inte har tillgång till.
3. Undervisningen skall bedrivas i lokaler som ger acceptabla möjligheter till effektiv undervisning och som samtidigt tillgodoser rimliga krav på god arbetsmiljö för eleverna och lärarna.
4. Undervisningen skall ske efter läroplan, fastställd av central skolmyndighet.
5. Elev i inbyggd undervisning skall tillförsäkras samma rätt till allmänkunskaper och fritt tillval som tillkommer elev i motsvarande undervisning i gymnasieskolan. Detta krav kan väl tillgodoses också genom att eleven får sin undervisning i allmänna ämnen och i fritt valda ämnen vid gymnasieskolan och resten av den yrkestekniska utbildningen i företaget/institutionen.

6. Undervisningen skall ombesörjas av lärare, instruktörer etc. med godtagbar ämneskunskap och med pedagogisk-metodisk utbildning.
7. Undervisningen skall vara öppen för all den insyn som den lokala skolstyrelsen finner rimlig eller som annan skolmyndighet kan föreskriva.
8. Elever till undervisningen skall antagas på samma sätt som är fastställt för sökande till gymnasieskola och i fri konkurrens med dessa.
9. Mellan lokal skolstyrelse och företag/institution som bedriver inbyggd undervisning skall upprättas avtal som bland annat garanterar elevens rätt till fullföljd utbildning.
10. Den lokala skolstyrelsen skall ha rätt att temporärt ge hel eller partiell dispens från ett eller flera av ovanstående krav.

Vad YB ovan anfört avser i första hand heltidsundervisning, men kan på enahanda premisser också avses gälla deltidundervisning bedriven i företag eller institution.

För den medverkan företag eller institution presterar skall statsbidrag utgå. YB har därvid diskuterat ett antal alternativa lösningar. Besvärande har därvid varit att kunna sätta statsbidraget i en rimlig relation till de verkliga kostnader för medverkande företag/institution. Skolöverstyrelsens beräkning att en årselev i yrkesskola kostar cirka 7 300 kronor har därvid endast varit till ringa hjälp, eftersom spridningen mellan olika typer av utbildningen är stor. En uppfattning härom kan man få av bestämmelser för statsbidrag till s. k. A-skolor (enskilda yrkesskolor) där bidraget till särskilda kostnader uppgår till 8 000 kronor för kurs inom industri och hantverk av verkstads-skolekaraktär, medan bidraget är endast 1 000 kronor till kurs för handel och 1 500 kronor till kurs för husligt arbete.

En annan svårighet ligger i att vissa kostnader är oberoende av antalet elever så länge dessa kan sammanhållas i en grupp. Detta gäller t. ex. lärarlöner. Andra kostnader såsom utgifter för stadigvarande och förbrukningsmateriel varierar med antalet elever.

Det har vidare varit svårt att finna en formel för beräkning av statsbidrag lika an-

vändbar för t. ex. företagsskola med lokaler och utrustning i många fall likvärdig eller t. o. m. bättre än gymnasieskolan och å andra sidan utbildning av enstaka elev hos många mindre företag, där eleven erbjuds en autentisk arbetsmiljö, men där den utbildningstekniska utrustningen vanligen saknas eller är bristfällig.

YB har i sitt principbetänkande — vilket redan refererats — föreslagit ett bidrag lika med full lärarlön under vissa villkor att utgå med en femtondel för varje elev. SÖ har i sitt yttrande häröver i stället föreslagit att bidraget skall beräknas enligt formeln:

$$\frac{\text{elevantalet} \times \text{lektionsantalet} \times \text{lektionsarvodet}}{15}$$

15

Båda förslagen torde vid full tjänstgöring ge i stort samma utfall. Svagheten ligger i att de inte utan vidare är användbara för t. ex. dagens lärlingsutbildning.

YB har också genom rundskrivelse till över hundratalet företagsskolor försökt skaffa sig en uppfattning om de verkliga kostnader för den utbildning som där bedrivs — vanligen inom naturvetenskapligt-tekniska sektorn. Trots en del ojämnheter i svars materialet går det dock att visa att de verkliga kostnaderna i genomsnitt ligger mellan 7 000 och 7 500 kronor per årselev. Detta styrker uppfattningen att yrkesteknisk utbildning på det gymnasiala stadiet i regel kan ske billigare inom företag än inom samhällsdrivna skolor. En bidragande orsak härtill är givetvis att den produktion eleverna de facto utför kan krediteras utbildningskontot.

YB har grundat sitt slutliga förslag till statsbidrag till inbyggd undervisning på den fulla tilliten till de lokala skolstyrelsens kompetens, att pröva varje behov av inbyggd undervisning.

YB föreslår att för inbyggd undervisning efter prövning av lokal skolstyrelse skall utgå ett statsbidrag motsvarande halva verkliga kostnaden för företaget/institutionen, dock högst 4 000 kronor per årselev. För att emellertid undvika en besvärlig lokal prövning av dessa kostnader, föreslår YB, att ersättningen utgår med schablonbelopp, som fastställs av skolöverstyrelsen i sam-

råd med branschernas organisationer. Vid undervisning som omfattar kortare tid än ett läsår skall bidraget utgå med en fyrtondedel för varje påbörjad elevvecka. Vid bidrag till deltidundervisning omräknas elevtimmar till elevvecka med 35 timmar/lektioner per sådan vecka. YB förutsätter att vid inbyggd undervisning som utan ändring pågår två eller flera år i följd särskild ansökan om statsbidrag ej behöver lämnas varje år.

YB anser det naturligt att de föreslagna statsbidragsbestämmelserna får börja tillämpas successivt och att redan påbörjad utbildning — t. ex. lärlingsutbildning — måste få fullföljas enligt nu gällande anvisningar. Fullt genomslag torde YB:s föreslagna regler för statsbidrag för inbyggd undervisning inte kunna få förrän förslagsvis fr. o. m. läsåret 1973/74, men de bör kunna äga giltighet för alla nya projekt fr. o. m. läsåret 1971/72.

8.5.3 Elevinternat

Om i avtal mellan lokal skolstyrelse och företag/institution avseende inbyggd undervisning eller skolmässig utbildning i företagsskola förutsättes att visst antal elever skall bo i internat (elevhem, förhyrda rum etc.), skall för driftkostnaderna utgå statsbidrag. YB föreslår att detta bidrag utgår med hälften av företagets/institutionens redovisade kostnader, dock med högst 2 000 kronor per årselev. Vid internat av kortare längd omräknas bidraget enligt samma grunder som angetts i avsnitt 8.5.2.

Enligt den lokala skolstyrelsens bedömning kan i vissa fall i underlaget för här avsett bidrag också få inräknas företagets/institutionens verkliga kostnader för elevernas kost. I en sådan beräkning må även ingå kostnader för elever som inte bor i internat. Skolstyrelsen bör därvid ha som riktmärke att elever i inbyggd undervisning och skolmässig utbildning i företagsskola tillförsäkras samma måltidsservice som elever i annan skolmässig utbildning inom styrelsens ansvarsområde.

8.5.4 Särskilda synpunkter

YB:s förslag till statsbidrag för inbyggd undervisning och skolmässig utbildning i företagsskola på det gymnasiala stadiet förutsettes medföra en avlösning av samtliga nu gällande statsbidragsbestämmelser för lärlingsutbildning, företagsskolor och andra enskilda yrkesskolor liksom för inbyggda skolor.

Emellertid måste man inom ett så flexibelt område som den yrkestekniska utbildningens möta krav på statsbidrag, som inte kan tillgodoses inom ramen för YB:s föregående förslag. Så t. ex. bör det vara rimligt att antaga, att det inom det tekniska området kan uppkomma av samhället accepterade utbildningsbehov, där kraven på exklusiva personella och materiella resurser gör det omöjligt att bedriva utbildningen annorstädes än i ett företag eller en institution. I sådana fall bör det enligt YB:s uppfattning vara möjligt att i avtal träffat direkt mellan central skolmyndighet och företag/institution också fastställa högre statsbidrag.

8.6 Bidrag till yrkesteknisk utbildning på eftergymnasial nivå

Arbetslivets engagemang i yrkesteknisk eftergymnasial utbildning såväl yrkesteknisk högskoleutbildning (YTH) som annan kommer att öka starkt under 1970-talet. Denna ökade insats är en nödvändighet redan nu inom det humanistiskt-sociala området och kommer att bli det också inom de ekonomiska och naturvetenskapligt-tekniska områdena. Den eftergymnasiala utbildning av formen yrkesteknisk högskoleutbildning som redan finns ger viss grund för bedömning av kostnaderna. Utbildningen vid seminarierna för huslig utbildning kostar exempelvis cirka 13 000 kronor och motsvarande vid Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor cirka 10 000 kronor. YB har i sitt betänkande Yrkesteknisk högskoleutbildning räknat med att sådan utbildning inom naturvetenskapligt-tekniska sektorn kommer

att kosta cirka 12 000 kronor, allt räknat för årselev.

Det bidrag som är aktuellt i förevarande betänkande avser statsmedel att utgå till företag eller institution som antingen själv genomför en eftergymnasial yrkesteknisk utbildning eller delvis medverkar i sådan. För de insatser arbetslivet därvid gör bör enligt YB:s förslag utgå ett statsbidrag motsvarande hälften av företagets/institutionens kostnader, dock med högst 6 000 kronor per årselev. Vid medverkan/kurser av kortare längd än ett läsår, utgår statsbidraget med en fjrtiondedel för varje påbörjad elevvecka. I den mån utbildningen ges på deltid omräknas elevtimmarna till elevveckor med 30 timmar/lektioner i varje.

Önskemål från arbetslivet om att få påbörja eftergymnasial yrkesteknisk utbildning med statsbidrag skall till en början ställas till skolöverstyrelsen som har att samråda med Arbetsmarknadens centrala yrkesråd. Statsbidragsberättigad eftergymnasial yrkesteknisk utbildning genomförd med arbetslivets medverkan skall följa av ACY tillstyrkt och av tillsynsmyndighet fastställd läroplan. Tillsynsmyndighet skall godkänna nytillkommande lärares kompetens.

8.7 Bidrag till branschkonsulenter

I kapitel 5 redovisar YB behovet av branschkonsulenter och deras arbetsuppgifter. YB visar i samband därmed att konsulenter har att verka för effektivisering av all yrkesteknisk utbildning inom sitt ämnesområde oavsett utbildningsform och stadium. Skäl finns därför att huvuddelen av konsulenternas lön täckes med statsbidrag som skall uppbäras av den bransch/motsv. som anställt konsulenten och svarar för hans eller hennes lön jämte övriga personalkostnader. YB beräknar statsbidraget till belopp motsvarande lön enligt lk U 14: 16 i dyrortsgrupp 4, för närvarande (1970) 3 530 kronor per månad eller 42 360 kronor per år. YB föreslår dessutom att det tills vidare bör finnas 50 bidragsrum om vardera nyss-

nämnda årsbelopp och att det må ankomma på branscherna att i samråd med Arbetsmarknadens centrala yrkesråd fördela dessa statsmedel på konsulenter anställda på heltid eller deltid. ACY:s roll som samordnare blir speciellt betydelsefull i det fall önskemål om branschkonsulenter överstiger antalet disponibla bidragsrum och ett urval därför måste ske. Ett annat skäl för ACY:s insatser är behovet av en central uppföljning av konsulenternas verksamhet. Information därom fångas upp av de lokala och regionala yrkesråden och distribueras därifrån till ACY.

YB:s förslag under punkt 8.7 innebär ett årligt anspråk på statsmedel av $(50 \times 42\,360: -) = 2\,118\,000$ kronor, avr. 2,1 MKr.

8.8 Kostnader för fackinspektion

YB föreslår att till en början 30 årstjänster inrättas och att dessa kan fördelas på fackinspektörer med olika långa förordnandeperioder. Nuvarande lön för gymnasieinspektörer utgår enligt U 26 jämte avlöningsförsträckning. Med rimligt pålägg för personalkostnader torde varje årstjänst kräva mellan 95 000 och 98 000 kronor. YB räknar här med 95 000 kronor per tjänst eller sammanlagt $(30 \times 95\,000: -) = 2\,850\,000$ kronor, avr. 2,9 MKr.

8.9 Instruktörsutbildning

YB föreslår att *grundkurs* för instruktörer omfattande tre veckor (alternativt uppdelad i två perioder om två plus en vecka) fr. o. m. läsåret 1971/72 varje år anordnas för 700 deltagare. Med hänsyn till att dessa instruktörer är verksamma i yrkesteknisk utbildning inom företag och institutioner anser YB att samtliga kostnader för deltagare i grundutbildningen skall bestridas med statsmedel. Då emellertid ett förfarande med ersättning för avstådd lön skulle medföra en onödigt krånglig betalningsrutin fö-

reslår YB att ett schablonberäknat arvode med 400: — per kursvecka skall utgå till varje deltagare. Övriga kostnader utföres enligt skolöverstyrelsens beräkningsgrunder med 700: — per kursvecka och deltagare. Detta ger tillsammans 1 100 kronor per deltagare och kursvecka eller sammanlagt per budgetår $(700 \times 3 \times 1\,100: -) = 2\,310\,000$ kronor, avr. 2,3 MKr.

YB förutsätter att arbetslivet i de fall schablonarvodet om 400: — per kursvecka inte motsvarar verkligt avstådd lön till deltagare utbetalar mellanskillnaden.

Av samma skäl som åberopats för statens medverkan i grundutbildningen bör statsmedel också utgå för instruktörernas fortbildning. Denna föreslås omfatta en vecka och bör i de flesta fall kunna ges som deltidskurs på hemort eller i hemregion. Deltagare behöver därvid inte avstå från lön och något motsvarande arvode behöver inte heller utgå. Kurskostnaderna kan bli betydligt lägre än för grundkurs, eftersom reseersättning och traktamente i samband med resa förekommer endast i ringa omfattning. Å andra sidan skall det inte vara otänkbart att, då särskilda skäl finns, anordna en fortbildningskurs på heltid, varvid samma regler för bidrag bör gälla som ovan föreslagits för grundkurs.

Antalet deltagare i fortbildningskurserna torde under de första åren bli relativt högt eftersom sådan utbildning knappast förekommit och ett stort ackumulerat behov kan beräknas föreligga. YB räknar med 1 000 deltagare per år under första hälften av 1970-talet. Därefter kan antalet förmodligen minska. YB sätter kurskostnaden för en veckokurs (lika med 30 timmar/lektioner) till 400: — per deltagare. Detta ger sammanlagt för fortbildning av instruktörer en årlig kostnad för statsverket av $(1\,000 \times 400: -) = 400\,000$ kronor (0,4 MKr).

YB föreslår också en vidareutbildning av instruktörer till utbildningsledare o. dyl. men lämnar inget förslag till vare sig kurslängd eller innehåll. YB anser att denna utbildning bör utformas i samråd mellan Arbetsmarknadens centrala yrkesråd och vederbörande skolmyndighet och att i sam-

band därmed också frågan om eventuellt statsbidrag bör diskuteras.

3.10 Kostnader för ALU-rådet (kapitel 6)

Rådet, som omfattar 15 ledamöter, avses sammanträda fyra gånger per år. Med hänsyn till ledamöternas kvalifikationer räknar YB med ett arvode av 200: — per ledamot och sammanträde. Kostnaderna för telefon, kontorsmateriel och arbetstid torde kunna bli relativt begränsade. Den största utgiftsposten blir ersättningen till den deltidstjänstgörande kvalificerade verkställande ledamoten, vars arvode för kvartstidstjänst, inklusive sociala kostnader, torde bära beräknas till ca 25 000 kronor.

Kostnaderna skulle med dessa utgångspunkter fördela sig på följande sätt och uppgå till följande belopp:

15 × 4 sammanträdesarvoden å 200: —	12 000: —
Specialuppgifter för adjungerade le- damöter 50 mandagar å 100: —	5 000: —
Verkställande ledamot, arvode	25 000: —
Expeditionskostnader	15 000: —
Resekostnader och traktamenten	20 000: —
	<hr/>
	77 000: —

avr. 80 000 kronor

8.11 Sammanfattning av förslag om samverkan i kostnader

8.11.1 Konsekvenserna av YB:s förslag att statsbidrag skall utgå med 4 000 kronor per årselev vid yrkesteknisk utbildning på gymnasial nivå är mycket svåra att bedöma. Å ena sidan har YB redan i sitt fjärde betänkande rörande kostnadsberäkningar för sina förslag till yrkesteknisk grundutbildning inom gymnasieskolans ram redovisat utgifterna vid en elevfrekvens motsvarande cirka 35 procent av årskull. Dessa utgifter är beräknade för skolmässig — och alltså erfarenhetsmässigt dyrare — utbildning, varför varje övergång från skolmässig till inbyggd utbildning minskar utgiften för stat och kommun. Å andra sidan finns redan nu

inbyggd utbildning — inbyggd skola — där statsbidraget utgår med lägre belopp än vad YB föreslår. Vid mot dagens läge oförändrad fördelning på skolmässig och inbyggd utbildning medför sålunda den föreslagna höjningen av statsbidraget också en ökad statsutgift.

Till den mycket komplicerade bilden hör även förhållandet att arbetslivet, av skäl som YB tidigare redovisat i förevarande betänkande, kan förväntas lägga tyngdpunkten av sitt intresse för medverkan i yrkesteknisk utbildning till det eftergymnasiala stadiet. Härtill medverkar bland annat de avsevärt skärpta krav på utbildningens kvalitet som enligt YB bör vara en förutsättning för att statsbidrag skall utgå. YB har därför anledning tro att skillnaden mellan nu utgående statsbidrag och av YB föreslagna kommer att i hög grad utjämnas genom att allt färre bidragsrum tas i anspråk av arbetslivet. I den mån detta ej kommer att ske, utan statens utgifter reellt ökar, bör man enligt YB erinra sig att prishöjningen avser en utbildning av bättre kvalitet än den som för närvarande ges, med god anpassning till den gymnasieskola för vilken läroplan fastställts av Kungl. Maj:t i maj 1970.

8.11.2 Också YB:s förslag till statsbidrag för viss internatverksamhet är svåra att kostnadsberäkna. Avsikten med bidraget är, att göra det möjligt för de lokala skolstyrelserna, att i ökad omfattning tillförsäkra även elever från mera avlägsna delar av skolstyrelsens ansvarsområde en med andra ungdomar jämförbar utbildningsservice. I vilken utsträckning detta kommer att ske kan givetvis inte YB förutse. Det är dock fullt klart att varje ianspråkstagande av det föreslagna statsbidraget innebär en ökning av kostnaderna i jämförelse med nuläget.

8.11.3 Den sammanlagda kostnaden för yrkesteknisk utbildning på eftergymnasial nivå har YB redovisat i sitt sjätte betänkande rörande yrkesteknisk högskoleutbildning. Skolmässig sådan utbildning förekommer redan nu, men däremot knappast någon inbyggd. Varje årselev som ges sin yrkestekniska hög-

skeleutbildning i inbyggd utbildning minskar därför de statsutgifter YB redovisat i YB VI. YB har, som redan framhållits, anledning tro att arbetslivets intresse för den inbyggda utbildningen i ökande omfattning kommer att flyttas från det gymnasiala till det eftergymnasiala stadiet.

8.11.4 Övriga kostnadskrävande förslag i förevarande betänkande kan sammanfattas sålunda:

	MKr
Statsbidrag till lokala yrkesråd (ALY)	11
Statsbidrag till regionala yrkesråd (ARY)	2,5
Statsbidrag till fortbildning av arbetsmarknadskonsulenter	0,05
Statsbidrag till branschkonsulenter	2,1
Kostnader för fackinspektörer	2,9
Statsbidrag till grundutbildning av instruktörer	2,3
Statsbidrag till fortbildning av instruktörer	0,4
Statsbidrag till ALU-rådet	<u>0,08</u>
	21,33

Avrundat 21 millioner kronor per år

Utredningsarbetets utgångspunkter (kap. 1)

I direktiven för YB understryker departementschefen betydelsen av att näringslivet i ökande omfattning kan stimuleras till aktiv samverkan med samhällets skolor i vad avser yrkesutbildning på olika nivåer. I sammand därmed skall beredningen överväga vilka ytterligare resurser som bör ställas till arbetslivets förfogande och vilken utökad pedagogisk service samhället skall lämna. YB skall vidare överväga den lämpliga fördelningen mellan skola och arbetsliv och möjligheterna till att låta den grundläggande utbildningen i skolmässiga former följas av insatser från arbetslivets sida.

Viktiga utgångspunkter för YB:s arbete med förevarande betänkande har också varit de förslag YB framlagt i sina tidigare betänkanden samt de synpunkter i övrigt på samverkan mellan skola och arbetsliv som framförts av beredningen. Likaså har YB tagit stor hänsyn till de yttranden som inkommit i samband med remissbehandlingen av dessa tidigare betänkanden. Särskilt intresse har därvid de synpunkter som framförts på YB:s tidigare förslag till statsbidrag för arbetslivets medverkan i yrkesutbildningen.

Exempel från andra länder (kap. 2)

YB redovisar några utvecklingstendenser i Sovjetunionen, England, Västtyskland, Frank-

rike och Holland. Man kan notera en stark strävan till ökad samverkan mellan arbetsliv och skola — för närvarande bäst fullföljd inom Sovjetunionen — med en förskjutning från traditionell lärlingsutbildning till mera skolmässig grundutbildning. Av intresse är också de speciella finansierings-system som tillämpas i England och numera också i Frankrike. YB har diskuterat finansiering av detta slag men inte funnit anledning att frångå vårt nuvarande statsbidragssystem.

Nuvarande samverkan (kap. 3)

Det finns redan nu ett betydande antal samarbetsorgan mellan skola och arbetsliv. Bland statliga organ nämner YB skolöverstyrelsen med länskolnämnderna, arbetsmarknadsstyrelsen med länsarbetsnämnderna. Vidare Samarbetsdelegationen för om skolningskurser m. m. (SAMS), universitetskanslersämbetet och Statens personalutbildningsnämnd (PUN). För det kommunala området redovisar YB samarbetsvägar inom såväl primärkommuner som landstingsområden. Samverkansorgan inom organisationer, företag och institutioner ges en relativt fullig redovisning omfattande bland andra, Arbetsmarknadens yrkesråd, centrala yrkesnämnder, lokala yrkesnämnder och yrkeskommittéer, Rådet för tjänstemannautbildning inom industrin jämte andra exempel på partsorgan i yrkesutbildningsfrågor.

Förutom en uppräknig av olika samarbetsorgan upptar kapitlet också en beskrivning av olika områden för sådan samverkan såsom företagsskolor, lärlingsutbildning, instruktörsutbildning liksom även annan pedagogisk-metodisk utbildning.

Bedömning av nuläget (kap. 4)

Det stora antalet samarbetsorgan medför enligt YB:s mening svårigheter för etablering av rationella kontaktvägar, eftersom såväl myndigheter som företrädare för arbetslivet ofta känner villrådighet inför val av rätt informations- och diskussionsväg. Samtidigt medför nuvarande system att ett stort antal kvalificerade personer sysslar med likartade problem utan tillräckliga möjligheter till rationell samverkan. YB hävdar därför nödvändigheten av att kontaktvägarna kartlägges och att åtgärder vidtas för att skapa en effektivare och mera rationellt utbyggd samverkansorganisation. YB framhåller Arbetsmarknadens yrkesråd som ett gott exempel på en organisation, där samordning av insatser på yrkesutbildningens område kan initieras och genomföras.

Arbetsmarknadens representation i skolöverstyrelsen diskuteras, varvid YB konstaterar en viss begränsning i dessa arbetslivets företrädares möjligheter att tränga in i alla yrkesutbildningsproblem. Samtidigt erinrar YB om att antalet skolkonsulenttjänster är allt för ringa för att kontaktytan mot arbetslivet skall bli tillräckligt jämförbar med arbetslivets egen gentemot skolverket.

YB redovisar en undersökning som gjorts rörande kontaktorganen mellan skola och arbetsliv på de regionala och lokala planen. Därav framgår att de kontaktorgan som för närvarande finns fungerar otillfredsställande i väsentliga avseenden. Uppgifter har lämnats av kommunala yrkesskolor, enskilda yrkesskolor, sjuksköterskeskolor, sjöbefälskolor, centra för arbetsmarknadsutbildning och länskolnämnder.

YB har i tidigare betänkanden framhållit betydelsen av att det yrkesanalytiska arbetet som en grund för yrkesutbildningens dimen-

sionering och innehåll intensifieras. YB redovisar några yrkesanalyser som genomförts i god samverkan mellan skola och arbetsliv men noterar avslutningsvis den kvarstående stora bristen på sådan verksamhet.

Arbetslivets medverkan i framtagning av läromedel är helt nödvändig inom det yrkes tekniska utbildningsområdet. Likaså måste arbetslivet göra insatser på forskning och utveckling av sådana hjälpmedel. YB framhåller den ökade betydelsen av framställning av s. k. studiepaket för att klara det växande behovet av integrerad yrkesteknisk undervisning. Särskilt starkt blir detta behov vid inbyggd undervisning med få elever.

De diagnostiska proven får en allt större betydelse i samma mån som den traditionella betygssättningen minskar i omfattning eller försvinner. De är också av stort värde vid den fortlöpande kontroll av utbildningsresultatet ställd i relation till uppställda yrkeskrav som anses vara nödvändig oavsett övriga värderingsregler. YB anser att de diagnostiska proven i stor utsträckning bör framtagas av arbetslivet och dess experter.

YB påpekar den ofta bristfälliga pedagogiska-metodiska utbildningen hos de personer som medverkar i den inbyggda undervisningen. Genom de skärpta krav på denna inbyggda skolform, som YB framlägger i detta betänkande, accentueras nödvändigheten av de medverkandes utbildning.

Lärarnas fortbildning genom bland annat yrkesstudier fungerar för närvarande inte helt tillfredsställande. Svårigheter har noterats för lärarna att få kontakt med lämpliga företag/institutioner. Detta och andra skäl synes utgöra orsaken till den förhållandevis ringa efterfrågan på yrkesstudier.

Förslag till framtida samverkan (kap. 5)

YB framlägger vissa förslag till förändringar i de samverkanformer som rör det samhällsliga skolväsendet. Denna begränsning beror bland annat på att arbetslivets samarbetsorgan tillkommit genom partsförhandlingar och att deras verksamhet är inskriven i avtal eller sker informellt. YB:s förslag

föresätter emellertid också en vilja från arbetsmarknadsparternas sida att ompröva sina nuvarande samarbetsformer med syfte att åstadkomma en effektivare samverkan.

YB föreslår att det med början den 1 juli 1972 inrättas Arbetsmarknadens lokala yrkesråd (ALY). De bör anknytas till de c 120 skolstyrelser, inom vars ansvarsområde gymnasieskolan kommer att ligga. Råden bör omfatta minst tre företrädare för vardera arbetsgivare och arbetstagare samt minst en representant för skolstyrelse. Minsta antal ledamöter blir därigenom sju. Ledamöterna förordnas av länskolnämnd för tre år åt gången. Till rådet skall knytas en heltidsanställd tjänsteman benämnd arbetsmarknadskonsulent. Denne är anställd vid skolstyrelsen/skolkansliet med i instruktionen inskriven uppgift att vara verkställande tjänsteman åt rådet.

Enligt YB:s uppfattning bör arbetsuppgifterna för ALY vara

att följa och utreda utbildningsbehovet inom gymnasiregionen,

att följa verksamheten vid regionens skolor och därvid bland annat genom besök uppmärksamma utbildningens önskvärda anpassning till arbetslivet,

att följa den inbyggda undervisningen och verksamheten vid företagsskolor,

att mottaga och förmedla information,

att taga initiativ till och medverka i informationsmöten av skilda slag,

att biträda vid studiedagar, studiebesök och planering, genomförande och uppföljning av praktisk yrkesorientering,

att inom ramen för tillgänglig tid och personella resurser aktivt medverka i yrkes- och studierådgivning inom alla utbildningsformer inom regionen,

att medverka vid anskaffning av externa arbetsobjekt samt

att i övrigt verka för en effektiv samverkan mellan arbetsliv och skola.

Den nya organisationen, som till en början föreslås införd i Malmöhus län, Värmlands län, Västerbotten län, Västmanlands län och Östergötlands län, skall vara helt genomförd senast i juni 1975.

Nuvarande yrkesråd bör försvinna i samma takt som den föreslagna samverkansorganisationen genomföres. YB föreslår att en styrgrupp tillsättes för att under övergångsskedet bevaka genomförandet av det nya samarbetsystemet och tillse att under hand gjorda erfarenheter kommer planerad övergång till godo.

YB föreslår likaså inrättande av regionala samverkansorgan benämnda Arbetsmarknadens regionala yrkesråd (ARY). Dessa inrättas i varje residensstad i samma takt som de lokala råden. Rådet bör i likhet med ALY bestå av en fast kärna av ledamöter som till sig adjungerar företrädare för andra regionala organ och organisationer i den utsträckning de olika ärendenas behandling så motiverar. Den fasta kärnan av ledamöter bör utgöras av tre företrädare för vardera arbetstagare och arbetsgivare samt en företrädare för var och en av länsstyrelsens föreslagna enhet för samhällsplanering, länskolnämnd, länsarbetsnämnd och landstingets utbildningsavdelning (motsv.) eller sammanlagt minst tio ledamöter. Rådet bör organisatoriskt knytas till länskolnämnden på samma sätt som nuvarande tekniska råd. Ledamöter föreslås av representativa regionala eller centrala organisationer respektive berörda länsorgan och landsting samt förordnas av skolöverstyrelsen. Mandattiden bör vara tre år och sammanfalla med den för länsstyrelsens lekmannastyrelse. Till varje regionalt råd knytes en arbetsmarknads-konsulent, anställd vid länskolnämnden och med i instruktionen inskriven uppgift att vara verkställande tjänsteman åt rådet.

Enligt YB:s uppfattning bör arbetsuppgifterna för ARY vara

att mottaga och förmedla information om arbetsliv och arbetslivsinriktad utbildning,

att själv taga initiativ till informations-sammanskomster och informationskampanjer rörande arbetsliv och arbetslivsinriktad utbildning,

att medverka i inom regionen förekommande planering av arbetslivsinriktad utbildning,

att biträda vid inom regionen förekommande yrkes- och studievägledning,

att medverka i inom regionen förekommande planering av fortbildning och vidareutbildning av lärare, instruktörer etc.,

att medverka till samordning inom regionen av branschkonsulenternas verksamhet, att samverka med lärarskolor inom regionen,

att fungera som remissorgan i frågor avseende arbetslivsinriktad utbildning,

att upptaga till behandling frågor som hänskjutits till ARY från ett eller flera lokala yrkesråd samt

att i övrigt verka för en effektiv samverkan mellan arbetsliv och skola.

I samband med att de regionala samverkansorganen tillsättes avlöses de nuvarande tekniska råden vid länskolnämnderna.

YB:s förslag till centralt samverkansorgan präglas av förhållandet att det på denna nivå redan existerar ett stort antal väl etablerade samarbetsgrupper. YB har därför föreslagit att nuvarande Arbetsmarknadens yrkesråd tills vidare skall fungera som ett arbetsmarknadens centrala yrkesråd (ACY) och att på sikt skall kunna öppnas möjligheter att fördela kontaktarbetet på ett mera rationellt sätt än det nuvarande. YB fäster därvid stor vikt vid arbetsmarknadsparternas prövning av frågan om ett centralt samverkanorgan.

Enligt YB:s mening bör Arbetsmarknadens centrala yrkesråd (ACY) ha till uppgift

att utreda och följa den yrkestekniska utbildningen inom landet,

att genom åtgärder av olika slag verka för en ökad och effektivare yrkesteknisk utbildning, varvid inte minst den yrkestekniska höskoleutbildningen bör göras till föremål för ACY:s uppmärksamhet,

att stimulera och samordna de centrala yrkesnämndernas verksamhet,

att ge råd och anvisningar till Arbetsmarknadens regionala yrkesråd och Arbetsmarknadens lokala yrkesråd,

att avge yttrande över lämplighet hos sökande till tjänst som arbetsmarknadskonsulent,

att svara för dessa konsulenters arbetslivsinriktade fortbildning och eventuella vidareutbildning,

att medverka till att vägar öppnas för ett rationellt informationsflöde inom samverkanssystemet ACY-ARY-ALY,

att själv genom konferenser, skrifter och i andra lämpliga former medverka till sådan informationsdistribution,

att samordna och vid behov initiera för yrkesteknisk utbildning erforderligt yrkesanalytiskt arbete,

att samverka med lärarskolor, i första hand sådana med arbetslivsinriktad lärarutbildning,

att centralt samordna utbildning av instruktörer och andra personalutbildare inom arbetslivet samt

att i övrigt upptaga frågor av allmän eller principiell betydelse för yrkesteknisk utbildning.

YB:s förslag påverkar inte nuvarande centrala uppgift för Arbetsmarknadens yrkesråd att vara ett samarbetsorgan för yrkesutbildningsfrågor mellan Svenska arbetsgivarföreningen och Landsorganisationen. Efter hand som de ökade kontakterna ger anledning till förändring av denna centrala uppgift måste sådana förändringar föregås av omsorgsfulla förberedelser mellan berörda parter.

YB understryker betydelsen av en utvecklad yrkes- och studievägledning i samverkan mellan skola och arbetsliv. Beredningen knyter stora förhoppningar till de föreslagna såväl lokala som regionala yrkesråden, i vilkas uppgift bland annat ingår att stimulera rådgivningsverksamheten och själv inom ramen för sina resurser ta aktiv del häri.

Antalet statsbidragsrum för branschkonsulenter bör utökas. YB föreslår statsbidrag motsvarande femtio årstjänster. Fördelningen av bidragen skall ske i samråd med ACY och branschkonsulenternas fältarbete föreslås bli samordnat under medverkan av det regionala yrkesrådet.

YB:s synpunkter på fackinspektionen — framförda redan i YB III — redovisas ånyo och YB föreslår att trettio årstjänster inrättas. Förordnandeperioderna bör i allmänhet vara korta och endast undantagsvis omfatta sex år. Fackinspektörerna bör rekryteras bland personer verksamma inom arbetslivet,

bland lärare och skolledare inom yrkesteknisk utbildning samt bland forskare och metodutvecklare inom det yrkestekniska området.

Framtida samverkan arbetsliv—lärar skola (kap. 6)

I systemet för samverkan och ansvarsfördelning mellan arbetsliv och skola spelar den arbetslivsinriktade lärarutbildningen en väsentlig roll och lärarskolorna för sådan utbildning intar en central plats i samarbetsorganisationen. Lärarskolorna svarar förutom för utbildningen av arbetslivsinriktade lärare också för mottagning och distribution av pedagogisk och metodisk information till den yrkestekniska utbildningen. Lärarskolorna avses komma att göra värdefulla insatser för pedagogisk bearbetning av yrkesanalytiskt grundmaterial.

YB föreslår en kontinuerlig studiegång för instruktörer med grundutbildning, fortbildning och vidareutbildning. Den sistnämnda bör organiseras i samverkan med andra utbildningar av utbildningsledare.

Yrkesstudier för yrkestekniska lärare bör underlättas genom ökade insatser från arbetslivet samtidigt som de föreslagna lokala och regionala samarbetsorganen bör medverka genom kartläggning av tillgången på lämpliga företag/institutioner.

YB framhåller arbetslivets medansvar för lärarinformation i samband med skolornas studiedagar liksom även dess medverkan i vidareutbildning av adjunkter i yrkesteknik för erhållande av lektorskompetens.

En ökad samverkan mellan arbetsliv och lärarskola avseende pedagogiskt-metodiskt utvecklingsarbete och forskning kommer enligt YB:s uppfattning att bli av betydelse för utvecklingen av all yrkesteknisk utbildning oavsett stadium. Dessutom kan arbetslivets yrkesanalytiska verksamhet stimuleras av en sådan samverkan samtidigt som onödigt dubbelarbete kan upptäckas i tid och förhindras.

YB understryker betydelsen av den arbetslivsinriktade lärarutbildningen genom att föreslå att samrådsgrupp för sådan utbild-

ning — ALU-rådet — inrättas under samverkan av ett stort antal centrala organisationer och myndigheter. Rådets uppgifter blir i första hand

att följa utbildningen av lärare för arbetslivsinriktad utbildning,

att verka för att sådant utrednings- och forskningsarbete, som kan befördra den arbetslivsinriktade lärarutbildningen, kommer till stånd och genomföres,

att verka för att det nydanade pedagogisk-metodiska utvecklingsarbete, som lärarskolan i enlighet med sin uppgift bedriver, så inriktas, att det kan stimulera och betjäna arbetslivsinriktad utbildning såväl inom det offentliga skolväsendet som inom arbetslivet,

att verka för att pedagogiska rön och erfarenheter från den arbetslivsinriktade utbildning, som bedrivs inom arbetslivet, också kommer lärarutbildningen till godo samt

att fungera som remissinstans i frågor som berör arbetslivsinriktad utbildning.

Samverkan i kostnader: Utgångsläge för YB:s överväganden (kap. 7)

YB redovisar dels nuvarande statsbidragsbestämmelser, dels YB:s förslag till ändringar därav framförda i tidigare betänkande, framför allt i principbetänkandet YB I. Dessutom redogör YB för den översyn av statsbidragen till enskilda yrkesskolor som påbörjats av skolöverstyrelsen. I redovisningen ingår också några av de synpunkter på statsbidragsbestämmelserna som framförts av olika organisationer och myndigheter i samband med remissbehandlingen av föregående YB-betänkanden.

Samverkan i kostnader: YB:s förslag (kap. 8)

I några övergripande synpunkter redovisar YB skälen till varför arbetslivets intresse för yrkesteknisk utbildning genomgår en viss förskjutning från det gymnasiala till det eftergymnasiala stadiet. Bland annat framhålls gymnasieskolans möjligheter att i en nära framtid erbjuda plats för praktiskt alla ungdomar i 16- till 18-årsåldern. Vidare no-

teras arbetslivets svårigheter att erbjuda den utbildning i allmänna ämnen och den valfrihet som läroplanen för gymnasieskolan förutsätter.

YB slår också fast den stora betydelse som den lokala skolstyrelsen förutsättes få vid bedömningen av olika yrkestekniska utbildningar inom regionen. I samband härmed skärper YB kraven på arbetslivets medverkan i den mån statsbidrag skall utgå. På det gymnasiala stadiet skall följande villkor uppfyllas.

1. Undervisningen skall fylla ett behov som inte kan tillgodoses av samhällsdrivna skolor inom regionen.
2. Oavsett kravet i punkt 1 kan undervisningen ge tillfälle att tillämpa nya och i olika avseenden unika metoder eller utnyttja utrustning som samhällsdrivna skolor inte har tillgång till.
3. Undervisningen skall bedrivas i lokaler som ger acceptabla möjligheter till effektiv undervisning och som samtidigt tillgodoser rimliga krav på god arbetsmiljö för eleverna och lärarna.
4. Undervisningen skall ske efter läroplan, fastställd av central skolmyndighet.
5. Elev i inbyggd undervisning skall tillförsäkras samma rätt till allmänkunskaper och fritt tillval som tillkommer elev i motsvarande undervisning i gymnasieskolan. Detta krav kan väl tillgodoses också genom att eleven får sin undervisning i allmänna ämnen och i fritt valda ämnen vid gymnasieskolan och resten av den yrkestekniska utbildningen i företaget/institutionen.
6. Undervisningen skall ombesörjas av lärare, instruktörer etc. med godtagbar ämneskunskap och med pedagogisk-metodisk utbildning.
7. Undervisningen skall vara öppen för all den insyn som den lokala skolstyrelsen finner rimlig eller som annan skolmyndighet kan föreskriva.
8. Elever till undervisningen skall antagas på samma sätt som är fastställt för sökande till gymnasieskola och i fri konkurrens med dessa.

9. Mellan lokal skolstyrelse och företag/institution som bedriver inbyggd undervisning skall upprättas avtal som bland annat garanterar elevens rätt till fullföljd utbildning.

YB föreslår att den lokala skolstyrelsen skall ha rätt att temporärt ge hel eller partiell dispens från ett eller flera av ovanstående krav.

YB föreslår att statsbidraget för yrkesteknisk utbildning på gymnasial nivå höjs till ett belopp motsvarande halva redovisade kostnaden, dock högst 4 000 kronor per årselev. För yrkesteknisk utbildning på högre nivå blir motsvarande belopp 6 000 kronor. I båda fallen gäller omräkningsregler för utbildningar av kortare varaktighet än ett läsår liksom också för deltidsundervisning.

Även kostnader för internatverksamhet — godkänd av den lokala skolstyrelsen — skall ersättas med statsbidrag upp till halva redovisade kostnaden, dock med högst 2 000 kronor per årselev.

YB föreslår, i insikt om det ytterst komplicerade yrkestekniska utbildningsområdet, att för enstaka exklusiva utbildningar avtal skall kunna träffas mellan central skolmyndighet och berört företag/institution, varvid statsbidrag skall kunna utgå med högre belopp än vad ovan sagts.

YB anser att de föreslagna statsbidragen skall kunna ersätta alla hittillsvarande bidrag av statsmedel.

Nordisk udredningsserie (Nu) 1970

Kronologisk förteckning

1. Samordnad utbyggnadsplanering inom Nordel.
2. Uddannelses- og forskningsspørgsmål.
3. Prøveløsladelse.
4. La coopération internordique en matières économiques et culturelles.
5. Nordisk gränsregion miljövård och urbanisering.
6. Konsumentundervisning i skolen.
7. Merking av brann- og helsefarlige stoffer.
8. Nordisk trafiksäkerhetskonferens i Stockholm 20–21 april 1970.
9. Innstilling om harmonisering av skoleordningene i de nordiske land.

Statens offentliga utredningar 1970

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Grundlagberedningen. 1. Riksdagsgrupperna • Regeringsbildningen. [16] 2. Ersättare för riksdagsledamöterna. [17] 3. Allmänna val på våren? [27]
Svensk FN-lag. [19]
Militära straff och disciplinmedel. [31]
Polisen i samhället. [32]
Hemförsäkring. [35]
Revision av vattenlagen. [40]
Gruvrättslig speciallagstiftning. [45]
Skydd mot avlyssning. [47]
Svensk författningssamling. [48]

Försvarsdepartementet

Värnplikstjänstgöringens civila meritvärde. [12]
Forskning för försvarsektorn. [54]

Socialdepartementet

Livsmedelsstadgekommittén. 1. Ny livsmedelsstadga m.m. Del I. Förslag och motiv. [6] 2. Ny livsmedelsstadga m.m. Del. II. Bilagor. [7]
Folk tandvårdens utbyggande och reglering. [11]
Yrkesskadeförsäkringens finansiering. [49]
Ersättning vid vissa sjukvårdande åtgärder och sjukresor. [56]
Narkotikamissbruk hos inskrivningsskyldiga 1968/1969. [57]

Kommunikationsdepartementet

Snöskotern — fordonet och föraren. [9]
Körkort och körkortregistrering. [26]

Finansdepartementet

Upphandling av byggnader. Del 2. Administrationen. [18]
Understödsföreningar. [23]
Aspirationer, möjligheter och skattemoral. [25]
Tjänstgöringsbetyg. [28]
Decentralisering av statlig verksamhet. [29]
Stordriftsfördelar inom industriproduktionen. [30]
Kilometerbeskattning. [36]
Översyn av vissa punktskatter. [37]
Förtroelig företagsinformation och börshandel. [38]

Utbildningsdepartementet

Om stat och kyrka. [2]
Yrkesutbildningsberedningen. 1. Reformerad lärarytbildning. [4] 2. Yrkesteknisk högskoleutbildning. [8] 3. Viss medicinsk och farmaceutisk yrkesutbildning. [50]. 4. Yrkesutbildning och arbetsliv. [58]
Fria läromedel. [10]
Kompetensutredningen V. Behörighet • Meritvärdering • Studieprognos. Specialundersökningar av kompetensfrågor. [20] VI:1 Väger till högre utbildning. Behörighet och urval. [21] VI:2 Väger till högre utbildning. Organisation och information. [55]
Pedagogisk utbildning och forskning. [22]

Sexualkunskapen på grundskolans låg- och mellanstadier. [39]
Språkundersökning bland finländska barn och ungdomar i Sverige. [44]

Jordbruksdepartementet

Statligt stöd till fiskehamnar. [5]
Distriktsveterinärernas tjänstgöringsförhållanden, m.m. [53]

Handelsdepartementet

Rationell bensinhandel. [24]
Om lotterier. [52]

Inrikesdepartementet

Expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU)
1. Balanserad regional utveckling. [3] 2. Urbaniseringen i Sverige. Bilagedel I till Balanserad regional utveckling. [14]
3. Regionalekonomisk utveckling. Bilagedel II till Balanserad regional utveckling. [15]
Medel för styrning av byggnadsverksamheten. [33]
Svenska folkets inkomster. [34]
Ungdom — Bostad. [43]
Den äldre arbetskraften inom byggnadsindustrin. [46]

Civildepartementet

Barns utemiljö. [1]

Industridepartementet

Sveriges energiförsörjning. Energilpolitik och organisation. [13]
Samarbetsutredningen. 1. Företag och Samhälle. Del 1. Förslag med motiv samt bilagor. [41] 2. Företag och Samhälle. Del 2. Hearings med företrädare för samhällsorgan, företag, löntagarorganisationer, politiska partier m. fl. [42]
Mejlansvensk gruvindustri. [51]